

Strategia Nationala pentru Dezvoltare Durabila

Partea introductiva

1. Mesaje personalitati

Strategia Nationala din 1999 a fost prefatata de mesaje (o pagina fiecare) semnate de primul ministru, ministrul afacerilor externe, presedintele Academiei si reprezentantul rezident in Romania al Programului ONU pentru Dezvoltare

2. Istoricul si metodologia lucrarii

Se vor prezenta succint modalitatile in care a demarat actualul proiect de Strategie si structurile create pentru elaborarea textului si dezbaterile lui publice. Se vor enumera intr-o forma sistematica actiunile intreprinse pe parcursul intregului proces, implicarea partenerilor interni si externi si modul in care observatiile si sugestiile rezultate din consultari si dezbaterile publice au fost incorporate in textul final al documentului.

3. Componenta structurilor de elaborare, consultare si deliberare

Tabele nominale pe categorii functionale : Consiliul National de Dezbateri Publica, Consiliul Stiintific, Grupurile Regionale, Grupul de redactare, Secretariatul operational, Secretariatul tehnic, consultanti externi (intr-o faza avansata).

Partea I. Cadrul conceptual

1. Introducere: Definitii necesare

Conceptul de dezvoltare durabila (sustenabila) s-a cristalizat in timp, pe parcursul mai multor decenii, in cadrul unor dezbateri stiintifice aprofundate pe plan international si a capatat valente politice precise in contextul globalizarii. Termenii de «dezvoltare

durabila » sau « dezvoltare sustenabila » sunt, de fapt sinonimi, diferenta fiind data doar de filiera lingvistica prin care au fost insusiti in limba romana, si sunt folositi alternativ in cuprinsul acestei Strategii.

In istoria recenta, prima semnalare a faptului ca evolutiile economice si sociale ale statelor lumii si ale omenirii in ansamblu nu mai pot fi separate de consecintele activitatii umane asupra cadrului natural s-a facut in raportul din 1972 al Clubului de la Roma intitulat *Limitele cresterii* (Raportul Meadows). Documentul sintetizeaza datele privind evolutia a cinci parametri (cresterea populatiei, impactul industrializarii, efectele poluarii, productia de alimente si tendintele de epuizare a resurselor naturale) sugerand concluzia ca actualul model de dezvoltare nu poate fi sustinut pe termen lung.

Problematica raporturilor dintre om si mediul natural a intrat in preocuparile comunitatii internationale incepand cu prima Conferinta a ONU asupra Mediului Uman (1972) si s-a concretizat in lucrarile Comisiei Mondiale pentru Mediu si Dezvoltare, instituite in 1985. Raportul acestei Comisii, prezentat in 1987 de G.H.Bruntdland, a oferit si prima definitie acceptata a dezvoltarii durabile « care satisface nevoile generatiei actuale fara a compromite sansele viitoarelor generatii de a-si satisface propriile nevoi ».

De la acest punct problemele complexe ale dezvoltarii durabile au capatat o dimensiune politica globala, fiind abordate la cel mai inalt nivel la Conferinta Mondiala pentru Mediu si Dezvoltare Durabila de la Rio de Janeiro (1992), Sesiunea Speciala a Adunarii Generale ONU si adoptarea Obiectivelor Mileniului (2000) si Conferinta Mondiala pentru Dezvoltare Durabila de la Johannesburg (2002). S-au conturat astfel programe concrete de actiune la nivel global (Agenda 21) si pe linia autoritatilor locale (Agenda 21 Locala) conform dictonului « sa gandim global si sa actionam local ».

In cadrul acestui proces au fost adoptate o seama de conventii internationale care stabilesc obligatii precise din partea statelor si termene stricte de implementare privind schimbarile climatice, conservarea biodiversitatii, protejarea zonelor umede, limitarea folosirii anumitor produse chimice, accesul la informatii privind starea mediului si altele care contureaza un spatiu juridic international pentru aplicarea in practica a preceptelor dezvoltarii durabile.

Se recunoaste astfel ca Terra are o capacitate limitata de a satisface cererea crescanda de resurse naturale din partea sistemului socio-economic si de a absorbi efectele distructive ale folosirii lor. Modificarile climatice, fenomenele de eroziune si desertificare, poluarea solului, apei si aerului, reducerea suprafetei sistemelor forestiere tropicale si a zonelor umede, disparitia sau periclitarea existentei unui numar mare de specii de plante si animale terestre sau acvatice, epuizarea accelerata a resurselor naturale neregenerabile au inceput sa aiba efecte negative masurabile asupra dezvoltarii socio-economice si calitatii vietii oamenilor in zone vaste ale planetei.

Conceptul de dezvoltare durabila are ca premisa constatarea ca civilizatia umana este un subsistem al ecosferei, dependent de fluxurile de materie si energie din cadrul acesteia, de stabilitatea si capacitatea ei de autoreglare. Politicile publice care se elaboreaza pe aceasta baza, precum prezenta Strategie de Dezvoltare Durabila a Romaniei, urmaresc restabilirea si mentinerea unui echilibru rational, pe termen lung, intre dezvoltarea economica si integritatea mediului natural in forme intelese si acceptate de societate.

Pentru Romania, dezvoltarea durabila nu este una dintre optiunile posibile ci singura perspectiva rationala a devenirii nationale, avand ca rezultat statornicirea unei noi

paradigme de dezvoltare prin confluenta factorilor economici, sociali si de mediu. Aceasta perspectiva este potentata in prezent de calitatea Romaniei de stat membru al Uniunii Europene.

2. Strategia UE pentru Dezvoltare Durabila

Dezvoltarea durabila a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene incepand cu anul 1997 prin includerea sa in Tratatul de la Maastricht. In anul 2001, Consiliul European de la Goteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene, careia i-a fost adaugata o dimensiune externa la Barcelona, in anul 2002.

In anul 2005, Comisia Europeana a demarat un proces de revizuire a Strategiei, publicand, in luna februarie, o evaluare critica a progreselor inregistrate dupa 2001 care puncteaza si o serie de directii de actiune de urmat in continuare. Documentul a evidentiat si unele tendinte nesustenabile, cu efecte negative asupra mediului inconjurator, care puteau afecta dezvoltarea viitoare a Uniunii Europene, respectiv schimbarile climatice, amenintarile la adresa sanatatii publice, saracia si excluziunea sociala, epuizarea resurselor naturale si erodarea biodiversitatii. Ca urmare a identificarii acestor probleme, in iunie 2005, sefi de state si guverne ai tarilor Uniunii Europene au adoptat o Declaratie privind liniile directoare ale dezvoltarii durabile care incorporeaza Agenda de la Lisabona revizuita pentru cresterea economica si crearea de noi locuri de munca drept o componenta esentiala a obiectivului atotcuprinzator al dezvoltarii durabile. Dupa o larga consultare, Comisia Europeana a prezentat, la 13 decembrie 2005, o propunere de revizuire a Strategiei de la Goteborg din 2001.

Ca rezultat al acestui proces, Comisia UE a adoptat, la 9 iunie 2006, Strategia de Dezvoltare Durabila reinnoita pentru o Europa extinsa. Documentul este conceput intr-o viziune strategica unitara si coerenta, avand ca **obiectiv general** desfasurarea unor actiuni care sa permita Uniunii Europene sa realizeze o imbunatatire continua a calitatii vietii pentru generatiile prezente si viitoare prin crearea unor comunitati sustenabile, capabile sa gestioneze si sa foloseasca resursele in mod eficient si sa valorifice potentialul de inovare ecologica si sociala al economiei in vederea asigurarii prosperitatii, protectiei mediului si coeziunii sociale.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene si statelor sale membre, implicand toate componentele institutionale la nivel comunitar si national. Este subliniata, de asemenea, importanta unei stranse conlucrari cu societatea civila, partenerii sociali, comunitatile locale si cetatenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltarii durabile.

In acest scop sunt identificate 4 **obiective-cheie**:

- Protectia mediului prin masuri care sa permita disocierea cresterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- Echitatea si coeziunea sociala, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversitatii culturale, egalitatii de sanse si prin combaterea discriminarii de orice fel;
- Prosperitatea economica prin promovarea cunoasterii, inovarii, competitivitatii pentru asigurarea unor standarde de viata ridicate si unor locuri de munca abundente si bine platite;

- Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății și a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

Pentru a asigura integrarea și corelarea echilibrată a componentelor economice, ecologice și socio-culturale ale dezvoltării durabile, Strategia UE statuează următoarele

principii directoare:

- Promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;
- Solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;
- Cultivarea unei societăți deschise și democratice;
- Informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;
- Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;
- Coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;
- Integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea factorilor interesați (*stakeholders*);
- Utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investitoriale;
- Aplicarea principiului precauției în cazul informațiilor științifice incerte;
- Aplicarea principiului “poluatorul plătește”.

Aspectele de conținut ale Strategiei UE se concentrează asupra unui număr de 7 **sfidări cruciale** și 2 domenii **trans-sectoriale**. Multe dintre țintele convenite în cadrul UE sunt stabilite în expresie numerică sau procentuală, cu termene stricte de implementare, fiind obligatorii pentru toate statele membre. Aceste teme sunt detaliate pe larg în Partea III a prezentei Strategii pentru Dezvoltare Durabilă a României.

Strategia UE stabilește, de asemenea, proceduri precise de **implementare, monitorizare și urmărire** cu obligații de raportare din partea Comisiei Europene și statelor membre la fiecare doi ani asupra angajamentelor asumate, următorul termen fiind septembrie 2009.

3. Indicatorii dezvoltării durabile

Stabilirea unui set coerent de indicatori care să dea posibilitatea măsurării și comparării performanței statelor și entităților sub-statale în privința realizării obiectivelor convenite ale dezvoltării durabile este încă un proces evolutiv. Există deosebiri notabile între numărul și sfera de cuprindere a indicatorilor folosiți în diferite țări membre ale UE. Eforturile curente de sistematizare vizează atât indicatorii cantitativi cât și cei calitativi, mai greu de cuantificat. Lista indicatorilor urmăriți în mod sistematic de către Institutul Național de Statistică al României prezintă încă unele lacune în raport cu setul minimal aprobat de Comisia Europeană în 2006. Remedierea acestor deficiențe în timp util și utilizarea progresivă a întregului set de indicatori convenit la nivelul UE sunt de o importanță considerabilă pentru punerea în aplicare a

*recomandarilor privind organizarea operatiunilor de implementare, monitorizare si raportare continute in **Partea V** a proiectului de Strategie.*

4. Masurile de conformitate cu obiectivele dezvoltarii durabile adoptate de Romania in procesul de pre- si post-aderare

Constientizarea discrepantelor dintre modelul de dezvoltare si capacitatea de suport a mediului natural s-a instalat treptat in Romania in anii 70-80 ai secolului trecut si a fost limitata, pentru inceput, la unele cercuri intelectuale si academice, cu slab ecou la nivelul decidentilor politici. Schimbarile politice profunde incepute in decembrie 1989 si mai ales dobandirea accesului la informatii ce nu fusesera in domeniul public in timpul regimului comunist au extins considerabil aria preocuparilor in acest domeniu in randul opiniei publice si mass media. Au luat fiinta, in scurt timp, numeroase organizatii neguvernamentale si chiar partide politice ecologiste, in simetrie cu cele existente in tarile Europei Occidentale. La nivelul structurilor executive si legislative s-au creat institutii axate pe problematica de mediu (minister, comisii parlamentare) si s-au emis primele acte de legislatie primara si secundara in domeniu.

Intr-o prima etapa, incorporarea partiala a principiilor dezvoltarii durabile in politicile publice a avut loc sub impulsul dezbaterilor din cadrul ONU si agentiilor sale specializate prin asumarea unor obligatii precise in baza declaratiilor si conventiilor la care Romania a devenit parte (fiind, de exemplu, printre primele tari europene care au ratificat Protocolul de la Kyoto la Conventia Internationala privind Schimbarile Climatice). Perspectiva accederii la Uniunea Europeana a conferit un plus de concretete acestor preocupari, punand pe primul plan adoptarea unei noi filozofii a dezvoltarii care sa asigure corelarea organica a aspectelor economice, sociale si de mediu si insusirea, in integralitatea sa, a acquis-ului comunitar.

In perioada 1997-1999 a fost elaborata pentru prima data, cu asistenta din partea Programului ONU pentru Dezvoltare (PNUD), o Strategie Nationala pentru Dezvoltare Durabila, care a fost definitivata in urma unui numar mare de contributii asamblate intr-un cadru larg participativ si adoptata ca document oficial al Guvernului Romaniei. Desi impactul acestui document asupra politicilor publice la nivel national a fost relativ restrans, el a oferit cadrul conceptual si metodologia de consultare a factorilor interesati (*stakeholders*) pentru implementarea cu succes a programului Agenda Locala 21 intr-un numar de circa 40 municipalitati si judete. Dupa aderarea Romaniei la UE, Strategia din 1999 a format obiectul unei raportari interimare catre Comisia Europeana asupra aplicarii obiectivelor dezvoltarii durabile, in iulie 2007.

Demersurile pentru elaborarea unei strategii complexe de dezvoltare durabila a Romaniei, cu orizont de timp 2025, au continuat, la initiativa Presedintelui Romaniei si sub egida Academiei Romane, pe parcursul anilor 2002-2004, insa nu si-au gasit finalizarea intr-un document coerent si au ramas in stadiul de proiect.

In absenta unei strategii de dezvoltare durabila actualizate conform directivelor in materie ale Uniunii Europene, documentele programatice si strategiile sectoriale elaborate in Romania in perioada pre- si post-aderare contin prevederi relevante si obiective-tinta precise (in unele cazuri) care au constituit, in cea mai mare masura, baza de referinta pentru redactarea prezentului proiect de Strategie.

Planul National de Dezvoltare 2007-2013 (PND) stabileste drept obiectiv global reducerea cat mai rapida a disparitatilor de dezvoltare socio-economica dintre Romania si celelalte state membre ale Uniunii Europene si detaliaza obiectivele specifice ale procesului pe 6 directii prioritare care integreaza direct si/sau indirect cerintele dezvoltarii durabile pe termen scurt si mediu:

- Obiectivul cresterii competitivitatii si dezvoltarea economiei bazate pe cunoastere include, ca una dintre principalele subprioritati, imbunatatirea eficientei energetice si valorificarea resurselor de energie regenerabila in vederea reducerii efectelor schimbarilor climatice cauzate de activitatile umane;

- Aducerea la standarde europene a infrastructurii de baza pune accentul pe dezvoltarea durabila a infrastructurii si mijloacelor de transport prin reducerea impactului asupra mediului, promovarea intermodalitatii, imbunatatirea sigurantei traficului si protectia elementelor critice de infrastructura;

- Prioritatea privind protectia si imbunatatirea calitatii mediului prevede imbunatatirea standardelor de viata pe baza asigurarii serviciilor de utilitati publice in special in ceea ce priveste gestionarea apei si deseurilor; imbunatatirea sistemelor sectoriale si regionale ale managementului de mediu; conservarea biodiversitatii; reconstructia ecologica; prevenirea riscurilor si interventia in cazul unor calamitati naturale;

- Perfectionarea si utilizarea mai eficienta a capitalului uman are in vedere promovarea incluziunii sociale si intarirea capacitatii administrative pentru dezvoltarea unei piete a muncii moderne si flexibile, imbunatatirea relevantei sistemului de educatie si formare profesionala pentru ocuparea fortei de munca, stimularea culturii antreprenoriale;

- Dezvoltarea economiei rurale si cresterea productivitatii in sectorul agricol, silvic si piscicol contine prevederi privind utilizarea rationala a fondului natural, reabilitarea ecologica a unor terenuri degradate sau poluate, siguranta alimentara, bunastarea animalelor, incurajarea acvaculturii in zonele costiere;

- Obiectivul de diminuare a disparitatilor de dezvoltare intre regiuni si in interiorul acestora are in vedere, printre altele, imbunatatirea performantei administrative si a infrastructurii publice locale, protectia patrimoniului natural si cultural, dezvoltarea rurala integrata, regenerarea zonelor urbane afectate de restructurarea industriala, consolidarea mediului de afaceri si promovarea inovarii. Sunt prevazute, de asemenea, actiuni in domeniul cooperarii transfrontaliere, transnationale si interregionale in vederea integrarii socio-economice a zonelor de granita si cresterea accesibilitatii regiunilor Romaniei in cadrul teritoriului UE.

Programarea financiara a Planului National de Dezvoltare 2007-2013 insumeaza investitii, esalonate pe ani, in valoare totala de circa 58, 67 miliarde euro.

Tratatul de Aderare Romania – Uniunea Europeana, semnat la 25 aprilie 2005, si protocoalele anexate cuprind angajamentele concrete ale Romaniei de transpunere in practica a intregului acquis comunitar si prevad unele decalari ale termenelor de implementare ale unor obligatii de mediu (pana in 2015 pentru instalatiile industriale cu grad ridicat de poluare, 2016 pentru depozitele municipale de deseuri, 2018 pentru extinderea sistemelor urbane de colectare si tratare a apelor uzate).

Cadrul Strategic National de Referinta 2007-2013 (CSNR), adoptat de Comisia Europeana la 25 iunie 2007, stabileste prioritatile de interventie ale Instrumentelor Structurale ale UE (Fondul European de Dezvoltare Regionala, Fondul Social European si Fondul de Coeziune) si face legatura intre prioritatile Planului National de Dezvoltare 2007-2013 si cele ale UE: Orientarile Strategice Comunitare privind Coeziunea 2007-2013 si Strategia Lisabona revizuita. CNSR prezinta situatia socio-economica a Romaniei la momentul aderarii, analiza punctelor tari si slabe, oportunitatilor si amenintarilor (SWAT), viziunea strategica si sinteza Programelor Operationale Sectoriale (POS) ce urmeaza a fi implementate in cadrul obiectivului de convergenta (POS Transporturi, POS Mediu, POS Cresterea Competitivitatii Economice, POS Regional, POS Dezvoltarea Resurselor Umane, POS Dezvoltarea Capacitatii Administrative si POS Asistenta Tehnica).

Pentru realizarea viziunii strategice a CSNR Comisia Europeana aloca Romaniei in perioada 2007-2013 o suma totala de aproximativ 19,67 miliarde euro, din care 19,21 miliarde pentru obiectivul Convergenta (cu o cofinantare nationala estimata la 5,53 miliarde euro constituita in proportie de 73% din surse publice si 27% din surse private) si 0,46 miliarde euro pentru obiectivul Cooperare Teritoriala Europeana.

In cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor de convergenta au fost elaborate si aprobate 7 **Programe Operationale Sectoriale** acoperind perioada actualului exercitiu bugetar al UE (2007-2013) in domenii prioritare: transporturi, mediu, cresterea competitivitatii economice, dezvoltarea regiunilor, dezvoltarea resurselor umane, dezvoltarea capacitatii administrative, asistenta tehnica.

Elemente factuale si analitice utile privind diagnosticul situatiei actuale din Romania, evaluarea politicilor publice si a decalajelor fata de performantele medii din celelalte tari ale UE sunt continute in proiectul de **Strategie post-aderare a Romaniei** elaborat de Guvern in anul 2007.

Masurile intreprinse de Romania pentru indeplinirea celor 8 tinte convenite in cadrul ONU privind problematica globala a dezvoltarii durabile sunt prezentate in cel de-al doilea **Raport asupra Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului**, adoptat de Guvernul Romaniei la 18 septembrie 2007.

Examinarea acestor documente de baza precum si a masurilor luate pentru implementarea prevederilor acestora in primul an dupa aderarea Romaniei la UE evidentiaza un grad substantial de relevanta pentru efortul de a face fata sfidarilor-cheie si de a realiza obiectivele Strategiei Reinnoite a Uniunii Europene pentru Dezvoltare Durabila din 9 iunie 2006. Se constata, in acelasi timp, existenta unor suprapuneri sau omisiuni din punctul de vedere al coordonarii interdepartamentale, faptul ca strategiile si programele existente acopera orizonturi diferite de timp si, mai ales, nu sunt subsumate unei viziuni integratoare, asa cum este cea oferita de conceptul dezvoltarii durabile.

Partea II. Situatia actuala a sistemului socio-economic si capitalului natural al Romaniei

Pentru a actiona in mod realist, in cunostinta de cauza, pe directia strategica a dezvoltarii durabile este necesar ca Romania, cetatenii sai si partenerii sai externi sa aiba o reprezentare clara asupra punctului de pornire la drum, asupra activelor reale ale tarii, dar si asupra tarelor mostenite dintr-un trecut istoric complicat. Prin urmare, in conditiile specifice ale Romaniei, racordarea la procesul de tranzitie catre noul model de dezvoltare durabila, in care tara este angajata alaturi de celelalte state membre ale Uniunii Europene, trebuie sa fie conjugat cu un efort propriu suplimentar vizand recuperarea unor substantiale ramaneri in urma pe mai multe paliere ale sistemului national.

1. Capitalul natural

Romania este o tara de dimensiuni medii in contextul Uniunii Europene, cu o suprafata de 238.391 kilometri patrati (aproximativ egala cu cea a Marii Britanii) si o populatie de 21.584.365 locuitori (aproximativ egala cu cea a Ungariei si Republicii Cehe luate impreuna, la nivelul anului 2006), localizata in bazinele hidrografice ale Dunarii si Marii Negre si traversata de lantul muntos carpatic.

Teritoriul Romaniei se suprapune peste 5 din cele 11 regiuni bio-geografice ale Europei: alpina, continentală, panonica, pontica si stepica si se afla, de asemenea, la jonctiunea dintre sub-zonele floristice si faunistice paleartice: mediteraneana, pontica si eurasiatica. Pozitia geografica, complexitatea fiziografica si litologica si distribuirea radiala a gradientilor altitudinali ai formelor de relief creaza o mare diversitate de conditii mezo- si microclimatice si pedologice. Aceasta variabilitate a compozitiei si structurii substratului si conditiilor abiotice determina bogatia, distributia si nivelul de reprezentare ale tipurilor de habitate naturale pe teritoriul Romaniei. Din cele 198 habitate inventariate pe continentul european (dintre care 65 prioritare) in Romania se regasesc 94 (23 prioritare), iar din cele 14 biomiuri identificate la nivel mondial 5 se afla in Romania: paduri temperate de conifere, paduri temperate de foioase, pasuni, sisteme montane mixte si lacuri. Se constata existenta unei varietati remarcabile de specii si taxoni superiori de plante si animale si tipuri de ecosisteme, desi inventarul este inca incomplet in cazul speciilor, iar cel al resurselor genetice se afla intr-o faza incipienta.

Varietatea si proportionalitatea relativa a formelor de **relief** prezinta caracteristici unice in Europa si rare pe glob: 28% masive muntoase (altitudine peste 1.000 metri), 42% dealuri si podisuri (altitudine intre 300 si 1.000 m) si 30% campii (altitudine sub 300 m).

In Romania se afla 54% din lantul Muntilor Carpati, de o altitudine mijlocie (in medie 1.136 metri), doar cateva piscuri depasind 2.500 m. Muntii reprezinta portiunea cea mai putin modificata antropic, cu o densitate redusa a populatiei stabile si localitati mici, aflate in curs de depopulare datorita migratiei interne si externe in urma disparitiei unor indeletniciri traditionale. Aceasta explica si amplasarea in regiunile montane a 10 din cele 12 parcuri nationale si 4 din cele 6 parcuri naturale.

Zona de dealuri si podisuri a suferit interventii mai extinse ale activitatii umane (asezari urbane si rurale, elemente de infrastructura, plantatii de vii si pomi fructiferi, culturi de plante tehnice si cereale, cresterea animalelor, exploatarea forestiera, extractie de

hidrocarburi, minerit, întreprinderi industriale), fiind supusă unor fenomene mai accentuate de deteriorare prin despaduriri, eroziune, alunecări de teren, degradarea solului. Cu toate acestea, regiunea de dealuri și podisuri înalte conține o gamă variată de zone ocrotite și prezintă un potențial însemnat pentru selectarea unor noi areale nealterate sau slab modificate antropice.

Regiunile de câmpie sunt cele mai dens populate și intens exploatate, arealele naturale care s-au păstrat reprezentând o excepție. Inundațiile severe din vara anului 2005, care au afectat în special lunca Dunării, unde s-au realizat înainte de 1989 masive lucrări de îndiguiri și desecări, au readus în atenție necesitatea reintroducerii în sistem natural a unor însemnate suprafețe de teren, cu efecte ecologice și economice benefice.

Delta Dunării, cea mai extinsă zonă umedă din Europa cu o suprafață de 5.050 kilometri pătrați (din care 4.340 pe teritoriul României), a capatat statutul de rezervă a biosferei de interes mondial și se bucură de atenție și monitorizare specială din partea UNESCO și Convenției Ramsar. Litoralul românesc la Mări Negre se întinde pe o lungime de circa 245 kilometri, între frontierele de stat cu Ucraina și, respectiv, Bulgaria, iar platoul continental (până la 200 metri adâncime) cuprinde 24.000 km pătrați din totalul de 144.000 (16,6%). Zona de litoral este supusă unui accentuat proces de eroziune (circa 2.400 hectare de plajă pierdute în ultimii 35 de ani), afectând nu numai activitățile turistice dar și periclitanț siguranța locuitorilor și bunăstarea publică.

Resursele de **apa** ale României prezintă particularitatea că o proporție 97,8% din rețeaua hidrografică este colectată de fluviul Dunărea cu o lungime de 1.075 km pe teritoriul țării (din totalul de 2.860 km). Debitul mediu al apelor curgătoare este de circa 71 miliarde metri cubi pe an, revenind 3.330 metri cubi anual pe cap de locuitor, sub media europeană. Volumul apelor subterane este estimat la 11,7 miliarde metri cubi pe an din care circa o jumătate poate fi folosită în condiții sustenabile. Raurile se alimentează predominant din ploii și zăpezii, mai puțin din izvoare subterane, ceea ce duce la un înalt grad de dependență și vulnerabilitate față de condițiile climatice. România dispune de un potențial considerabil în privința apelor minerale de calitate (peste 2.000 de izvoare naturale și resurse de adâncime în circa 500 de locații). Repartiția teritorială a resurselor de apă este inegală, cu doar 6,7% în zonele de câmpie, unde cerințele de consum sunt cele mai ridicate, ducând la un înalt grad de dependență față de regimul precipitațiilor și creând vulnerabilități serioase în cazul unor fenomene meteorologice extreme.

Clima României este temperată continentală, cu variațiuni regionale importante (8-12 luni pe an cu temperaturi pozitive în zonele sudice și de litoral față de 4 luni în zonele montane înalte). Se înregistrează destul de frecvent valori de căldură, cu temperaturi de peste 40 grade C (trei asemenea valori la București în vara 2007) și de frig, cu temperaturi sub -30 grade C, în special în depresiunile intramontane. Precipitațiile, cu o medie multianuală de 640 milimetri la nivelul întregii țări, prezintă, de asemenea, diferențe notabile între regiuni (între 1.200-1.400 mm pe an în zonele alpine și sub 400 mm în principalele zone agricole din jumătatea sudică) precum și în timp, perioadele de uscăciune și secetă severă alternând, uneori chiar în cursul aceluiași an, cu perioade cu umiditate excedentară care produc daune însemnate (inundații, alunecări de teren). Existența unor locații unde media anuală a vitezei vântului depășește 4 metri pe secundă

si a altor zone extinse unde durata de stralucire a soarelui depaseste 2.000 ore anual indica un potential considerabil pentru utilizarea acestor surse regenerabile de energie.

Romania se situeaza printre tarile europene cu **risc seismic** mare, avand pe teritoriu o zona tectonica activa (Vrancea), generatoare uneori de cutremure catastrofale, cu o intensitate de peste 7 grade pe scala Richter.

Dupa nivelul si modul de interventie al populatiei umane, **fondul funciar** al Romaniei cuprinde:

- 61,8% din total reprezinta terenuri destinate activitatilor cu specific agricol (circa 14,7 milioane hectare), din care 64% teren arabil folosit extensiv si intensiv pentru culturi agricole, 22,6% terenuri cu vegetatie ierboasa folosite ca pasuni naturale si semi-naturale, 10,4% terenuri cu vegetatie ierboasa folosite in regim semi-natural pentru producerea furajelor, 3% terenuri folosite pentru plantatii si pepiniere viticole si pomicole;
- 28,3% din suprafata este ocupata de paduri (circa 6,72 milioane hectare), din care 3% (aproximativ 200 mii ha) inregistrate ca paduri primare si restul de 97% ca paduri secundare si terenuri cu vegetatie forestiera;
- 3,53% (841,8 mii ha) din total este reprezentat de corpuri de apa de suprafata (rauri, lacuri, balti) la care se adauga platoul continental al Marii Negre;
- 1,9% (447,5 mii ha) il constituie terenurile degradate sau cu potential productiv foarte scazut;
- 4,47% (circa 1,06 milioane ha) reprezinta terenuri folosite pentru infrastructura fizica (capitalul fizic construit) a componentelor sistemului socio-economic.

In ceea ce priveste **structura ecologica a capitalului natural**, se constata ca actuala configuratie (compozitie, ponderea categoriilor de ecosisteme, distributia spatiala) detine inca 53% de ecosisteme naturale si semi-naturale care isi mentin in buna parte caracterul multifunctional si genereaza pe cont propriu o gama larga de resurse si servicii pentru sustinerea si alimentarea populatiei si activitatilor economice.

- O gama de 150 tipuri de ecosisteme forestiere, diferite in functie de specia sau grupul de specii dominante de arbori din componenta covorului vegetal, tipul si cantitatea de humus in sol, regimul hidric si ionic al solului etc.;
- 227 tipuri de padure in care au fost descrise 42 tipuri de strat ierbos sub-arbustiv;
- 364 tipuri de statiuni;
- O gama larga de ecosisteme terestre cu vegetatie ierboasa (pasuni alpine, pasuni si fanete din zonele de deal si munte, pasuni de stepa, pasuni si fanete de lunca);
- O mare varietate de ecosisteme acvatice din care 3.480 rauri (62% permanente); 246 lacuri alpine, lacuri de baraj, lacuri si balti in zona de campie, lunci inundabile, delta Dunarii; 129 corpuri de apa subterana si acvatoriul marin de pe platoul continental al Marii Negre.

In jur de 45% din structura ecologica a capitalului natural este in prezent constituita din ecosisteme agricole preponderent mono-functionale care au fost organizate, inainte de 1990, pentru productia intensiva de resurse alimentare de origine vegetala si animala sau de materii prime pentru industria alimentara si textila. In ultimii 18 ani, marile exploataii agricole de stat sau colective si infrastructura lor fizica (sisteme de irigatii pentru servirea

a circa 3 milioane hectare de teren arabil, bazele de unelte si masini agricole, infrastructura fermelor zootehnice) au fost descompuse in peste 4 milioane de ferme mici (in majoritate de subzistenta) sau abandonate, distruse sau deteriorate.

Sistemele de productie agricola din structura capitalului natural sunt afectate in proportie de peste 40% de fenomenul de eroziune (pierderile sunt estimate la 150 milioane tone pe an, din care 1,5 milioane tone de humus), seceta prelungita si frecventa, alunecari de teren, carenta de fosfor si potasiu si existenta a circa 2,5 milioane hectare de terenuri degradate. In ultimii ani, intre 10% si 20% din suprafata de terenurilor arabile au ramas necultivate (17% in 2006).

In privinta **biodiversitatii** Romania a adus in Uniunea Europeana un patrimoniu valoros, cu numeroase specii de plante si animale, unele endemice, care sunt extinse sau rare in alte parti ale Europei. Desi vegetatia naturala detine o pondere redusa in zonele de campie, podisuri si dealuri joase, exista inca suprafete insemnate in care interventia omului a fost minima (regiunile de munte si dealuri inalte, Delta Dunarii, sistemele lagunare si luncile unor rauri).

In componenta structurii ecologice a capitalului natural, in mod special a partii care functioneaza in regim natural sau semi-natural, s-a mentinut un nivel destul de ridicat al diversitatii biologice si a unor stocuri, unele dintre acestea sustenabile, de plante si animale. Ecosistemele naturale si semi-naturale si cele in care s-a practicat sau se practica agricultura extensiva sau semi-intensiva au in componenta lor: 3.630 specii de plante si 688 specii de alge; 105 specii de mamifere, inclusiv carnivore mari; 25 specii de reptile; 19 specii de amfibieni; 216 specii de pesti; 30.000 specii de insecte; 860 specii de crustacee; 688 specii de moluste. Completarea inventarului speciilor si a bazei de date pentru a acoperi si alte grupe taxonomice, inclusiv diversitatea biologica din sistemele de productie agricola (soiuri de plante si rase de animale autohtone) va necesita inca un proces de durata, dependent de nivelul expertizei profesionale, de modul de organizare a investigatiei si de gradul de acoperire a tuturor categoriilor de ecosisteme.

Populatiile prin care speciile de plante si animale sunt reprezentate in structura diferitelor tipuri de ecosisteme sunt, de fapt, unitatile elementare cheie de care depind strict functiile ecosistemelor si capacitatea acestora de a genera fluxuri de resurse si servicii. Acestea sunt, de asemenea, purtatoarele patrimoniului genetic si, deci, a potentialului adaptativ al ecosistemelor (componente ale capitalului natural) si al tehnologiilor de productie din sistemele economice in conditiile modificarilor ce survin in regimul de functionare a sistemului climatic. Recunoasterea rolului indeplinit de speciile de plante si animale in structurarea, functionarea si dinamica elementelor componente ale capitalului natural si a faptului ca in ultimele decenii rata de erodare (prin extinctia unor specii sau cresterea numarului speciilor vulnerabile, in stare critica sau in pericol de disparitie) a diversitatii biologice si, in mod implicit, a structurii ecologice a capitalului natural a facut obiectul unor conventii internationale si Directive specifice ale UE pe care Romania, ca stat membru, are datoria sa le aplice.

Principalii factori care au indus, in ultimele decenii, **modificarea compozitiei si structurii ecologice**, respectiv a capacitatii de sustinere si bio-productive a capitalului natural al Romaniei pot fi identificati in obiectivele strategiilor de dezvoltare socio-economica si in mijloacele folosite pentru punerea lor in practica in perioada 1960-1989,

generand dezechilibre si discontinuitati care au fost corectate doar partial, sub impulsul spontan al mecanismelor de piata, in perioada 1990-2007:

- Extinderea si intensificarea sistemelor de productie agricole prin transformarea unor ecosisteme naturale sau semi-naturale in terenuri arabile si amenajarea lor pentru aplicarea tehnologiilor de productie intensiva (luncile inundabile ale raurilor principale si in special lunca Dunarii au fost indiguite si transformate in ecosisteme agricole intensive in proportie de 20-80%; o mare parte din pasunile cu vegetatie de stepa si a terenurilor cu exces de umiditate au fost transformate in terenuri arabile; perdelele forestiere sau corpurile de padure din zona de campuie sau din luncile raurilor au fost defrisate etc.);

- Industrializarea rapida prin dezvoltarea infrastructurii de productie in mari unitati, cu precadere in sectoarele metalurgiei feroase si neferoase, industriei chimice si petrochimice, constructiilor de masini a antrenat cresterea consumului de resurse ne-regenerabile (minerale si energetice) din surse autohtone si externe, contribuind masiv la poluarea aerului, apelor de suprafata si subterane si a solului; la aceasta s-a adaugat poluarea directa si indirecta cauzata de crearea si extinderea capacitatilor de productie a cimentului, ingrasamintelor chimice si pesticidelor si folosirea nerationala a acestora;

- Executarea de lucrari hidrotehnice ample pentru crearea acumularilor de apa si protectia impotriva inundatiilor;

- Cresterea capacitatii de productie a energiei electrice, inclusiv in centrale termoelectrice mari bazate pe consumul de carbune inferior;

- Dezvoltarea urbana si transferul de populatie din mediul rural, insotite de masuri insuficiente pentru colectarea si tratarea corespunzatoare a deseurilor si apelor uzate;

- Dezvoltarea infrastructurii de transport, cu accent pe cel feroviar, fluvial si maritim in conditiile mentinerii unui parc de mijloace de transport, inclusiv auto, inechitate fizic si moral;

- Extinderea activitatilor de minerit la suprafata si acumularea haldelor de steril;

- Diversificarea surselor si cresterea densitatii emisiilor in faza lichida, gazoasa si solida si intensificarea procesului de poluare;

- Supraexploatarea resurselor naturale regenerabile si ne-regenerabile pentru a alimenta procesele de productie din economie;

- Introducerea intentionata sau involuntara de specii straine in ecosistemele naturale sau agricole; pentru o buna parte din acestea s-au acumulat date semnificative care probeaza potentialul lor invaziv si de perturbare a sistemelor naturale si semi-naturale.

In procesul prelungit de tranzitie spre guvernare democratica si economia de piata functionala au coexistat in diferite grade obiective politice si forme de gestionare apartinand atat vechiului cat si noului ciclu de dezvoltare: proprietatea de stat si cea privata, administrare centralizata si descentralizata, sisteme de productie agricola intensive si cele de subzistenta.

Consecintele majore asupra capitalului natural produse de asemenea planuri si programe sectoriale in absenta unei strategii unificatoare coerente, care sa reflecte complexitatea interdependentelor directe si indirecte, la diferite scari de timp si spatiu, dintre sectoarele sistemului socio-economic si componentele capitalului natural, se regasesc intr-o seama de modificari semnificative de ordin calitativ si cantitativ in structura si functionarea acestora din urma. Din perspectiva principiilor si obiectivelor dezvoltarii durabile principalele consecinte relevante asupra starii capitalului natural sunt:

- Manifestarea unui proces activ de erodare a diversitatii biologice care se exprima prin: disparitia unor specii de plante (fenomen documentat in cazul a 74 specii de plante superioare); 1.256 specii de plante superioare au fost evaluate cu statut de specii rare, 171 au statut de specii vulnerabile si 39 specii periclitate; din cele 105 specii de mamifere prezente in fauna autohtona, 26 specii sunt periclitate, 35 specii sunt vulnerabile si 25 specii arata un pronuntat declin, desi alte 3 specii rare sau disparute in multe tari ale UE (lupul, ursul brun si rasul) au populatii foarte viguroase; din cele 216 specii de pesti inventariati in apele de pe teritoriul Romaniei, 11 specii sunt periclitate, 10 specii sunt in stare critica si 18 sunt vulnerabile.

- Fragmentarea habitatelor multor specii si intreruperea conectivitatii longitudinale (prin bararea cursurilor de apa) si laterale (prin indiguirea zonelor inundabile, blocarea sau restrangerea drastica a rutelor de migratie a speciilor de pesti si a accesului la locurile potrivite pentru reproducere si hranire).

- Restrangerea sau eliminarea unor tipuri de habitate sau ecosisteme din zonele de tranzitie (perdele forestiere, haturi, zone umede din structura marilor exploataii agricole sau a marilor sisteme lotice) cu efecte negative profunde asupra diversitatii biologice si a functiilor de control al poluarii difuze, eroziunii solului, scurgerilor de suprafata si evolutiei unde de viitura, controlului biologic al populatiilor de daunatori pentru culturile agricole, reincarcarii rezervelor sau corpurilor subterane de apa.

- Modificarea ampla, uneori dincolo de pragul critic, a configuratiei structurale a bazinelor hidrografice si a cursurilor de apa, asociata cu reducerea foarte semnificativa a capacitatii sistemelor acvatice de a absorbi presiunea factorilor antropici care opereaza la scara bazinului hidrografic si cu cresterea vulnerabilitatii lor si a sistemelor socio-economice care depind de acestea.

- Simplificarea excesiva a structurii si capacitatii multifunctionale ale formatiunilor ecologice dominate sau formate exclusiv din ecosisteme agricole intensive si cresterea gradului lor de dependenta fata de inputurile materiale si energetice comerciale.

- Destructurarea si reducerea capacitatii bio-productive a componentelor capitalului natural din sectorul agricol.

Totalitatea modificarilor structurale care s-au produs in timp indelungat, in primul rand ca urmare a diversificarii si cresterii presiunii antropice, si care sunt reflectate in configuratia actuala a structurii ecologice a capitalului natural al Romaniei a condus, de asemenea, la diminuarea capacitatii sale bio-productive si de sustinere a cerintelor pentru resurse si servicii din partea sistemului socio-economic national.

Capacitatea bio-productiva a capitalului natural al Romaniei, in structura sa actuala, exprimata in echivalent de suprafata productiva globala per individ (g ha/ind) este estimata la nivelul de 2.17 g ha/ind, reprezentand mai putin de jumatate din potentialul estimat de 3.5 – 4 g ha/ind.

Acest declin major al capacitatii bio-productive sau de suport a capitalului natural reflecta transformarile survenite si cumulate in toate categoriile de componente ale capitalului natural, dar in special in cele ale sectorului agricol si silvic. In acest moment, capacitatea bio-productiva a capitalului natural este depasita de amprenta sistemului socio-economic (*environmental footprint*) evaluata pentru anul 2004 la nivelul de 2.45 g ha/ind si pentru anul 2006 la 2.7 g ha/ind.

Concluzia de mai sus atrage atentia asupra faptului ca dezvoltarea economica a Romaniei continua sa urmeze o cale nesustenabila. Capacitatea de suport a capitalului natural al Romaniei este depasita, iar decalajul tinde sa se mareasca in masura in care o seama de programe sectoriale urmaresc obiective contradictorii si pot intra in conflict cu preceptele dezvoltarii durabile, generand efecte negative asupra structurii si capacitatii de suport ale capitalului natural.

2. Capitalul antropic

Situatia generala a Romaniei este caracterizata de o tranzitie intarziata la o economie de piata functionala, cu complicatii suplimentare generate de o gestionare defectuoasa pe fondul unei mosteniri istorice dificile si unor deformari structurale severe intervenite in ultimele 3-4 decenii.

Intre 2001 si 2006 performanta macroeconomica a Romaniei s-a imbunatatit semnificativ, in ciuda unei conjuncturi internationale mai putin favorabile. Cresterea Produsului Intern Brut (PIB) a inregistrat un ritm mediu anual de peste 5,5%, printre cele mai ridicate in zona, si a fost insotita de un proces sustinut de macrostabilizare, cu rezultate notabile. La sfarsitul anului 2006, Produsul Intern Brut al Romaniei a ajust la circa 100 miliarde euro, reprezentand mai mult decat o dublare fata de anul 2000. Cu toate acestea, PIB-ul pe locuitor, calculat la paritatea puterii de cumparare reprezenta doar cu putin mai mult de o treime din media UE-25 si 55% din media PIB pe locuitor a statelor care au accedat la Uniunea Europeana in 2004.

Dupa 1990, structura economiei romanesti a suferit modificari importante, marcate de un transfer de activitati de la industrie si agricultura spre servicii. Intr-o prima faza, restructurarea **industrii** a dus la o reducere a contributiei sale la formarea PIB de la circa 40% in 1990 la aproape 27% in 1999. Dupa anul 2000, declinul structural a fost oprit, iar contributia industriei in cadrul PIB a ramas la un nivel constant. Este semnificativ faptul ca, in 2006, sectorul privat a creat 82,7% din valoarea adaugata in industrie, fata de 68,4% in anul 2000. Ponderea sectorului de servicii a crescut de la 26,5% din PIB in 1990 la 49,6% in 2006. Este de retinut faptul ca, in absenta unor politici industriale judicioase si coerente, unele sectoare (textile, incaltaminte, mobila, echipamente electrice) au cunoscut ajustari structurale mai profunde, devenite posibile datorita privatizarii lor rapide, reusind sa ajunga la un nivel rezonabil de profitabilitate. Progrese semnificative s-au inregistrat si in restructurarea sectoarelor minier si al constructiilor navale. In alte sectoare industriale insa au fost mentinute in functiune numeroase intreprinderi dovedit nerentabile, prin interventii guvernamentale care le-au exonerat de la rigorile disciplinei de piata, impiedicandu-le sa se ajusteze in mod adecvat la un mediu concurential tot mai accentuat. Intarzierea restructurarii si insistenta asupra unor conditii de privatizare nerealistice in raport cu cerintele pietei a dus la deprecierea activelor multor intreprinderi, anuland avantajele competitive pe care le aveau initial. Valoarea echipamentelor industriale devenite redundante in urma restructurarilor si privatizarii este greu de estimat, insa este suficient sa remarcam ca in perioada 2000-2007 s-a exportat din Romania o cantitate medie anuala de peste 2 milioane tone fier vechi. Pana recent, trendurile investitionale in industrie s-au orientat preponderent spre sectoarele de joasa

tehnologie, energo-intensive si cu un aport mai mare de forta de munca slab si mediu calificata, generatoare de valoare adaugata modesta.

Inainte de 1989 economia Romaniei se caracteriza printr-o pondere inalta a industriilor energo-intensive si o slaba cultura a eficientei energetice. Restructurarea sectorului industrial, realizata mai mult prin contractia activitatilor decat prin sporirea eficientei, a dus la o reducere cu 40% a intensitatii energetice in perioada 1990-2000.

Romania ramane si in prezent un utilizator ineficient de **energie** produsa cu costuri inalte, pierderi mari (circa 30-35% din resursele primare consumate) si randament economic scazut, situandu-se in continuare pe ultimul loc in Uniunea Europeana la acest indicator. In anul premergator accederii la UE, intensitatea energetica primara in Romania era de 0,511 tone echivalent petrol (tep) per 1.000 euro de valoare creata (de 3,1 ori mai mare decat media UE-25), iar intensitatea energetica finala era de 0,385 tep/1.000 euro (de 3,3 ori mai mare). La un consum de resurse energetice primare de circa 36 milioane tep/an, potentialul national de economisire, in principal prin sporirea eficientei si reducerea pierderilor, este apreciat la 10 miliarde tep/an, respectiv 30-35% din resursele primare (20-25% in industrie, 40-50% in cladiri, 35-40% in transporturi).

Dependenta de importul de surse de energie primara a ajuns la circa 50% la gaze naturale si 60% la petrol, insumand o factura de circa 4 miliarde dolari pe an, cu tendinta de a creste in continuare, tinand seama de epuizarea rezervelor nationale si de evolutia prognozata a preturilor pe plan mondial. Carbunele produs in tara, desi inca relativ abundent (pentru inca 15-40 ani), este de slaba calitate si la un pret de extractie necompetitiv. Combustibilul nuclear din productia interna este, de asemenea, pe cale de epuizare, Romania devenind un importator net de uraniu cel tarziu in anul 2014.

La o capacitate totala instalata de productie a energiei electrice de 18.300 MW, puterea disponibila era, in 2004, de 14.700 MW, din care 40% capacitati de productie pe carbune, 31% petrol (in special pacura) si gaze naturale, 25% hidro si 4% nuclear. In contrast, productia efectiva de electricitate a provenit in proportie de 61,2 % din centrale pe combustibili fosili, 29% hidro si 9,8% nuclear (16-18% incepand din 2008). Aceasta se explica prin calitatea tehnologica si fiabilitatea scazute ale centralelor termoelectrice si, partial, a centralelor hidro, multe dintre acestea avand o durata de viata (circa 30 ani) expirata (70% la termo si 40% la hidro). Aceeasi observatie este valabila pentru deprecierea liniilor electrice de inalta tensiune (50%), statiilor de transformare (60%) si conductelor magistrale de gaze (69%).

Sectorul industrial reprezinta 43% din consumul final de energie iar cel rezidential circa 34% (fata de media UE de 41%, mai mare decat consumul industrial). Reteaua de termoficare este relativ dezvoltata, acoperind nevoile de incalzire si apa calda ale circa 29% din gospodarii, 55% in mediu urban (in principal 83.800 cladiri multietajate, cu circa 7 milioane locatari). Principalii furnizori erau, pana in anii '90, unitati mari in regim de cogenerare care livrau 40% din energia electrica produsa in Romania. Fata de circa 250 de sisteme de alimentare centralizata cu energie termica care functionau in 1990, numai 110 erau operationale in 2006, majoritatea fiind sub pragul de rentabilitate. Pierderile de energie in aceste sisteme sunt foarte mari, intre 35 si 77% in functie de tehnologiile folosite si gradul de uzura (15-40% la productie, 15-35% la transport si distributie, 10-40% la consumatorii finali). Se apreciaza ca numai reabilitarea termica a

blocurilor de locuinte poate duce la economisirea a 1,4 milioane tep/an si, in consecinta, la reducerea emisiilor de bioxid de carbon cu circa 4,1 milioane tone pe an.

In domeniul **transporturilor** Romania detine o pozitie-cheie la frontiera estica a UE largite ca zona de tranzit atat pe directia est-vest (racordul cu Asia prin Marea Neagra) cat si nord-sud (de la Baltica la Mediterana). Trei dintre axele prioritare TEN-T sunt prevazute sa traverseze teritoriul Romaniei.

Evolutiile recente din Romania confirma tendintele generale din Uniunea Europeana, considerate a fi alarmante, privind cresterea ponderii transportului rutier in parcursul marfurilor de la 45,6% in 2001 la 71,3% in 2006, iar in parcursul pasagerilor (interurban si international, in pasageri/km) de la 35,2% la 52,3%. Raportate la cantitatile de marfuri (in tone) si numarul de pasageri transportati, aceste ponderi au ajuns, in 2006, la 77,7% si, respectiv, 70,2%, situandu-se aproape de media UE (76,5% in 2005). Numarul autovehicolelor rutiere pentru transportul de marfuri a crescut in aceeasi perioada cu 24,5%, ajungand la peste 545.000, iar cel al autoturismelor cu 25%, ajungand la 3,6 milioane. Starea precara a infrastructurii rutiere (numai circa 228 km de autostrazi si 21,5 mii km de drumuri nationale si locale modernizate din totalul de circa 80 mii km in 2006) si densitatea scazuta a drumurilor publice (33,5 kilometri la 100 km patrati in 2005 fata de media UE-25 de 110,1 kilometri la 100 km patrati in 2003) conduc la sporirea distantei si timpului de parcurs, la consumuri excesive de carburanti, cu efecte nocive asupra mediului, si la un numar mare de accidente rutiere (743 morti la 1 milion pasageri), cu mult peste media UE (239).

Ponderea cumulata a transportului feroviar, fluvial si maritim de marfuri (in tone/km) s-a redus de la 50% in 2001 la 26,2% in 2006. Transportul feroviar de marfuri a scazut cu 12,2% dar cota sa de piata s-a diminuat de peste 2 ori, de la 39,6% in 2001 la 19,7% in 2006. Transportul fluvial, desi a crescut cu 88%, si-a diminuat cota de piata de la 6,8% in 2001 la 6,2% in 2006. O scadere considerabila s-a inregistrat in cota de piata a transportului maritim de marfuri, de la 55,6% in 2000 la 14,3% in 2001 si sub 0,3% in 2006. La aceasta situatie a contribuit declinul industriilor care transportau mari cantitati de marfuri in vrac, dar principala cauza este reducerea de peste 50 de ori a capacitatii flotei maritime comerciale romanesti. Din totalul de 324,7 milioane pasageri care au calatorit in anul 2006, 70,2% au folosit serviciile transportului rutier, 29,1% ale celui feroviar, 0,7% ale celui aerian si numai 0,1% ale celui fluvial.

Desi cantitatea totala de marfuri transportate (in tone) a crescut in 2006 fata de 2001 cu 18,5% in comparatie cu cresterea PIB real de 34,8%, ceea ce este pozitiv din punctul de vedere al tintelor UE de decuplare a cresterii economice de volumul de transporturi, parcursul total al marfurilor a inregistrat in aceasta perioada o crestere de 97,5%. Aceasta se datoreaza aproape in exclusivitate ponderii sporite a transportului rutier in contextul unei cresteri cu 24,9% a cantitatilor transportate, in detrimentul celorlalte moduri de transport, implicand lungirea parcursurilor si majorarea consumurilor de combustibil si a emisiilor poluante.

Analiza productivitatii resurselor consumate in activitatile de transport, depozitare si comunicatie in perioada 2001-2006 arata ca valoarea adaugata bruta a sporit cu 41%, iar consumul intermediar (valoarea bunurilor si serviciilor achizitionate) a crescut in aceeasi perioada cu 57%, rezultand o reducere a randamentului resurselor cu 10,4%. Din aceasta rezulta ca valoarea adaugata obtinuta din activitatile de transport s-a realizat integral pe

seama consumului suplimentar de resurse, ceea ce contravine principiului dezvoltării durabile.

Agricultura României se află încă într-o situație de declin determinată de fragmentarea excesivă a proprietății (gospodăriile de subzistență fiind predominante), dotarea slabă cu mașini și utilaje, situația precară a infrastructurii rurale, folosirea redusă a îngrășamintelor chimice sau naturale și a pesticidelor, reducerea dramatică a suprafețelor irigate, degradarea solului și deficitul cronic de resurse de finanțare și creditare.

Suprafața agricolă a României era în anul 2005 de circa 14,5 milioane hectare, reprezentând 61,8% din totalul fondului funciar, din care 63,9% terenuri arabile, 1,5% vii și pepiniere viticole, 1,4% livezi și pepiniere pomicele, 22,8% pasuni și 10,2% fanete. În urma aplicării legislației fondului funciar, o proporție de circa 95,6% din terenul agricol a fost retrocedată proprietarilor de drept. Ca urmare, numărul total al exploatațiilor agricole era, în 2005, de 4.256.152, din care 90,65% aveau o suprafață mai mică de 5 hectare, 9,02% între 5 și 10 ha, iar numai 0,34% detineau mai mult de 50 ha.

Numărul total de tractoare era în 2005 de 173.043 (din care 13.519 nefuncționale), revenind în medie circa 54 ha teren arabil pe tractor, adică o saturatie de 5 ori mai mică decât în statele din nucleul central al UE. Numai 14,4% din totalul întreprinderilor mici și mijlocii din România operau în mediul rural, acestea fiind în principal microîntreprinderi, încă incapabile să absoarbă excedentul de mână de lucru și având o contribuție minimă pe piață.

Doar 33% din locuitorii satelor sunt conectați la sisteme de furnizare a apei curente (față de 87% în UE-15) și numai 10% la sisteme de canalizare moderne. Din totalul de 63.970 km de drumuri județene și comunale, numai 10,8% au fost modernizate până în anul 2005.

Din punctul de vedere al **infrastructurii de mediu** România se situează încă mult sub media Uniunii Europene și are de recuperat rămășiți în urma importanței la majoritatea indicatorilor principali. Sistemele existente de furnizare a apei curente acoperă consumul a doar 65% din populație. Calitatea apei furnizate de cele 1.398 instalații de tratare a apei potabile (în majoritate cu tehnologii învechite și ineficiente) se află adesea sub standardele acceptate din punctul de vedere al parametrilor chimici (10 până la 25%, în funcție de mărimea localității și tehnologia folosită). De sisteme de canalizare beneficiază doar cu puțin peste jumătate din populația țării (11,5 milioane) din care 10,3 milioane în mediul urban. În această situație, 52% din totalul locuitorilor au acces atât la apă curentă cât și la canalizare, 16% doar la apă curentă dar nu și la canalizare și 32% la nici unul dintre servicii.

Conform investigației întreprinse în anul 2005, numai 37,6% din totalul de 1.310 instalații de tratare a apelor uzate sau reziduale funcționau la parametri normali. Ca urmare, aproape 71% din apele provenite din principalele surse de poluare au fost deversate în recipientii naturali, în special în râuri, în formă netratată sau insuficient tratată. Principalele surse de ape uzate sunt producția de electricitate și energie termică (51%), utilități publice, în special sisteme de canalizare (36%) și alte activități (16%).

Volumul total de deseuri s-a ridicat, în 2004, la 36,7 milioane tone, cu o distribuție medie anuală, variabilă de la an la an, de 29% deseuri urbane și 71 deseuri de producție.

In mediul urban serviciile de salubritate au avut o rata de acoperire de 90% in 2002-2003 (in crestere de la 73% in 1998) fata de numai 5% in mediul rural. Principala metoda de eliminare este depozitarea in gropi de gunoi in 252 municipalitati (dintre care numai 18 corespund standardelor UE). Cea mai mare parte, ca volum a deseurilor de productie provine din activitatile extractive urmate de industria energetica si sunt depozitate in 169 gropi sau halde (51 pentru deseuri periculoase, 116 pentru cele netoxice si 2 pentru cele inerte) dintre care doar 15 corespund normelor UE, restul urmand sa fie dezafectate. Numai o mica parte din deseuri se utilizeaza ca materie prima secundara pentru reciclare sau se neutralizeaza prin incinerare/coincinerare.

Textul se va completa cu infatisarea starii de fapt a infrastructurii urbane si rurale, inclusiv spatiile construite (locuinte, spatii publice, administrative/birouri, industriale, comerciale, amenajari edilitare), utilitati publice, transporturi. Un subcapitol distinct se va referi la gradul de conservare si valorificare a mostenirii culturale (situri si monumente istorice si de arta, cladiri listate, restaurari efectuate si restante).

3. Capitalul uman

Evaluarea corecta a starii capitalului uman si a tendintelor de evolutie pe termen mediu si lung este de o importanta fundamentala pentru proiectarea realista a perspectivelor unui model sustenabil de dezvoltare in toate componentele sale esentiale: economic, social si de mediu. In ultima instanta, intrebarea la care prezenta Strategie incearca sa dea un raspuns rezonabil este: Cu cine si pentru cine se va realiza dezvoltarea durabila a Romaniei?

Pentru o apreciere obiectiva a situatiei, studiile recente (*Indexul European al Capitalului Uman*, Consiliul Lisabona, 2007) iau in calcul elemente precum stocul de capital uman (investitia per capita pentru educatie si formare profesionala a populatiei ocupate, compozitia capitalului uman in functie de tipul si nivelul de educatie, starea de sanatate), utilizarea acestuia (rata de ocupare, rata somajului, rata conectarii la retele de comunicare multimedia, participarea la activitati producatoare de venit sau valoare), productivitatea (contributia capitalului uman raportata la valoarea adaugata creata, calitatea educatiei si formarii profesionale, angajabilitatea pe parcursul intregii vieti, investitii in cercetare-dezvoltare) si demografia (spor sau declin, trenduri migratoare, impactul calculat asupra pietei muncii).

Intreaga Europa (cu exceptia Turciei, tara candidata la UE) sufera de pe urma stagnarii sau declinului demografic mai mult sau mai putin accentuat, avand ca rezultat, printre altele, imbatranirea generala a populatiei. In cazul tarilor din Europa Centrala care au accedat la Uniunea Europeana situatia devine ingrijoratoare datorita unei rate foarte scazute a natalitatii si deci a reducerii progresive a populatiei apte de munca, exodului tinerilor si persoanelor avand o calificare medie sau superioara, nivelului nesatisfacator al pregatirii profesionale conform cerintelor pietei si al insusirii deprinderilor necesare pentru trecerea la societatea informationala, bazata pe cunoastere si inovare. Se apreciaza ca exista riscul real ca, in deceniile urmatoare, tarile Europei Centrale si de Est sa devina o regiune slab populata, cu o forta de munca in declin, silita sa poarte povara unei populatii in curs de imbatranire.

Romania nu constituie o exceptie. **Situatia demografica** a Romaniei se afla, in 2008, in al 19-lea an de deteriorare. Trei realitati si-au pus amprenta pe aceasta evolutie: criza economica si sociala care a dominat cea mai mare parte a acestei perioade, dobandirea dreptului la libera circulatie si politicile demografice aberante ale guvernantilor din deceniile 7, 8 si 9 ale secolului trecut. Masurile draconice luate de regimul comunist, in octombrie 1966, in privinta accesului la intreruperea sarcinii si la contraceptie, mergand pana la « planificarea » nivelului natalitatii, legislatia extrem de restrictiva privind divortul si penalizarea financiara a persoanelor fara copii au avut drept rezultat o crestere neobisnuit de mare a natalitatii in anii 1967 si 1968, la un nivel cu putin peste valorile medii europene. Reversul acestei evolutii temporare s-a exprimat in cresterea mortalitatii infantile si mentinerea ei la cote ridicate, in cea mai mare mortalitate materna din Europa si in proportiile alarmante ale copiilor nascuti cu malformatii congenitale precum si ale celor abandonati dupa nastere.

Nu este, deci, de mirare ca abrogarea masurilor restrictive chiar in primele zile dupa instalarea noului regim a dus la un recul al natalitatii in anii 1990-91 si, la o scara mai mica, in 1992. Acest proces a continuat si s-a amplificat in anii urmasori in toate cele trei componente care modeleaza numarul si structura pe varste a populatiei: natalitatea, mortalitatea generala si migratia externa. El a continuat si dupa anul 2000 prin stabilizarea primelor doua componente la valori care consolideaza procesul de deteriorare prin dinamica interna a demograficului.

La o populatie totala de 21.623.849 locuitori (la 1 iulie 2005), Romania a inregistrat in acel an o rata a natalitatii de 10,2% la mia de locuitori fata de o rata a mortalitatii generale de 12,1%. In perioada 1990-2007 populatia Romaniei s-a redus cu circa 1,7 milioane locuitori, ceea ce reprezinta o pierdere a fondului uman de 7,3%, fara a lua in considerare migratia externa. O usoara intrerupere a trendului descrescator s-a inregistrat doar in anul 2002 cand, fata de anul anterior, populatia Romaniei a crescut cu 113.819 locuitori. Conform prognozelor demografice, se prefigureaza un process de masiva depopulare a tarii in deceniile urmatoare, daca fertilitatea va ramane in limitele din ultimii zece ani de doar 1,3 copii la o femeie, fata de 2,1 cat este necesar pentru inlocuirea generatiilor si mentinerea populatiei la un nivel constant.

In perioada 2003-2005 speranta medie de viata in Romania a fost de 71,76 de ani, cu diferente sensibile intre populatia masculina si cea feminina (68,19 ani pentru barbati si 75,47 pentru femei) fata de media UE-15 de peste 75 ani la barbati si 80 ani la femei. Structura pe varste a populatiei reflecta un proces de imbatranire prin scaderea relativa si absoluta a tinerilor (0-14 ani) de la 18,3% in anul 2000 la 15,6% in 2005 si cresterea ponderii populatiei varstnice (60 de ani si peste) de la 18,8% in 2000 la 19,2% in 2005. Varsta medie a populatiei a fost, in 2005, de 38,6 ani. Fomenul de imbatranire demografica este mai accentuat in mediul rural, cu o varsta medie de 39,4 ani, proportia persoanelor de peste 65 de ani fiind de circa 19%, majoritatea femei. Raportul de dependenta economica a persoanelor inactive de peste 60 de ani la 100 adulti activi economic (20-59 ani) a fost de 34, cu perspectiva de a creste dramatic in urmatoarele decenii.

Cifrele privind **migratia** (imigratia si emigrarea legala permanenta) nu au fost, dupa 1995, importante din punct de vedere statistic (in jur de minus 10-15 mii pe an). In

schimb, emigratia temporara pentru munca in strainatate, predominant in tarile UE din zona occidentala, este estimata la circa 2 milioane. Este vorba in special de situatia adultilor tineri care, in masura in care unii dintre acestia decid sa-si permanentizeze sederea in tarile respective prin naturalizare, va afecta si mai serios balanta pe varste si aportul de natalitate preliminar. Trebuie luat in calcul si faptul ca, in conditiile mentinerii unui decalaj important in privinta standardelor de viata si perspectivelor de implinire profesionala si personala in tara, atractia emigrarii temporare sau permanente va ramane puternica, tinand seama si de nevoile proprii ale tarilor partenere mai dezvoltate din UE care se confrunta cu aceleasi probleme de imbatranire demografica si scadere a natalitatii.

Cele de mai sus demonstreaza ca factorii demografici reprezinta o componenta esentiala a unei viziuni de perspectiva a dezvoltarii durabile a Romaniei pe termen mediu si lung si trebuie sa-si gaseasca reflectarea adecvata in toate strategiile nationale tematice si sectoriale.

Evolutiile demografice au constituit un factor important din punct de vedere statistic (dar nu determinant din punct de vedere calitativ) al situatiei actuale in **domeniul educatiei si formarii profesionale**. In intervalul 2000-2006, numarul absolventilor si al unitatilor de invatamant in functiune (in special preuniversitar) s-a aflat intr-o scadere continua, cu diferentieri si oscilatii pe niveluri educationale si locatii (urban/rural) corelat fiind, de la an la an, cu diminuarea populatiei de varsta scolara.

Modificarile aduse Legii Invatamantului din 1995 in anii 2003 si 2004 au adus imbunatatiri semnificative cadrului legal, prevazand printre altele: extinderea duratei invatamantului obligatoriu de la 8 la 10 clase; introducerea unor elemente de schimbare a sistemului de finantare a invatamantului preuniversitar prin sporirea autonomiei unitatilor de invatamant si a atributiilor autoritatilor locale; cresterea finantarii invatamantului de stat din fondurile publice de la 3,6% din PIB in 2001, la 5,2% in 2007 si minimum 6% incepand din anul 2008. In urma numeroaselor sesizari critice, sustinute de studii care au relevat perpetuarea si chiar, sub unele aspecte, adancirea decalajelor fata de celelalte tari ale UE si ramanerile in urma fata de obiectivele Strategiei Lisabona, in februarie 2008, principalele partide reprezentate in Parlament au semnat, la initiativa Presedintelui Romaniei, un Pact National pentru Educatie care stabileste obiectivele strategice convenite pentru remedierea situatiei in perioada urmatoare.

Speranta medie de viata scolara era in Romania (in 2003) de 13,9 ani fata de 17,1 ani in UE-15, iar proportia din populatia intre 15 si 64 de ani cuprinsa in invatamantul de toate gradele era de 47,5% fata de media UE-15 de 58,2%. Rata bruta de cuprindere in invatamantul primar si gimnazial a inregistrat o tendinta ascendenta, cu 4% in anul scolar 2005/2006 fata de 2002/2003, mentinandu-se insa un decalaj important (14%) intre mediul urban si cel rural. Daca in mediul urban aproape 80% dintre elevi finalizeaza ciclul obligatoriu de 10 clase prin promovarea examenelor finale, in mediul rural proportia este de sub 50%. Numai 3,2% din totalul populatiei active din mediul rural are studii superioare in comparatie cu 21,4% in mediul urban.

Rata de participare la educatie a populatiei intre 15 si 24 de ani a crescut de la 36,96% in 1999/2000 la 46,88% in 2003/2004, dar rata de parasire timpurie a scolii ramane alarmanta, respectiv 19% in 2006, cu mult peste nivelul mediu al UE-25 de 15,7% si al obiectivului-tinta de sub 10% prevazut pentru aplicarea obiectivelor Strategiei Lisabona pentru anul 2010.

Proportia absolventilor invatamantului secundar superior din grupa de varsta 20-24 ani era in 2006 de 77,2% fata de obiectivul de referinta UE pentru anul 2010 de 85%.

Participarea la educatia timpurie in 2006 era de 76,2% fata de 90% cat reprezinta tinta de referinta a UE pentru anul 2010.

Pana in anul 2005 nu a existat un sistem explicit, cuprinzator si unitar la nivel national pentru asigurarea calitatii educatiei. In aceste conditii, referirile la relevanta si, respectiv, calitatea educatiei si formarii profesionale s-au putut face numai pe baza evaluarilor externe. Evaluarea realizata in 2006 dupa metodologia Organizatiei pentru Cooperare si Dezvoltare Economica (OCDE) in sistemul PISA (Programme for International Student Assessment) pentru performanta generala a tinerilor de 15 ani situeaza Romania pe locul 47 din 57 de tari participante, 46,9 din elevii romani fiind sub nivelul alfabetizarii stiintifice. Mediocritatea rezultatelor este mai ingrijoratoare prin raportare la evaluarea PISA din anul 2000, fata de care se inregistreaza o scadere a performantelor scolare. Raportul PISA 2006 evidentiaza o variatie mare intre rezultatele obtinute de elevii din diferite scoli si constata persistenta unor decalaje substantiale de performanta la elevii proveniti din segmentele defavorizate ale populatiei. In ceea ce priveste intelegerea problemelor de mediu, mai putin de 40% dintre elevii romani au reusit sa le identifice si sa le explice.

Situatia pare a fi si mai serioasa in ceea ce priveste invatamantul universitar, unde nu a avut loc o evaluare de tip calitativ care sa evidentieze relevanta competentelor dobandite in raport cu cerintele reale de pe piata muncii si cu exigentele dezvoltarii durabile. In termeni strict cantitativi, rata de participare a absolventilor de invatamant secundar la invatamantul superior a crescut de la 27,7% in 2000/2001 la 44,8% in 2005/2006, dar faptul ca doar 11,7% din adultii din grupa de varsta intre 25 si 64 de ani sunt absolventi de invatamant tertiar/superior (peste 50% in Finlanda, 27,7% in SUA, 16,4% in Marea Britanie sau 15,4% in Franta) plaseaza Romania intr-o situatie dezavantajoasa fata de cerintele racordarii la societatea bazata pe cunoastere.

La sfarsitul anului universitar 2006/2007, erau inscrisi 818,2 mii studenti, dintre care 522,6 mii in institutiile de invatamant public si 295,6 mii in cel privat, cu o crestere de 11% fata de anul precedent, mai ales pe seama inscrierilor in sistemul de invatamant deschis la distanta din sectorul privat (reprezentand 15% din totalul studentilor). Ponderea studentelor a fost de 59,8% dintre absolventi in invatamantul public si 58% in cel privat. Preferintele la inscriere s-au indreptat in continuare spre facultatile de profil universitar (35% in sectorul public si 29,5% in cel privat), economic (25,1% public si 42% privat), juridic (22,3% in sectorul privat) si doar 22,2% tehnic (in sectorul public). Este totusi important de mentionat ca, in comparatie cu obiectivul tinta al UE pentru anul 2010 privind cresterea cu 15% a participarii la programele de matematica, stiinte si tehnologii, Romania a inregistrat o rata de crestere de 25,9% in 2006.

Rata de participare a adultilor intre 25-64 de ani la programe educationale se afla inca, in 2006, la un nivel extrem de scazut de 1,3% fata de media UE-25 de 9,6%. Si fata de obiectivul tinta de 12,5% pentru anul 2010. La aceasta se adauga, ca una dintre explicatiile neparticiparii la educatia permanenta, si accesul redus la folosirea comunicatiilor prin Internet (23 utilizatori la mia de locuitori in 2006) si a serviciilor electronice in relatiile cu autoritatile publice (0,7%), Romania situandu-se din acest punct de vedere pe ultimul loc intre tarile care au aderat la UE dupa 2004.

Sistemul de sanatate din Romania este de tip asigurari sociale si are ca scop garantarea accesului echitabil si nediscriminatoriu la un pachet de servicii de baza pentru asigurati. In anul 2005, gradul de cuprindere in sistemul Casei Nationale de Asigurari de Sanatate era de 96,08% in mediul urban si de 98,25% in zonele rurale. Masurile de modernizare intreprinse incepand cu anul 1998 si legiferarea reformei sistemului sanitar in 2006 au creat premise pentru imbunatatirea serviciilor in acest sector prin descentralizarea unor activitati, introducerea notiunii de medic de familie la libera alegere a pacientilor, dezvoltarea bazei de tratament si preventie si a accesibilitatii la servicii medicale de calitate, sporirea eficacitatii interventiilor de urgenta.

Ponderea cheltuielilor publice pentru sanatate a variat, in perioada 2004-2006, intre 3,6%- 3,7% din PIB (2,1 miliarde euro), 4% in 2007 (4,3 miliarde euro) si 6% incepand cu anul 2008.

Cu toate acestea, sistemul de sanatate se dovedeste inca incapabil sa faca fata cerintelor societatii moderne datorita infrastructurii precare, gestiunii defectuoase si insuficientei investitiilor. Romania se situeaza in continuare pe unul dintre ultimele locuri in Europa la principalii indicatori ai starii de sanatate: mortalitatea infantila (17,9% in mediul rural si 12,4 in mediul urban in 2005), mortalitatea materna (41 decese la nastere la 100 mii nascuti vii).

Infrastructura sistemului de ocrotire a sanatatii se plaseaza, din punctul de vedere al gradului de acoperire si al calitatii serviciilor, la un nivel de sub 50% in comparatie cu cele 10 tari care au aderat la UE dupa 2004. Desi numarul de paturi in spitale este de 6,6 la mia de locuitori (peste media UE de 6,1), majoritatea acestora se afla in cladiri de peste 50-100 de ani vechime, insalubre si inadecvat echipate. Incadrarea sistemului cu personal medico-sanitar avand calificare superioara este net deficitara in Romania (19,5 medici la 1.000 de locuitori fata de media UE de 28-29), situatia fiind inca si mai serioasa in privinta cadrelor medii, cu 2,04 la fiecare medic (fata de 2,66 in Ungaria sau 2,76 in Republica Ceha).

Persista serioase diferente in ceea ce priveste accesul la serviciile medicale atat sub aspect regional cat si social, cu o vulnerabilitate mai mare in randul categoriilor defavorizate. In conditiile in care peste 40% din populatie traieste in mediul rural, mai putin de 15% dintre medici isi desfasoara activitatea la tara, de peste cinci ori mai putini decat in mediul urban. Studiile recente confirma o deteriorare generala a starii de sanatate mentala si emotionala comparativ cu valorile medii europene, cresterea numarului abuzurilor si dependentei de substante psihoactive, a ratei suicidului si a factorilor de stres, expansiunea comportamentelor agresive si violente, inclusiv in randul minorilor. Imbatranirea generala a populatiei adauga presiuni crescande asupra unui sistem de sanatate si asa subrezit.

4. Capitalul social

Acest capitol va fi consacrat prezentarii aspectelor relevante de demografie sociala (structura proprietatii, ocupatii si profesioni, nivel de venituri disponibile, mobilitate sociala, efectele migratiei). O scurta prezentare a cadrului constitutional si legislativ va introduce analiza mecanismelor decizionale si de implementare, ale ordinii de drept precum si cu privire la

calitatea administratiei centrale si locale ca factori generatori de legitimitate si incredere. Se vor pune in lumina rolul si modalitatile de actiune ale partenerilor sociali, societatii civile, mass media si initiativelor cetatenesti in realizarea obiectivelor dezvoltarii durabile.

Partea III. Obiective-tinta si modalitati de actiune la orizont 2013, 2020, 2030 conform orientarilor strategice ale UE

Structura capitolelor si subcapitolelor din aceasta sectiune urmareste strict logica tematica a Strategiei de Dezvoltare Durabila revizuite a UE din 2006 (SDD/UE). Problemele si preocuparile specifice ale Romaniei care nu sunt cuprinse in orientarile prioritare ale UE sunt tratate separat in **Partea IV**. Orientarea generala a lucrarii vizeaza realizarea urmatoarelor **obiective strategice** pe orizonturi de timp:

Orizont 2013: Incorporarea organica a principiilor si practicilor dezvoltarii durabile, conform exigentelor UE, in ansamblul politicilor publice ale Romaniei.

Orizont 2020: Atingerea nivelului mediu actual (raportat la cifrele anului 2006) al UE-27 potrivit indicatorilor de baza ai dezvoltarii durabile.

Orizont 2030: Apropierea semnificativa a Romaniei de nivelul mediu din acel an al tarilor membre ale UE din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltarii durabile.

Elementul definitoriu al acestei Strategii Nationale este racordarea deplina a Romaniei la o noua filosofie a dezvoltarii, proprie Uniunii Europene din care tara face acum parte. Este vorba de trecerea, intr-un interval de timp rezonabil si realist, de la o economie ineficienta, bazata pe consumul excesiv si irational de resurse, o societate lipsita de coeziunea necesara realizarii unei viziuni impartasite si un capital natural minat de riscurile unor deteriorari ireversibile la un nou model de dezvoltare generator de valoare adaugata inalta, propulsat de setea de cunoastere si inovare, orientat spre imbunatatirea continua si substantiala a calitatii vietii oamenilor si a relatiilor dintre ei in armonie cu mediul natural.

1. Provocari cruciale

1.1. Schimbari climatice si energia curata

Obiectiv geral SDD/UE: Limitarea schimbarilor climatice precum si a costurilor si efectelor negative ale acestora asupra societatii si mediului.

Sarcinile ce revin Romaniei in calitate de stat membru al Uniunii Europene deriva din prevederile Strategiei integrate pentru energie si schimbari climatice din 9 martie 2007,

completate prin proiectul de Directiva a Comisiei Europene din 23 ianuarie 2008 care urmeaza sa fie transpusa in legislatia nationala in prima jumatate a anului 2009. Tintele avute in vedere si termenele de punere in aplicare sunt, in unele privinte, mai exigente decat cele stabilite in Strategia pentru Dezvoltare Durabila revizuita a UE din iunie 2006.

Orizont 2013. Obiectiv national: Satisfacerea necesarului de energie pe termen scurt si mediu si crearea premiselor pentru securitatea energetica a tarii pe termen lung conform cerintelor unei economii moderne de piata, in conditii de siguranta si competitivitate; indeplinirea obligatiilor asumate privind limitarea schimbarilor climatice si respectarea principiilor dezvoltarii durabile.

Principalele **directii strategice** in domeniul politicii energetice a Romaniei, in conformitate cu obiectivele si politicile convenite la nivelul Uniunii Europene, sunt:

- **Securitatea energetica:** mentinerea suveranitatii nationale asupra resurselor primare de energie si respectarea optiunilor nationale in domeniul energiei; cresterea sigurantei ofertei de energie si mentinerea unui grad acceptabil de dependenta fata de importuri prin diversificarea surselor de import, a resurselor energetice proprii, a rutelor si retelelor de transport nationale si regionale; protectia infrastructurii critice;

- **Dezvoltarea durabila:** imbunatatirea eficientei energetice pe intregul lant resurse-productie-transport-distributie-consum final prin reducerea consumului total de energie primara raportat la valoarea produselor sau serviciilor; cresterea ponderii energiei produse pe baza resurselor regenerabile in consumul total si in productia de electricitate; utilizarea rationala si eficienta a resurselor primare neregenerabile si scaderea progresiva a ponderii acestora in consumul final; promovarea producerii de energie electrica si termica in centrale de cogenerare, in special in cele de inalta eficienta; sustinerea activitatilor de cercetare-dezvoltare-inovare in sectorul energetic, cu accent pe sporirea gradului de eco-eficienta; reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului si respectarea obligatiilor asumate in privinta reducerii emisiilor de gaze cu efect de sera si altor poluanti;

- **Competitivitatea:** dezvoltarea pietelor concurentiale de energie electrica, gaze naturale, petrol, uraniu, certificate verzi, certificate de reducere a gazelor cu efect de sera, servicii energetice; liberalizarea tranzitului de energie si asigurarea accesului constant si nediscriminatoriu al participantilor la piata la retelele de transport, distributie si la interconexiunile internationale; continuarea procesului de restructurare si privatizare in sectoarele energiei electrice, termice si gazelor naturale; continuarea procesului de restructurare in sectorul de extractie si utilizare a lignitului in vederea cresterii profitabilitatii si accesului pe piata de capital.

Unele dintre temele de mai sus vor putea forma obiectul unor initiative sau contributii proprii ale Romaniei in cadrul eforturilor de perfectionare si punere in aplicare a unei politici coerente si cuprinzatoare a Uniunii Europene in domeniul energiei si schimbarilor climatice.

Pentru **limitarea impactului sectorului energetic asupra schimbarilor climatice** se are in vedere reducerea emisiilor de gaze cu efect de sera cu circa 10% in 2013 in comparative cu anul de referinta 1990. Se va urgenta implementarea sistemului UE pentru **tranzactionarea certificatelor de emisii**, conform metodologiei aflate in curs de

finalizare, in vederea internalizarii costurilor productiei si consumului de energie si crearii unei pietei reglementate in acest domeniu, cu extindere treptata in alte sectoare ale industriei, transporturilor, constructiilor si serviciilor. Romania va participa activ la convenirea obiectivelor pentru cea de-a doua perioada de implementare, post-2012, a Protocolului de la Kyoto la Conventia Internationala privind Schimbarile Climatice si la negocierea unor acorduri internationale cuprinzatoare in materie. Se vor examina posibilitatile concrete de extindere a schemei de tranzactionare a emisiilor, in forme compatibile cu sistemul UE, in raporturile Romaniei cu zonele invecinate – Balcanii si regiunea largita a Marii Negre.

Intensitatea energiei primare va scadea, in 2013, la 0,34 tone echivalent petrol (tep) per 1.000 euro-2005 (fata de 0,511 tep/1.000 euro in 2006) iar intensitatea energiei finale la 0,23 tep/1.000 euro-2005. Potrivit Strategiei nationale in domeniul eficientei energetice, intensitatea energetica se va reduce la sfarsitul anului 2015 intre 50% (scenariul optimist) si 30% (scenariul pesimist), in conditiile unei dinamici estimate a PIB de 5,4% in perioada 2003-2015.

Prin masuri coerente de **crestere a eficientei energetice** se va obtine o reducere a consumului de energie finala cu 9% in perioada 2008-2013 in comparatie cu nivelul consumului mediu din perioada 2001-2005. Acest obiectiv se va realiza prin masuri legislative, reglementari, acorduri voluntare, extinderea serviciilor pentru economii de energie, instrumente financiare si de cooperare.

Pe baza unor politici nationale si a unor strategii energetice la nivel regional si local se va promova **modernizarea sistemelor de cogenerare si incalzire urbana** prin folosirea unor tehnologii de inalta eficienta. Reabilitarea energetica a circa 25% din fondul de cladiri multietajate va asigura obtinerea unor importante economii de energie, reducerea emisiilor de dioxid de carbon si reducerea facturilor energetice la nivelul consumatorilor. Se va pune in aplicare un nou sistem de asistenta sociala, uniform si directionat, care sa asigure cadrul necesar de coordonare intre diverse autoritati pentru reformarea sistemului actual de subventii pentru energie si ajutoare pentru consumatorii vulnerabili. O atentie speciala se va acorda energeticii rurale, urmarindu-se modernizarea sistemelor de incalzire eco-eficienta a locuintelor si de alimentare cu energie la costuri suportabile.

Prin incurajarea selectiva a investitiilor se va asigura punerea in functiune a unor noi capacitati de productie a energiei electrice bazate pe **tehnologii curate**, cu impact major asupra reducerii emisiilor de gaze cu efect de sera si poluante si asupra sigurantei de functionare a sistemului energetic national.

In ceea ce priveste **sursele regenerabile de energie** Romania are obligatia sa elaboreze si sa prezinte Comisiei Europene un Plan National de Actiune cu obiective, termene de executie si responsabilitati precise (defalcate pe domeniile electricitate, incalzire si racire, transporturi) pana la 31 martie 2010. In vreme ce obiectivul-tinta pe ansamblul Uniunii Europene este ca circa 21% din totalul consumului de electricitate sa provina din surse regenerabile in anul 2010, obiectivul urmarit de Romania este mult mai ambitios: 34% la nivelul anului 2013. Se prevede ca, in 2013, 12% din consumul intern

brut de energie sa fie acoperit din surse regenerabile. Aplicarea sistemului « certificatelor verzi » va obliga furnizorii sa achizitioneze energie electrica produsa din surse regenerabile in proportie de 9-10% din consumul brut de energie electrica raportat la cantitatea de electricitate vanduta consumatorilor.

Se are in vedere **perfectiunea cadrului legislativ si institutional** in domeniul energiei si schimbarilor climatice, eventual prin crearea unui Minister al Energiei si Resurselor (in urma restructurarii Ministerului Economiei si Finantelor), reexaminarea functionalitatii mecanismelor regulatorii pentru asigurarea operarii sistemului energetic pe baza principiului dezvoltarii durabile, eliminarea necorelarilor si disfunctionalitatilor, instituirea unui oficiu independent pentru monitorizarea si supravegherea pietei de energie in conditii de transparenta, conform politicilor si practicii UE.

Orizont 2020. Obiectiv national: Asigurarea functionarii eficiente si in conditii de siguranta a sistemului energetic national, atingerea nivelului mediu al UE-27 din anul 2006 in privinta intensitatii si eficientei energetice, indeplinirea obligatiilor Romaniei conform tintelor UE de limitare a efectelor schimbarilor climatice.

Se prelimina reducerea emisiilor de gaze cu efect de sera cu 20% in comparatie cu cifrele anului 1990.

Conform proiectului de Directiva al Comisiei Europene din 23 ianuarie 2008, Romania urmeaza sa majoreze cota parte a surselor regenerabile (solara, eoliana, hidro geotermala, biogaz etc.) in consumul brut de energie de la 17,8% in 2005 la 24% in 2020 (fata de media UE de 8,5% in 2007, cu obiectivul de a ajunge la 20% in 2020). Tinta avuta in vedere de Romania este ca, la nivelul anului 2020, ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile sa ajunga la 38%.

Prin cresterea eficientei energetice consumul de energie primara se va reduce cu 20%.iar cel de energie finala cu 18% comparativ cu media consumului din 2001-2005.

Intensitatea energiei primare va scadea la 0,26 tep/1.000 euro-2005 (aproape de media UE din 2006), iar intensitatea energiei finale la 0,17 tep/1.000euro-2005 (sub media UE din 2006).

Va continua procesul de reabilitare energetica a circa 35% din fondul de cladiri multietajate de locuit, administrative si comerciale.

Vor fi puse in functiune si racordate la sistemul national noi unitati de productie a energiei electrice pentru acoperirea cererii preliminate, inclusiv doua noi reactoare nucleare la centrala de la Cernavoda si finalizarea unor proiecte hidroenergetice.

Orizont 2030. Obiectiv national: Alinierea la performantele medii ale UE privind indicatorii energetici si de schimbari climatice.

Emisiile de gaze cu efect de sera se vor reduce cu pana la 40% fata de anul 1990.

Prin cresterea eficientei energetice, consumul de energie primara se va reduce cu 30%, iar consumul de energie finala cu 26% comparativ cu media consumului din perioada 2001-2005. Se va generaliza iluminatul cu lampi eficiente.

Se va extinde utilizarea tehnologiilor curate de producere a energiei electrice si caldurii bazate pe surse de energie si centrale electrice cu emisii foarte reduse de carbon, prevazute cu facilitati pentru captarea si depozitarea subterana a dioxidului de carbon.

Va continua construirea de centrale si amenajari hidrotehnice care sa prelucreze 15-20% din potentialul hidroenergetic amenajabil dar inca nevalorificat.

Se vor realiza inca 3-4 unitati nucleare-electrice de mare capacitate pentru acoperirea cererii de consum cu tehnologii care nu produc emisii de dioxid de carbon.

Se va asigura reabilitarea termica a restului de circa 40% din fondul existent de cladiri multietajate si va incepe dezvoltarea de proiecte de cladiri pasive sau cu consumuri energetice foarte reduse (15-50 kWh/ metru cub/an).

1.2. Transport durabil

Obiectiv general SDD/UE: Asigurarea ca sistemele de transport sa satisfaca nevoile economice, sociale si de mediu ale societatii, reducand, in acelasi timp, la minimum impactul lor nedorit asupra economiei, societatii si mediului.

Orizont 2013. Obiectiv national: Promovarea unui sistem de transporturi in Romania care sa faciliteze miscarea in siguranta, rapida si eficienta a persoanelor si marfurilor la nivel national si international, in conformitate cu standardele europene.

Domeniul transporturilor este considerat prioritar in contextul planurilor de dezvoltare ale Romaniei date fiind relatiile sale de interdependenta cu celelalte ramuri ale economiei nationale, valoarea serviciilor oferite pentru populatie si impactul considerabil asupra mediului. Tinand seama de situatia precara a infrastructurii si a parcului de mijloace de transport precum si tendintele negative inregistrate in ultimii ani in privinta productivitatii resurselor consumate (a se vedea Partea II, Capitolul 2), acestui sector ii revine cea mai mare parte (60%) din alocarile de fonduri UE in cadrul prioritatilor tematice.

Se apreciaza ca **reducerea** in viitor a **raportului negativ dintre evolutia cererii de transport** (in special rutier) **si cresterea produsului intern brut (PIB)**, care este in prezent de 4 ori mai mare decat media UE este posibila pe urmatoarele cai:

- Ajustarea treptata a structurii transporturilor prin transferul echilibrat al unei parti din transportul rutier spre celelalte moduri de transport;
- Modificarea progresiva a structurii PIB prin reducerea sectoarelor material-intensive (industriile extractive de minereuri, siderurgia si petrochimia), care necesita cantitati mari de materiale transportate si consuma multa energie, in favoarea celor cu valoare adaugata mare si consumuri materiale si energetice mai reduse (serviciile, industriile prelucratoare etc.);
- Modificarea structurii productiei de energie electrica ca urmare a valorificarii unor surse regenerabile de energie (eoliana, solara, biomasa, geotermala, micro-hidro), a extinderii energeticii nucleare (dublata in 2008, cu perspectiva construirii altor doua unitati in urmatoorii 7-9 ani) si a diminuarii ponderii centralelor termoelectrice care sunt

mai poluante si necesita transportul unor cantitati mari de combustibil (carbune, pacura), uneori pe distante mari;

- Reducerea consumurilor specifice de materiale si energie in toate sectoarele productive ale economiei, cu efecte asupra volumurilor transportate, ca urmare a programelor de crestere a competitivitatii si performantelor manageriale.

Desi estimarea modului in care va evalua cererea de transport in raport cu cresterea PIB prezinta inca un inalt grad de incertitudine, se poate aprecia ca tendinta de cuplare negativa inregistrata in perioada 2001-2005 se va putea inversa incepand cu anii 2011-2013.

Cu privire la **productivitatea resurselor consumate**, tendinta nefavorabila semnalata in perioada 2001-2005 privind faptul ca valoarea totala a activitatii de transport s-a realizat integral prin consum suplimentar de resurse va putea fi inversata prin aplicarea unui set de masuri specifice, dupa cum urmeaza:

- Modernizarea infrastructurilor de transport rutier, feroviar, naval si aerian, ceea ce va permite optimizarea utilizarii mijloacelor de transport, cresterea vitezelor medii de circulatie si a fluiditatii traficului si largirea paletei de preferinte a beneficiarilor, in conditii de competitivitate;

- Accelerarea scoaterii din exploatare a mijloacelor de transport cu uzura fizica si morala avansata si inlocuirea acestora cu mijloace moderne, conforme cu normele de eficienta economica, sociala si ecologica ale UE;

- Transferul echilibrat al unei parti din transportul rutier pe cel feroviar prin cresterea vitezei de circulatie pe caile ferate la 140-160 km/ora si reinnoirea parcului de material rulant;

- Dezvoltarea progresiva a traficului fluvial prin modernizarea infrastructurii portuare si asigurarea accesului continuu al navelor de pana la 3.000 tdw in transportul pe Dunare precum si prin refacerea treptata a unei capacitati economic justificate de transporturi maritime;

- Implementarea standardelor UE privind transportul indermodal sau combinat si cel containerizat, interoperabilitatea si managementul traficului.

Aceste masuri vor conduce la reducerea semnificativa a consumurilor de energie si a emisiilor poluante, cu efecte benefice asupra costurilor si competitivitatii pe ansamblul sistemului national de transport.

Programul Operational Sectorial Transporturi (POS Transporturi) stabileste tinte ambitioase, intr-o viziune coerenta, concentrate pe urmatoarele axe prioritare:

(a) **Modernizarea si dezvoltarea axelor prioritare de transporturi transeuropene (TEN-T) de pe teritoriul Romaniei** in vederea realizarii unui sistem sustenabil de transport integrat au retelele UE. (Axa prioritara 1)

Obiectivul urmarit este accentuarea coeziunii teritoriale dintre Romania si statele membre ale UE prin reducerea semnificativa a timpilor de parcurs, imbunatatirea sigurantei si calitatii serviciilor pe principalele destinatii la nivel national si in cadrul UE, atat pentru pasageri cat si pentru marfuri. Metodologiile de finantare aprobate includ atat cheltuielile pentru investitiile propriu-zise cat si cele necesare testarilor pentru asigurarea

calitatii lucrarilor, pentru monitorizarea si reducerea efectelor adverse asupra mediului, pentru asistenta tehnica, audit, informare si publicitate.

Pentru **infrastructura rutiera** se prevede finalizarea ramurii de nord a Coridorului IV pan-european (autostrada) pe directia Nadlac (la frontiera cu Ungaria) – Arad – Timisoara – Lugoj – Deva – Sibiu – Pitesti – Bucuresti – Constanta. Proiectul va fi monitorizat anual pe baza urmatoarelor indicatori: resurse financiare alocate si consumate efectiv; kilometri de autostrada finalizati; timp economisit pentru parcurs, comparativ cu situatia din 2006; proportia de realizare a proiectului, in procente; emisiile de poluanti si suprafata afectata din zona verde. Pentru realizarea proiectului este prevazuta o finantare totala de circa 1,8 miliarde euro, din care 85% din Fondul de Coeziune al UE.

Pana in 2013 se vor pregati studiile si proiectele de executie pentru ramura sudica a Coridorului IV (Lugoj – Drobeta Turnu Severin – Craiova – Calafat, cu varianta Simian-Maglavit), cu conectare spre Sofia, Istanbul si Atena. Intre timp, se va continua modernizarea drumurilor nationale pe acest traseu (2+1 benzi) pe tronsonul Lugoj – Drobeta Turnu Severin – Simian – Calafat (270 km), cu finantare ISPA si BEI.

In privinta **infrastructurii feroviare** se are in vedere finalizarea, conform normelor UE, pana in 2013, a ramurii nordice a Coridorului IV trans-european (TEN-T 22) pe directia Curtici (la frontiera cu Ungaria) – Arad – Brasov – Bucuresti – Constanta. Masurile de modernizare cuprind: reabilitarea liniei de cale ferata pentru a permite cresterea vitezelor de circulatie pana la 140-160 km/ora, in conditii de siguranta; atingerea standardelor UE de interoperabilitate; implementarea completa a sistemului ERTMS-2, inclusiv a sistemelor de management al traficului. Realizarea proiectului are asigurata o finantare de 1.775,2 milioane euro, din care 85% din Fondul de Coeziune UE.

Se vor lansa pregatirile pentru modernizarea ramurii sudice a Coridorului IV (TEN-T 7) pe traseul Arad – Drobeta Turnu Severin – Craiova – Calafat (la granita cu Bulgaria).

Planurile de modernizare a retelei feroviare includ si tinta de a obtine o cota de piata de 15% pana in 2015.

Pentru imbunatatirea infrastructurii de **transport fluvial** – cel mai putin poluant mod de transport - sunt prevazute lucrari de asigurare a unei adancimi minime a senelului navigabil de 2,5 metri pe o portiune de 450 kilometri din zona romaneasca a Dunarii pentru a permite accesul navelor de pana la 3.000 tone pe intregul traseu. Realizarea proiectului, controlul calitatii lucrarilor si monitorizarea efectelor asupra mediului dispun de o finantare de 228,9 milioane euro, in principal din Fondul de Coeziune al UE.

Asigurarea fluentei traficului fluvial pe toata lungimea coridorului Rhin-Main-Dunare, de la Marea Nordului (portul Rotterdam) la Marea Neagra (Constanta), care intereseaza direct 8 state membre ale UE, va avea un impact economico-social semnificativ prin cresterea competitivitatii transportului fluvial in relatia cu celelalte moduri de transport, facilitand preluarea unei parti insemnate din volumele transportate in sistemul rutier. Descongestionarea traficului rutier va avea efecte economice favorabile, contribuind, in acelasi timp, la reducerea impactului asupra mediului.

(b) **Modernizarea si dezvoltarea infrastructurii nationale de transport**, in afara axelor prioritare TEN-T, cu scopul de a realiza un sistem national de transport sustenabil. (Axa prioritara 2)

Pentru **infrastructura rutiera** se prevad reabilitarea unor sectiuni de drumuri situate in special pe traseele trans-europene, pe o lungime totala de 800 km, pentru sarcini de

pana la 10 tone/axa, pana in anul 2015; eliminarea in scurt timp a restrictiilor referitoare la dimensiuni; constructia a 15 variante ocolitoare a centrelor urbane in scopul cresterii vitezei pentru traficul de tranzit, descongestionarii traficului din orase, reducerii poluarii si imbunatatirii sigurantei traficului. Fondurile alocate pentru aceasta prima etapa se ridica la 508,5 milioane euro, din care 75% cofinantare UE din Fondul European de Dezvoltare Regionala (FEDR).

Dezvoltarea **infrastructurii feroviare** vizeaza modernizarea a 18 statii de cale ferata, innoirea materialului rulant pentru transportul calatorilor si imbunatatirea calitatii serviciilor la nivelul eurostatiiilor; reabilitarea podurilor, tunelelor si a tronsoanelor periculoase, in special pe traseul Coridorului IX (nord-sud) trans-european. Se estimeaza ca, prin ameliorarea competitivitatii si atractivitatii transportului feroviar, cota de piata a traficului de pasageri (calculata in mii pasageri/km) va creste la 26% pana in anul 2015, echilibrand intr-o oarecare masura sporirea preliminara a traficului rutier. Alocarea financiara indicativa pentru acest proiect este de 634,7 milioane euro, din care 75% cofinantare UE prin FEDR.

Programul de modernizare si dezvoltare pentru **porturile maritime si dunarene** estimeaza o crestere cu 33% a traficului de marfuri (in tone/km), cu un milion a numarului de pasageri transportati si cu 115 milioane tone a volumului de marfuri transportate la nivelul anului 2015. Se prevede o valorificare superioara a potentialului de care dispune portul maritim Constanta, in special ca urmare a majorarii traficului de tranzit, cu containere si pe ferryboat-uri, precum si prin extinderea facilitatilor pentru navigatia de placere (yacht-uri). Porturile dunarene vor prelua de la transportul rutier o parte din traficul containerizat si de la cel feroviar produsele in vrac in conditii de costuri reduse si cu impact minimal asupra mediului. Pentru acest program sunt prevazute fonduri de 179,6 milioane euro, din care 75% cofinantare UE prin FEDR.

Infrastructura de **transport aerian** se va imbunatati in urma reabilitarii si modernizarii a 3-5 aeroporturi selectate (in functie de posibilitatile de finantare si eligibilitatea tehnico-economica a proiectelor) din cele existente in 8 orase, in afara de Bucuresti (Timisoara, Constanta, Cluj-Napoca, Iasi, Satu Mare, Oradea, Craiova, Tulcea). Se va urmari cresterea capacitatii si sigurantei de operare, conectarea eficienta la retelele de trafic european si international si sustinerea dezvoltarii regionale, cu accent pe zonele izolate de retea TEN-T.

(c) Modernizarea sectorului transporturi cu scopul de a obtine un nivel mai inalt de performanta privind **protectia mediului, a sanatatii umane si a sigurantei calatorilor**. (Axa prioritara 3)

Se va asigura realizarea a **patru terminale internationale** si/sau a unor centre de transport combinat pentru facilitarea transferului modal de marfuri, in special intre modul rutier si cel feroviar, cu respectarea principiului co-modalitatii prevazut in reglementarile UE. Constructia sau modernizarea infrastructurii aferente revine in sarcina administratiei infrastructurii feroviare, iar operarea va fi concesiunata mediului privat. Alocarea financiara indicativa este de 34,1 milioane euro, din care 38% din contributia UE prin FEDR, restul urmand a fi acoperit de la bugetul de stat sau prin atragerea altor resurse de finantare.

Se vor lua masuri coordonate in cadrul unui plan national pentru **cresterea sigurantei traficului rutier** prin modernizarea sau construirea a 80 de treceri de nivel sau pasaje

supraterane (rutier/feroviar), extinderea sistemelor de semnalizare verticala si orizontala si a masurilor preventive (indicatoare rutiere, supraveghere cu camere video etc.) si realizarea a 80 km de sate lineare protejate. Actiuni similare se vor intreprinde in ceea ce priveste **traficul feroviar si naval** prin extinderea centralizarilor electro-dinamice (interlocking systems), a barierelor automate si, respectiv, prin modernizarea si dezvoltarea sistemului de informare privind managementul traficului de nave (VTMIS). Prin realizarea proiectelor mentionate se estimeaza **reducerea numarului de accidente grave** si a celor cu persoane decedate raportat la 1 milion de pasageri cu 20% pana in anul 2015. Finantarea acestor proiecte insumeaza 270,5 milioane euro, din care 25% din fonduri UE.

Pentru **minimalizarea efectelor adverse ale transportului asupra mediului** se are in vedere elaborarea unei strategii distincte la nivel national – compatibile cu noile politici ale UE pentru protectia mediului in domeniul transporturilor, inclusiv reglementarile in domeniul maritim – continand indicatori privind nivelurile admisibile, metodele si mijloacele de monitorizare si control pentru emisiile poluante si de gaze cu effect de sera si pentru zgomotele la sursa provenite din activitatile de transport. Se va intreprinde cartografierea emisiilor sonore provocate de transporturi in vederea stabilirii modalitatilor optime de protejare a populatiei si a mediului. Vor fi incurajate studiile de fezabilitate privind captarea si stocarea carbonului rezultat din emisiile de dioxid de carbon din transporturi. Pe baza analizei celor mai bune practici din celelalte tari ale UE, se vor elabora reglementari privind taxele de utilizare a infrastructurilor si mijloacelor de transport si se vor promova masuri stimulative, prin instrumente financiare si/sau fiscale (reducerea sau scutirea de accize, subventii pentru cercetare-dezvoltare) pentru utilizarea mai larga a biocombustibililor si a combustibililor alternativi in activitatea de transporturi.

Orizont 2020. Obiectiv national: Atingerea nivelului mediu al UE din 2006 in privinta eficientei economice, sociale si de mediu a transporturilor si realizarea unor progrese substantiale in dezvoltarea infrastructurii de transport.

In urma masurilor intreprinse in prima perioada de referinta, cererea de transport in tone/km raportata la PIB se va putea reduce cu o rata medie anuala de 3-4% in perioada 2011-2020 si cu 5-6% in perioada 2021-2030.

Se va asigura finantarea si finalizarea ramurii sudice a Coridorului IV trans-european: autostrada Lugoj-Calafat si magistrala feroviara Arad-Calafat. De asemenea, se va incheia cea de-a doua etapa a modernizarii retelelor rutiere si feroviare nationale, altele decat cele situate pe traseele TEN-T, in baza studiilor si proiectelor elaborate in perioada 2008-2013.

Se vor elabora studiile si proiectele privind dezvoltarea Coridorului IX (rutier si feroviar) pan-european: frontiera cu Republica Moldova – Iasi – Bacau – Ploiesti – Bucuresti – Giurgiu, cu racordare la coridoarele IV si VII (Dunarea).

Orizont 2030. Obiectiv national: Apropierea de nivelul mediu al UE din acel an la toti parametrii de baza ai sustenabilitatii in activitatea de transporturi.

Definirea realista a tintelor operationale la acest orizont de timp va fi posibila dupa definitivarea planului general de transport (Master Plan) pe termen lung. Pe aceasta baza urmeaza sa se ierarhizeze prioritatile de dezvoltare si modernizare a sistemului national de transport, defalcat pe moduri, sa se evalueze necesarul de investitii si sa se identifice sursele realiste de finantare.

1.3. Productie si consum durabile

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea unor practici de consum si productie sustenabile.

O abordare realista a acestei arii problematice presupune evaluarea modelului de productie si consum pe care s-a bazat evolutia economiei romanesti in ultima perioada de timp in scopul identificarii solutiilor pentru reducerea consumului de resurse materiale pe unitate de valoare adaugata bruta (VAB) si decuplarii dinamicii produsului intern brut (PIB) de cea a consumului integrat de resurse materiale si energetice.

Luand ca baza de referinta cifrele anului 2000 (100%), productia de bunuri si servicii a inregistrat in perioada 2001-2005 o crestere de 140%, consumul intermediar (valoarea bunurilor si serviciilor achizitionate si consumate, exclusiv activele fixe) a sporit cu 146,8%, iar valoarea adaugata bruta cu 132,2%. Coroborarea acestor date indica faptul ca in aceasta perioada dinamica valorii adaugate a fost inferioara celei a productiei (in ciuda unei dinamici pozitive a productivitatii muncii), iar plusul de productie de 40% s-a realizat integral prin consum suplimentar de resurse (cu 46%) fata de o majorare de numai 32,2% a valorii adaugate. Raportul dintre indicii VAB si ai consumului intermediar a fost in toti acesti ani negativ, inregistrand chiar o deteriorare progresiva (95,9% in 2001, 95,3% in 2002, 92% in 2003, 91,4% in 2004 si 90% in 2005), adica o scadere de 10% in 2005 fata de anul 2000.

Rezulta din cele de mai sus ca evolutia economica a Romaniei in ultimii cinci (de fapt, 15 ani) s-a bazat pe un model contrar principiilor dezvoltarii durabile promovate de Uniunea Europeana din care Romania face acum parte. Continuarea acestui trend prezinta un risc real pentru sustenabilitatea cresterii economice pe termen lung datorita consumului excesiv si nerentabil de resurse, cu consecinte negative asupra starii capitalului natural si asupra dezvoltarii sociale si umane intr-un context concurential. Se impune constatarea ca in acest fel se sacrifica, constient sau din ignoranta, viitorul intreprinderilor, interesele actionarilor, ale salariatilor si ale societatii in ansamblu, precum si sansele de prosperitate ale urmatoarelor generatii.

Este deci necesara modificarea, prin politici si instrumente adecvate, in concordanta cu principiile economiei de piata si cu reglementarile UE in domeniu, a mentalitatii consumeriste si a apetitului de a maximaliza castigurile pe termen scurt. In acest scop se impune, in perioada imediat urmatoare, o analiza de profunzime a factorilor care influenteaza evolutiile semnalate si stabilirea, pe aceasta baza a directiilor de actiune pentru cresterea productivitatii resurselor.

Orizont 2013. Obiectiv national: Gestionarea eficienta a consumului de resurse si valorificarea maximala a acestora prin promovarea unui model de consum si productie

care sa permita o crestere economica sustenabila pe termen lung, la rate superioare mediei UE-27.

Principala cale de majorare a eficientei resurselor folosite o reprezinta modificarile structurale in economie prin marirea ponderii specifice a produselor, proceselor si activitatilor care utilizeaza un volum redus de resurse energetice si materiale dar genereaza, in schimb, o valoare adaugata mare.

Din acest punct de vedere cel mai promitator segment al economiei romanesti este **sectorul serviciilor**. Luand ca baza de referinta anul 2005, se constata ca productivitatea totala a resurselor consumate in sectorul serviciilor a fost de 2,8 ori mai mare decat in industrie si de 1,7 ori mai mare decat in constructii. Desi structura si calitatea serviciilor in Romania nu este inca adaptata la cerintele unei economii moderne, acest sector de activitate este singurul in care valoarea adaugata este superioara consumului de resurse (cu 38,6%).

Perspectiva de dezvoltare si modernizare a acestui sector, cu consecinte economico-financiare, sociale si ecologice favorabile, este ilustrata de compararea cu situatia din alte state membre ale UE. Cu o contributie de 51% in formarea produsului intern brut, sectorul serviciilor in Romania se afla inca in urma celor din Bulgaria (59%), Polonia si Ungaria (61-65%), Slovacia, Suedia, Austria, Germania (67-69%), Italia, Portugalia, Regatul Unit, Grecia, Olanda (71-74%). Pentru o ilustrare punctuala, incasarile din turism ale Romaniei pe cap de locuitor au fost, in 2005, de 4 ori mai mici decat ale Poloniei, de 8 ori decat ale Bulgariei, de circa 11 decat ale Ungariei si Republicii Cehe, iar excedentul balantei pe locuitor (raportul dintre incasari si plati in dolari SUA) a fost de 30 de ori mai mic decat al Bulgariei si de peste 45 ori decat cel al Republicii Cehe.

Dezvoltarea, specializarea si cresterea calitatii serviciilor nu reprezinta un scop in sine ci un instrument specific al economiilor moderne pentru cresterea eficientei si competitivitatii in toate celelalte sectoare economice si sociale. Contributia adusa de serviciile de cercetare-dezvoltare-inovare, informatica, transport si comunicatii, formarea si perfectionarea continua a fortei de munca, intermediari financiare etc., departe de a inhiba dezvoltarea sectoarelor direct productive (industrie, constructii, agricultura, silvicultura, pescuit si piscicultura), le pune in valoare potentialul de modernizare si de eficientizare a folosirii resurselor.

Pentru perioada 2008-2013 se propune stimularea dezvoltarii unor categorii de servicii care pot avea un impact pozitiv major asupra cresterii productivitatii resurselor si a eco-eficientei, cu efect de multiplicare in alte sectoare economice: cercetarea tehnologica in scopul reducerii consumurilor materiale si energetice pentru produse si procese; expertiza si consultanta pentru utilizarea eco-eficienta a fondurilor disponibile pentru investitiile destinate modernizarii infrastructurilor si proceselor de productie; operatiuni de marketing pentru cresterea eficientei achizitiilor, inclusiv a achizitiilor publice certificate ecologic (Green Public Procurement), si valorificarea optima a bunurilor si serviciilor produse in Romania pe nisele cele mai favorabile.

Se are in vedere aplicarea unor masuri stimulatorii pentru cresterea semnificativa a calitatii serviciilor furnizate pietei nationale dar si pietei interne a UE ca element determinant al perceptiei competitivitatii de tara. In mod deosebit, se va urmari dezvoltarea serviciilor in mediul rural prin atragerea unei parti din populatia ocupata in

agricultura (care reprezinta 32,2% din populatia activa dar contribuie la PIB cu mai putin de 10%), avand ca rezultat si sporirea ponderii sferei serviciilor in formarea PIB.

Utilizarea judicioasa a resurselor depinde in buna masura si de evolutiile care survin in **structurile intrasectoriale**. In aceasta privinta industria, sectorul cu cea mai mare pondere in consumul de resurse, a cunoscut ajustari structurale profunde, mai ales in perioada 2000-2005.

In **industria extractiva** au fost scoase din exploatare zacamintele de minereuri metalifere si mare parte din minele de carbune al caror continut redus de substante utile (respectiv, putere calorica) si costurile de productie ridicate nu mai justificau subventionarea de la bugetul de stat care a fost treptat redusa si apoi sistata (in 2007).

In **sectorul electroenergetic**, cresterea productiei (+10,7%) a fost inferioara celei pe ansamblul economiei (+40%) ca urmare a reducerii intensitatii energetice. In acelasi timp insa, productivitatea resurselor a scazut datorita cresterii consumului intermediar (+15,6%) si reducerii valorii adaugate. Se estimeaza ca aceasta tendinta se va putea inversa in perioada urmatoare datorita cresterii ponderii subsectorului nuclearelectric si a celui hidroelectric, modernizarii tehnologice a celui termoelectric si aportului crescand al surselor de energie reinnobile.

Industria prelucratoare releva tendinta unei dinamici superioare (37,8% in 2005 comparativ cu 2000) fata de cea extractiva (6,5%). Productivitatea resurselor a fost influentata pozitiv de cresterile inregistrate in productia mijloacelor de transport rutier (+83,5%), masini si echipamente electrice (+83,4%) si in industria alimentara (+43,2%), unde cresterea valorii adaugate brute a depasit semnificativ consumul de resurse. Se poate aprecia ca evolutia pozitiva a acestor subsectoare se va mentine si in perioadele urmatoare.

Estimarile preliminare arata ca, in perioada 2008-2013 **rata medie anuala de reducere a consumului total de resurse materiale** va fi de 3,6% din care 1% prin ajustari structurale macroeconomice (cresterea ponderii serviciilor in PIB) si a structurii comerului exterior, 0,9% prin reducerea consumurilor specifice pe unitate de produs si cresterea ecoeficientei, 0,7% prin cresterea performantei tehnico-economice si a fiabilitatii produselor industriale si a calitatii serviciilor, 0,2% prin imbunatatirea procedurilor de achizitie a materiilor prime, materialelor si energie, 0,3% prin valorificarea comerciala a produselor si serviciilor pe nisele de piata cele mai favorabile. Se anticipeaza astfel ca, la o crestere medie anuala a PIB in perioada 2007-2013 de 5,8%, sporul realizat prin cresterea randamentului resurselor, fara consumuri materiale suplimentare (inclusive energetice) sa fie de 3,6%, iar cel cu consumuri materiale suplimentare de 2,2%, cu tendinta de imbunatatire in continuare a acestui raport.

Realizarea tintelor operationale care vizeaza cresterea productivitatii resurselor materiale va conduce la reducerea semnificativa a ritmului de epuizare a resurselor la principalele categorii de materii prime si va contribui la reducerea costurilor, ameliorarea competitivitatii si la asigurarea sustenabilitatii cresterii economice.

Pentru **reducerea impactului negativ al activitatilor umane asupra mediului** in perioada de referinta va incepe implementarea Planului de Actiune al UE privind consumul si productia durabile prin **angajarea dialogului cu partenerii sociali** in

vederea convenirii unor tinte de performanta ecologica si sociala pentru principalele produse si procese.

Implementarea masurilor cuprinse in planul de actiune ETAP privind **introducerea tehnologiilor ecologice si stimularea eco-inovatiei** prin aplicarea foii de parcurs nationale va accelera sporirea cererii si productiei de echipamente si procedee destinate acestui scop in toate intreprinderile si sectoarele economice. Prin corelarea obiectivelor-tinta ale programelor operationale sectoriale, in special Strategia Nationala in domeniul cercetarii stiintifice si dezvoltarii tehnologice, cu cele de dezvoltare regionala se va stimula diseminarea inovarilor cu efecte sociale si ecologice si a tehnologiilor orientate spre imbunatatirea conditiilor de mediu, utilizarea rationala a resurselor naturale neregenerabile si folosirea sustenabila a resurselor regenerabile.

Activitatile de cercetare-dezvoltare-inovare si de promovare a tehnologiilor eco-eficiente se vor orienta prioritar spre sectoarele si domeniile unde aplicarea acestora poate crea efecte semnificative de progres ecologic si de competitivitate (produse alimentare organice, tehnologia apei, eficienta energetica, transportulurban, industriile cu impact major asupra mediului, constructiile, colectarea selectiva, reciclarea si neutralizarea deseurilor, biocombustibilii etc.).

Se va introduce treptat sistemul de **achizitii publice pe criterii ecologice** (*Green Public Procurement*) in vederea apropierii, pana in 2013, de obiectivul stabilit al UE de a se situa in 2010 la nivelul mediu atins de statele membre cele mai performante in 2006. In acest scop, pentru toate institutiile publice cu atributii in acest domeniu se vor elabora si disemina caiete de sarcini care sa stipuleze principalele cerinte pe grupe de produse si servicii, furnizand si informatii cu privire la cele mai bune practici existente in celelalte state membre ale UE in domeniul achizitiilor ecologice. Se va lua in considerare posibilitatea elaborarii, impreuna cu patronatele, a unui set de reguli si obiective convenite voluntar pentru introducerea criteriilor ecologice in achizitiile operatorilor economici din sectorul privat.

Se va extinde treptat, conform Directivelor UE, **etichetarea produselor** in functie de performantele lor ecologice si se vor realiza campanii coerente de informare a consumatorilor, cu participarea societatilor comerciale de desfacere cu amanuntul, a organismelor de reglementare a pietei si a organizatiilor societatii civile, pentru promovarea produselor si serviciilor eco-eficiente, inclusiv a celor rezultate din agricultura organica.

Pentru asigurarea sustenabilitatii productiei si consumului in conformitate cu obiectivele UE, se are in vedere adoptarea unor **reglementari specifice, dupa cum urmeaza:**

- **Introducerea** in rapoartele anuale de bilant si in bugetele de venituri si cheltuieli ale operatorilor economici a **indicatorului « productivitatea resurselor »**, masurat prin raportul dintre valoarea adaugata bruta, pe de o parte, si valoarea consumului intermediar si valoarea consumurilor materiale totale, pe de alta parte. Introducerea acestor indicatori face posibila stabilirea unei culturi de performanta in randul managerilor cu privire la eficienta valorificarii achizitiilor de bunuri si servicii, vizand atat latura tehnologica cat si

cea comerciala; evaluarea mai corecta de catre actionari a calitatii administrarii si managementului din punctul de vedere al evolutiei durabile a afacerilor intreprinderii; stimularea adoptarii unor politici eficiente de investitii si a unei viziuni pe termen mediu si lung, inclusiv prin introducerea in practica de lucru curenta a planurilor de afaceri si a bugetelor de venituri si cheltuieli multianuale; identificarea si valorificarea sistematica a surselor potientiale de reducere a consumurilor de materiale si energie si de crestere a productivitatii prin modernizare tehnologica si innaire a produselor conform cerintelor pietei.

- Introducerea, incepand cu anul 2009, in rapoartele anuale ale societatilor listate la bursa si, incepand din anul 2010, ale tuturor societatilor din industrie, agricultura, transporturi si turism a obligatiei de a furniza **informatii relevante cu privire la managementul resurselor, auditul sistemelor de monitorizare a mediului**, precum si a **etichetarii ecologice** (numarul si ponderea produselor etichetate ecologic).

- Completarea legislatiei privind achizitiile publice cu prevederi referitoare la **introducerea in contractele de achizitii publice** a unor obligatii clare privind **auditul respectarii normelor de protectie a mediului**.

- Initierea de catre institutiile publice centrale, judetene si orasenesti, in cooperare cu patronatele, camerele de comert si industrie, universitati si institute de cercetare, a unor actiuni de **constientizare si responsabilizare sociala** a intreprinderilor cu privire la problemele consumului si productiei durabile. Aceasta se poate realiza prin: actiuni publicitare privind cele mai bune practici (inclusiv pe Internet); schimburi directe de experienta (vizite si ateliere de lucru); diseminarea oportunitatilor de afaceri in domeniul consultantei, pregatirii si realizarii de proiecte, achizitionarea si verificarea performantelor echipamentelor pentru protectia mediului si tehnologiilor ecologice.

- Incurajarea crearii, in cadrul centrelor de excelenta sau in mod autonom, a unor **platforme tehnologice specializate si proiecte-pilot** care sa vizeze cu prioritate promovarea tehnologiilor si proceselor de productie eco-eficiente, marirea eficientei energetice, dezvoltarea surselor alternative de energie, inclusiv a biocombustibililor, imbunatatirea tehnologiilor de gestionare a apei, deseurilor si solurilor, transportul ecologic, productia de materiale ecologice etc. Fondurile pentru realizarea unor asemenea proiecte pot fi accesate din Programul Cadru 7 al UE pentru cercetare-dezvoltare care alocă 30% din bugetul total de 32 miliarde euro pentru activitati inovative si implementarea rezultatelor in acest domeniu.

In conformitate cu recomandarile UE, aflate inca in curs de elaborare, se au in vedere **ajustari ale sistemului fiscal** prin **transferarea unei parti din impozitarea pe munca pe impozitarea consumului de resurse** materiale si energetice. Aceasta actiune poate avea efecte pozitive majore asupra dezvoltarii durabile prin: incurajarea directionarii investitiilor spre subramurile in care productivitatea resurselor este mai ridicata si inhibarea cresterii a sectoarelor energo- si material-intensive a caror dezvoltare excesiva pe termen lung nu poate fi sustinuta de resursele disponibile; promovarea produselor si serviciilor bazate pe tehnologii de complexitate medie si inalta, cu grad de prelucrare avansat si valoare adaugata mare, precum si cresterea ponderii acestora in export.

Folosirea instrumentelor fiscale poate determina, de asemenea, **stimularea economisirii** prin reducerea cotei de impozitare a profitului reinvestit in scopul

incurajarii investitiilor destinate cresterii competitivitatii si eco-eficientei produselor si serviciilor si prin modificarea reglementarilor actuale privind impozitarea dobanzilor la depozitele bancare, cu impozitarea diferentei dintre dabanda si inflatie.

Orizont 2020. Obiectiv national: Decuplarea cresterii economice de degradarea mediului prin inversarea raportului dintre consumul de resurse si crearea de valoare adaugata si alinierea la indicii de performanta ai UE-27 privind sustenabilitatea consumului si productiei din anul 2006.

Tinta principala este accelerarea dezvoltarii in ansamblu a sectorului de servicii si a contributiei acestuia la cresterea produsului intern brut astfel incat sa se atinga ponderea medie existenta in anul 2006 la nivelul UE-27 de circa 69-70%.

Paralel, se va stimula, prin mijloace compatibile cu economia de piata si reglementarile UE, dezvoltarea ramurilor de productie de bunuri si servicii cu consumuri minime de energie si materiale dar cu valoare adaugata ridicata. Se prelimina pentru aceasta perioada o rata medie anuala de reducere a consumului total de resurse materiale de 3,5%. La o crestere medie anuala estimata a PIB de 5,2%, sporul realizat cu consumuri materiale suplimentare se va reduce la 1,7%.

Se vor generaliza practicile UE de aplicare a criteriilor de performanta ecologica si sociala in achizitiile publice, de dezvoltare si implementare a tehnologiilor eco-eficiente si de constientizare a publicului larg asupra virtutilor si avantajelor directe ale unui model sustenabil de productie si consum.

Orizont 2030. Obiectiv national: Apropierea de nivelul mediu realizat la acea data de tarile membre UE din punctul de vedere al productiei si consumului durabile.

Documentele UE si nationale consultate nu ofera date pentru stabilirea unor tinte dincolo de orizontul 2020.

1.4. Conservarea si gestionarea resurselor naturale

Obiectiv general SDD/UE: Imbunatatirea gestionarii resurselor naturale si evitarea exploatarii lor excesive, recunoasterea valorii serviciilor furnizate de ecosisteme.

Strategiile succesive de dezvoltare durabila ale Uniunii Europene (2001 si 2006) tind sa puna accentul intr-o masura crescanda pe conservarea si valorificarea prudenta a capitalului natural. Printre factorii determinanti ai acestei evolutii a fost constientizarea pericolelor reale ale schimbarilor climatice cauzate de activitatile umane precum si perceptia publica tot mai accentuata asupra avantajelor folosirii unor produse si servicii curate din punct de vedere ecologic, cu efecte benefice asupra sanatatii si bunastarii oamenilor.

Orizont 2013. Obiectiv national: Reducerea decalajului existent intre UE si Romania cu privire la infrastructura de mediu, atat din punct de vedere cantitativ cat si

calitativ, prin servicii publice eficiente, cu luarea in considerare a conceptului dezvoltarii durabile si a principiului « poluatorul plateste ».

Programul Operational Sectorial de Mediu al Romaniei 2007-2013, aprobat de Comisia Europeana in noiembrie 2007, este corelat cu strategiile de dezvoltare si cu celelalte 6 programele operationale la nivel national si vizeaza conformitatea cu directivele UE in materie, reflectand in acelasi timp interesele nationale specifice. Strategia urmareste realizarea unor **obiective specifice** detaliate in ceea ce urmeaza:

(a) Imbunatatire calitatii si accesului la infrastructura de **apa si apa uzata** prin asigurarea serviciilor de alimentare cu apa si canalizare in majoritatea zonelor urbane pana in 2015 si stabilirea structurilor regionale eficiente pentru managementul serviciilor de apa/apa uzata. (Axa prioritara 1)

Data fiind situatia infrastructurii existente in domeniul gestionarii apelor (a se vedea Partea II, Cap. 2), in conformitate cu Tratatul de Aderare, Romania a obtinut perioade de tranzitie pentru conformarea cu acquis-ul pentru colectarea, descarcarea si epurarea apelor uzate municipale pana in 2015 pentru 263 aglomerari mai mari de 10.000 locuitori echivalenti (l.e.) si pana in 2018 pentru 2.346 aglomerari intre 2.000 si 10.000 l.e., precum si pana in 2015 pentru calitatea apei potabile.

Se prevede promovarea unor sisteme integrate de apa si apa uzata intr-o abordare regionala pentru a oferi populatiei si altor consumatori servicii de apa la calitatea ceruta si la tarife acceptabile. Tintele propuse pentru anul 2015 (conform Directivei 2000/60/CE) sunt: constructia sau reabilitarea surselor de apa in vederea potabilizarii si a statiilor de tratare a apei potabile in 300 localitati (fata de 60 in 2006); extinderea sau reabilitarea retelelor de distributie a apei potabile astfel ca proportia populatiei conectate la serviciile de apa sa ajunga la 70% (fata de 52% in 2006); extinderea sistemelor de canalizare pentru aglomerarile de peste 2.000 locuitori la 69,1% din locuitorii echivalenti racordati in 2013, 80,2% in 2015 si 100% in 2018 (fata de 48,7% in 2005); construirea de statii de epurare a apelor uzate si reabilitarea celor existente in localitatile cu peste 2.000 locuitori pentru a realiza o acoperire de 60,6% l.e. in 2013, 76,7% in 2015 si 100% in 2018 (fata de 34,9% in 2005); sporirea volumului de apa uzata epurata corespunzator la 60% in 2015 (fata de 35% in 2006).

Pana in anul 2013 se va aplica Programul (aprobat in 2005) de eliminare treptata a evacuarilor, emisiilor si pierderilor de substante periculoase in mediul acvatic pentru prevenirea poluarii resurselor de ape interioare de suprafata, costiere, marine si subterane si limitarea periclitarii ecosistemelor acvatice (Directiva 2006/11/EC). Se va asigura implementarea Directivei (1991/676/EC) privind protectia apelor impotriva poluarii cu nitrati din surse agricole, transpusa in legislatia romaneasca inca din anul 2000. Se vor incheia lucrarile de elaborare a Planului de Amenajare pe Bazine/Spatii Hidrografice (pana in decembrie 2009) si a Planurilor de Management al Riscului de Inundatii, inclusiv a hartilor de hazard si de risc la inundatii (pana in decembrie 2013).

Pentru finantarea actiunilor stabilite in perioada 2008-2013 este prevazuta suma de circa 3, 27 miliarde euro, din care 85% din Fondul de Coeziune al UE, fata de necesarul estimat de circa 19 miliarde euro pana in 2015.

(b) Dezvoltarea sistemelor **management integrat al deeurilor** prin imbunatatirea gestionarii deeurilor si reducerea numarului de zone poluate istoric in minimum 30 de judete pana in 2015. (Axa prioritara 2)

Romania a obtinut perioade de tranzitie in vederea conformarii cu Directivele UE pentru depozitele de deseuri municipale pana in 2017; stocarea temporara de deseuri periculoase pana in 2009; depozitarea de deseuri industriale nepericuloase pana in 2013. Un numar de 177 depozite vor trebui sa-si inceteze activitatea si se va asigura reducerea treptata a cantitatilor depuse in cele 101 depozite municipale neconforme. Pana in anul 2013 se va reduce pana la 2,4 milioane tone cantitatea anuala a deeurilor biodegradabile depozitate, reprezentand 50% din totalul produs in 1995, si se vor implementa masuri pentru reducerea considerabila a depozitarii deeurilor de ambalaje.

Actiunea in acest domeniu se va concentra pe punerea in aplicare a proiectelor integrate de gestionare a deeurilor la nivel national si regional prin orientarea ierarhica a investitiilor conform prioritatilor stabilite: prevenire, colectare selectiva, valorificare si reciclare, tratare si eliminare. Programele de management integrat se vor extinde progresiv si in mediul rural prin instituirea unor servicii de colectare si eliminarea gropilor de gunoi necontrolate.

Se va incheia studiul, inceput in 2005, privind inventarierea siturilor poluate istoric si determinarea prioritatilor de interventie in baza unei analize de risc drept prima faza a unei strategii pe termen lung pentru valorificarea economica sau ecologizarea si revenirea in regim natural a acestor zone.

Pana in anul 2013 se prevede un grad de recuperare a materialelor utile din deeurile de ambalaje pentru reciclare sau incinerare cu recuperare de energie de 60% pentru hartie sau carton, 22,5% pentru mase plastice, 60% pentru sticla, 50% pentru metale si 15% pentru lemn. Se prevad masuri speciale, cu termene de executie intre sfarsitul anului 2008 si 2013 pentru recuperarea deeurilor de echipamente electrice si electronice precum si pentru inchiderea unor instalatii de incinerare neconforme pentru deeurile medicale. Tintele propuse pentru anul 2015 vizeaza: crearea a 30 sisteme integrate de gestionare a deeurilor la nivel regional/judetean; inchiderea a 1.500 depozite mici situate in zone rurale si a 150 depozite vechi in zonele urbane; realizarea a 5 proiecte pilot pentru reabilitarea siturilor contaminate istoric; asigurarea unor servicii imbunatatite de salubritate si management al deeurilor pentru un numar de 8 milioane locuitori.

Finantarea actiunilor prevazute in cadrul acestei axe prioritare insumeaza circa 1,7 miliarde euro din care 80% se asigura din Fondul European de Dezvoltare Regionala, cu suplimentari din partea programelor PHARE, ISPA si JASPERS.

(c) **Reducerea impactului negativ asupra mediului** si diminuarea schimbarilor climatice **cauzate de sistemele de incalzire urbana** in cele mai poluate localitati pana in 2015. (Axa prioritara 3)

Romania a obtinut perioade de tranzitie pana in anul 2013, respectiv 2017, pentru emisii (dioxid de sulf, oxizi de azot si pulberi) in vederea conformarii cu Directivele UE privind reducerea emisiilor provenite din instalatii mari de ardere.

Actiunile prevazute in POS Mediu prevad utilizarea rationala a surselor de energie neregenerabile si, acolo unde este posibil, a surselor regenerabile sau mai putin poluante in sistemele de incalzire urbana. Se are in vedere corelarea acestor masuri cu programul

de gestionare a apei intrucat infrastructura precara a retelelor de incalzire municipale cauzeaza pierderi insemnate in retelele de distributie a apei.

Pentru reabilitarea sistemelor urbane de incalzire in zonele critice (hot spots), principalele tinte urmarite la nivelul anului 2015 se refera la implementarea celor mai bune tehnici disponibile (best available technologies - BAT) pentru reducerea emisiilor de dioxid de sulf (SO₂) la 15 mii tone (de la 80 mii tone in 2003) si de oxid de azot (NO_x) la 4 mii tone (de la 7 mii in 2003). Emisiile de pulberi se vor reduce de la 38,6 mii tone/an in 2007 la sub 15,5 mii tone/an in 2013, iar cele de metale grele se vor mentine sub nivelul anului 1989. Se prevede reabilitarea sistemelor de incalzire centrala in 8 municipalitati, avand ca rezultat o imbunatatire substantiala a calitatii aerului si elaborarea studiilor de optiune pentru alte 15 localitati, completata cu reabilitarea depozitelor neconforme de zgura si cenusa precum si a retelelor de distributie a apei calde si caldurii.

Costurile totale ale indeplinirii cerintelor de calitate a aerului din aquis-ul comunitar identificate la nivelul anului 2004 se ridica la circa 5,2 miliarde euro pentru perioada 2007-2013. Cofinantarea efectiva din Fondul de Coeziune al UE se va situa la nivelul de circa 230 milioane euro, cu o contributie echivalenta din bugetul national si bugetele locale (total circa 460 m euro), necesitand un aport aditional substantial prin intermediul imprumuturilor externe si promovarii parteneriatelor public-privat.

(d) Conservarea biodiversitatii si a patrimoniului natural prin sprijinirea managementului ariilor protejate, inclusiv prin implementarea retelei **Natura 2000**. (Axa prioritara 4)

Obiectivul principal in perioada de referinta este implementarea unor sisteme adecvate de management pentru protectia naturii in vederea conservarii diversitatii biologice, a habitatelor naturale, a speciilor de flora si fauna salbatica. Actiunile prevazute vizeaza intarirea capacitatii institutionale, la nivel national si local, si atragerea participarii publice (un rol important revenind ONG-urilor) pentru conformarea cu Directivele relevante ale UE, in special cele referitoare la pasari si habitate, in corelare cu dezvoltarea retelei Natura 2000. Siturile Natura 2000 reprezinta 17,84% din suprafata tarii, inclusiv 273 de situri de importanta comunitara (13,21% din suprafata).

Agentia Nationala pentru Aarii Protejate si Conservarea Biodiversitatii care devine functionala in anul 2008 va asigura coordonarea generala a elaborarii si implementarii planurilor de management pentru fiecare dintre siturile desemnate pentru protejare. Tot pana la sfarsitul anului 2008 se prevede definitivarea cadastrului ariilor protejate de importanta comunitara si a ghidului metodologic privind integrarea aspectelor de biodiversitate in procedura de evaluare a impactului asupra mediului.

Tintele concrete propuse pentru anul 2015 includ sporirea numarului de arii protejate si situri Natura 200 care dispun de planuri de management aprobate de la 3 in 2006 la 240 in 2015 si extinderea acestor suprafete la 60% din totalul ariilor protejate.

Finantarea implementarii masurilor prevazute se ridica la circa 172 milioane euro din care 80% se acopera prin cofinantare UE prin Fondul European de Dezvoltare Regionala.

(e) Reducerea riscului de producere a **dezastrelor naturale** cu effect asupra populatiei prin implementarea masurilor preventive in cele mai vulnerabile zone pana in 2015. (Axa prioritara 5)

Obiectivele principale vizeaza instituirea unui management durabil al inundatiilor in zonele cele mai expuse la risc si protejarea si reabilitarea litoralului Marii Negre.

Realizarea unui nivel adecvat de protectie impotriva inundatiilor se impune datorita cresterii in intensitate a acestor dezastre naturale in ultimul deceniu. Inundatiile din 2005 si 2006 pe teritoriul Romaniei au avut efecte catastrofale, afectand peste 1,5 milioane persoane (93 morti) si producand daune grave elementelor de infrastructura (pagube totale estimate la 2 miliarde euro). Interventiile prioritare propuse se vor implementa pe baza unei strategii pe termen lung, vizand actiuni la nivel national si regional privind dezvoltarea graduala a infrastructurii pentru prevenirea inundatiilor si reducerea consecintelor destructive ale acestora, elaborarea unor harti de pericol de risc si a unor metodologii precise pentru pregatirea de proiecte, management, supervizare si publicitate.

Tintele propuse la nivelul anului 2015 includ pregatirea si inceperea punerii in aplicare a unui numar de 10 proiecte majore de protectie impotriva inundatiilor de care sa beneficieze circa 1,5 milioane locuitori din zonele de risc si reducerea riscului de incidenta a inundatiilor in zonele de interventie cu 30%.

Pentru zonele de litoral se prevad reabilitari de coasta pe o lungime de 10 kilometri, cu extinderea suprafetei de plaja cu 30%.

Programul de actiuni are in vedere eficientizarea interventiilor dupa inundatii si alte dezastre naturale (cutremure, alunecari de teren) prin crearea unor unitati speciale (first responders), instruirea si dotarea lor cu echipamente, precum imbunatatirea sistemelor de avertizare si informarea publica asupra riscurilor.

Necesarul de finantare este stabilit, pentru prima etapa, la circa 270 milioane euro, din care 82% Fondul de Coeziune al UE.

Investitiile totale care sunt necesare pentru a asigura conformitatea cu directivele UE in materie de protejare a mediului, conservare a resurselor naturale si gestionare rationala a acestora pentru perioada 2007-2013 se ridica la circa 18 miliarde euro din care aproximativ 6,4 miliarde euro se asigura din fonduri UE. Costurile estimate pentru conformarea cu acquis-ul comunitar pana in anul 2018 se ridica la 29,3 miliarde euro din care se prevede o acoperire de 5,4 miliarde euro (18%) din bugetul de stat si bugetele locale, 9,9 miliarde (34%) din fonduri UE, 7,8 miliarde (27%) din investitii ale sectorului privat si 6,2 miliarde (21%) din alte surse (Fondul de Mediu, proiecte internationale, altele decat cele cofinantate de UE, imprumuturi externe etc.). In aceste conditii apare necesara o insistenta sporita a partii romane pentru obtinerea unor alocari suplimentare in cadrul negocierii viitorului buget comunitar, paralel cu efortul de a veghea la folosirea cat mai eficienta a fondurilor de investitii disponibil si de a identifica noi surse de finantare pentru sprijinirea intitiativelor locale prin promovarea parteneriatelor public-privat, a unor mecanisme flexibile de creditare si a concesiunii utilitatilor in formule atragatoare pentru investitori.

Orizont 2020. Obiectiv national: Atingerea nivelului mediu actual al tarilor UE la parametrii principali privind gestionarea responsabila a resurselor naturale.

Avand in vedere tintetele strategice ale sectorului de mediu si masurile preconizate pentru perioada 2008-2013, inca din aceasta perioada de programare vor trebui stabilite necesitatile privind modificarile legislative, capacitatile si reformele administrative,

inclusiv crearea de noi institutii sau redistribuirea responsabilitatilor pentru implementarea proiectelor din noua perioada de programare.

In masura in care se acopera necesarul de finantare pe domeniul gospodarii **apelor si apelor uzate**, localitatile cu peste 2.000 locuitori vor avea asigurata aprovizionarea cu apa potabila de calitate si acces la canalizare precum si dotarea cu statii de epurare a apelor uzate in proportie de 100% inca din anul 2018. Se va continua procesul de imbunatatire a serviciilor de apa, canalizare si tratarea apelor uzate in localitatile rurale mai mici. In anul 2021 vor fi revizuite planurile de management si amenajare a bazinelor si spatiilor hidrografice. Planul de management al riscului de inundatii va fi definitivat si publicat pana in decembrie 2015, iar in 2018 se va face o evaluare preliminara, introducandu-se ajustarile necesare. Hartile de hazard si hartile de risc la inundatii vor fi revizuite pana in decembrie 2019 si actualizate ulterior la fiecare 6 ani. Pe baza analizei rezultatelor obtinute pana in 2013, vor fi reevaluate domeniile de interventie, prioritatile de actiune si necesarul de finantare pentru perioada urmatoare.

In privinta **gestionarii deseurilor** se prevede trecerea treptata de la depozitarea neselectiva la valorificarea intr-o proportie mai mare a deseurilor recuperabile, inclusiv prin transformarea deseurilor organice in compost, si utilizarea exclusiva, pentru mediul urban, a depozitelor ecologice. Se va continua actiunea de ecologizare a managementului deseurilor in mediul rural.

La capitolul **imbunatatirea calitatii aerului** se va continua reabilitarea sistemelor centrale de incalzire prin extinderea sistemelor regionale/judetene, ajungandu-se la incadrarea emisiilor de SO₂, NO_x si pulberi in limitele prescrise de Directivele UE.

Vor continua actiunile initiate in perioada anterioara pentru **imbunatatirea biodiversitatii si patrimoniului natural** prin perfectionarea gestionarii ariilor protejate, inclusiv completarea retelei Natura 2000, adancirea studiilor de specialitate pentru fundamentarea proiectelor, introducerea si urmarirea unor noi indicatori sintetici de performanta, promovarea unor tehnologii eco-eficiente, aplicarea reglementarilor UE privind zonele maritime si gestionarea integrata a zonelor de litoral.

Se va incheia, in linii mari, elaborarea planurilor de actiune pentru **prevenirea inundatiilor** si interventiile in cazul dezastrelor naturale, inclusiv pentru **reabilitarea** celei mai mari parti a **zonei de litoral**.

Orizont 2030. Obiectiv national: Aproximarea semnificativa de performantele de mediu ale celorlalte state membre UE din acel an.

Romania se va alinia, in linii generale, la cerintele si standardele UE privind gestionarea **apei si apelor uzate**. In conformitate cu proiectiile preliminare ale Planului de management al bazinelor hidrografice, se prevede atingerea obiectivelor de mediu pentru toate corpurile de apa din Romania.

Vor fi reanalizate prioritatile de actiune in domeniul **gestionarii deseurilor, imbunatatirii calitatii aerului, conservarii biodiversitatii si patrimoniului natural**, precum si **prevenirii dezastrelor naturale** pe baza rezultatelor obtinute in perioada anterioara de referinta si se vor stabili noi obiective in conformitate cu politicile UE si tendintele predominante pe plan mondial.

1.5. Sanatatea publica

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea unor servicii medicale de calitate in conditii egale si imbunatatirea protectiei impotriva amenintarilor la adresa sanatatii.

Sanatatea publica a devenit in mod oficial un domeniu care intra in competenta Uniunii Europene, in conditiile respectarii principiului subsidiaritatii, o data cu adoptarea Tratatului de la Maastricht (1993), iar prin Tratatul de la Amsterdam (1999) s-a stipulat ca toate politicile in alte domenii-cheie ale activitatii comunitare trebuie sa tina cont de cerintele de protectie a sanatatii umane. Reglementarile, directivele, hotararile si recomandarile adoptate de-a lungul timpului in cadrul Uniunii Europene fac parte din acquis-ul comunitar si sunt obligatorii pentru statele membre. Resursele alocate domeniului sanatatii si sistemelor de sanatate in statele din nucleul central al Uniunii Europene (UE-15) se ridica la circa 8,5% din PIB, reprezentand in medie, cu variatii de la tara la tara, 1.600 euro pe cap de locuitor.

Orizont 2013. Obiectiv national: Realizarea efectiva a accesului egal al cetatenilor la ingrijirile sanitare de baza; cresterea calitatii vietii prin imbunatatirea calitatii si sigurantei actului medical; apropierea de indicatorii de sanatate si demografici ai tarilor din nucleul central al UE in acelasi timp cu scaderea patologiei specifice tarilor subdezvoltate.

Romania nu dispune inca de o viziune strategica pe termen mediu si lung in domeniul sanatatii publice pentru atingerea parametrilor medii de performanta din celelalte tari ale Uniunii Europene si pentru integrarea organica a acestor preocupari in strategiile nationale si programele operationale sectoriale sau tematice. Planul Strategic al Ministerului Sanatatii Publice 2008-2010 ofera unele repere orientative privind desfasurarea in continuare a acestui proces si recomanda elaborarea si adoptarea unei Strategii Nationale de promovare a sanatatii si a educatiei pentru sanatate. Principalele **directii de activitate** stipulate in Planul Strategic pe termen scurt sunt:

(a) Cresterea accesibilitatii la serviciile medicale, avand ca obiective specifice:

(i) Implementarea de programe nationale de sanatate care sa raspunda problemelor de sanatate publica prioritare si nevoilor grupurilor vulnerabile prin:

- Dezvoltarea capacitatii de reactie rapida la amenintarile la adresa sanatatii prin eficientizarea structurii existente de supraveghere si raspuns in privinta bolilor transmisibile, cu o capacitate de notificare si verificare imediata, 24 ore pe zi, in tot cursul anului. Componentele de evaluare, comunicare, management al riscului si monitorizare a eficacitatii interventiei se vor realiza la nivel local, regional sau national, dupa caz, si se vor aduce la cunostinta tuturor structurilor implicate.

- Reducerea impactului asupra sanatatii publice a bolilor transmisibile cu impact major (HIV, tuberculoza, infectii cu transmitere sexuala, infectii nosocomiale) precum si a bolilor cronice; focalizarea actiunilor preventive si de asigurare de servicii de baza catre populatiile aflate in situatie de risc crescut. Se au in vedere masuri precum identificarea segmentelor vulnerabile ale populatiei si a celor cu accesibilitate inechitabila; alcatuirea

unor harti nationale si regionale ale facilitatilor de sanatate functionale, inclusiv prin introducerea progresiva a sistemelor de informatii geografice digitalizate (GIS); stabilirea unor pachetele minime de ingrijiri medicale asigurate pentru grupurile vulnerabile; introducerea unor sisteme de raportare standardizata si de evaluare periodica pe baza unor indicatori specifici.

- Promovarea unor interventii asupra determinantilor starii de sanatate prin ierarhizarea factorilor de risc pe diferite grupuri de populatie; instituirea unor programe de educatie pentru sanatate si de informare asupra riscurilor, inclusiv in privinta consumului de tutun, alcool si droguri psihotrope, nivelului de sanatate si igiena in locuinte, sigurantei alimentare; evaluarea eficacitatii campaniilor de constientizare si ajustarea lor in vederea cresterii impactului pe termen lung.

- Deplasarea accentului catre serviciile preventive de sanatate si cresterea nivelului de educatie pentru sanatate a populatiei in vederea adoptarii unor tipare comportamentale sanatoase prin aducerea la cunostinta publicului si factorilor de decizie a masurilor de crestere a accesibilitatii la serviciile de ingrijire si a rezultatelor acestor servicii; acordarea unui regim preferential pentru diseminarea acestor informatii prin mass media vizuale, audio si scrise, precum si prin crearea unor site-uri Internet specializate; intarirea cooperarii cu autoritatile locale pentru promovarea unui stil de viata sanatos la nivelul comunitatilor, scolilor etc.

(ii) Dezvoltarea si **modernizarea infrastructurii** furnizorilor de servicii medicale si **dotarea** acestora cu aparatura, echipamente si mijloace de transport specifice prin:

- Construirea a 28 spitale de urgenta noi (8 regionale universitare si 20 judetene);
- Reabilitarea a 15 spitale judetene de urgenta. Ca si in cazul spitalelor noi, studiile de fezabilitate au fost elaborate iar lucrarile de constructie si echipare urmeaza a fi demarcate in functie de asigurarea finantarii;
- Dotarea cu aparatura si echipamente medicale se realizeaza, prin licitatii publice deschise, atat din surse bugetare proprii (circa 166 milioane lei numai in 2007) cat si din imprumuturi externe acordate de Banca Mondiala (BIRD) si Banca Europeana de Investitii (BEI) in valoare de circa 70 milioane euro;
- Dotarea cu mijloace de transport specifice prin achizitionarea a circa 1.520 ambulante pentru asigurarea serviciilor de urgenta si transport sanitar in valoare totala de circa 511 milioane lei.

(iii) Dezvoltarea **resurselor umane** in concordanta cu nevoile populatiei prin:

- Identificarea unor facilitati pentru atragerea personalului medical in zone izolate, defavorizate economic precum si in specialitati deficitare. In acest scop vor fi cuantificate criteriile de stabilire a gradului de izolare si accesibilitate geografica, temporală si socio-economica; se vor acorda facilitati de cazare in locuinte de serviciu sau pentru construirea de locuinte proprii precum si sporuri de remunerare sau alte stimulente financiare; se va da prioritate dotarii cabinetelor medicale cu aparatura medicala de baza si mobilier;
- Identificarea unor modalitati flexibile pentru furnizarea de servicii medicale in zonele izolate si in cele defavorizate economic. Se are in vedere lansarea unor programe pilot pentru deplasarea in asemenea zone a unor echipe medicale mobile pentru evaluarea starii de sanatate a populatiei si a riscurilor specifice precum si pentru desfasurarea de activitati de educatie pentru sanatate;

- Dezvoltarea si extinderea retelei de asistenta medicala comunitara integrata. Se prevede elaborarea unei strategii pentru dezvoltarea resurselor umane de interventie la nivelul comunitatii; definirea rolului asistentilor medicali comunitari si formarea profesionala a acestora (angajarea a 500 persoane pe an dintre care 50 de etnie roma); producerea de materiale informative si educationale specifice; implementarea unui sistem de indicatori pentru evaluarea performantei; dezvoltarea serviciilor de ingrijire la domiciliu.

(iv) Stabilirea listei de **medicamente esentiale** pentru sanatatea populatiei care sa fie acoperite total sau partial prin sistemul de asigurari sociale de sanatate (pentru anul 2007 lista cuprindea 1.036 de denumiri comune internationale dintre care 119 cu nivel de compensare 90% din pretul de referinta si 148 cu 50%). Masurile prevazute in acest scop includ:

- Asigurarea stocurilor corespunzatoare de medicamente in unitatile farmaceutice;
- Elaborarea unor norme corespunzatoare de formare a preturilor pentru medicamentele de uz uman pentru asigurarea unor preturi accesibile;
- Pregatirea profesionala continua a farmacistilor si asistentilor de farmacie;
- Verificarea modului de aplicare a legislatiei farmaceutice si reglementarilor secundare in materie;
- Largirea retelei de servicii prin infiintarea de farmacii sau puncte de lucru ale farmaciilor autorizate in zonele defavorizate;
- Repartizarea unor fonduri corespunzatoare de catre casele de asigurari de sanatate pentru decontarea medicamentelor eliberate;
- Acordarea sprijinului necesar pentru intrarea in tara, depozitarea si distribuirea medicatiei de substitutie prin unitati autorizate si centrele infiintate de Agentia Nationala Antidrog.

(b) Cresterea calitatii serviciilor medicale, cu urmatoarele obiective:

(i) **Asigurarea continuitatii actului medical** prin cresterea ponderii ingrijirilor la domiciliu, asistentei medicale primare si serviciilor de specialitate acordate in ambulator:

- Cresterea proportiei detinute de asistenta medicala primara in ansamblul serviciilor de sanatate;
- Stimularea practicii de grup in medicina de familie prin elaborarea normelor de implementare, realizarea unor proiecte-pilot si aplicarea sistemului la scara nationala incepand din 2009;
- Lansarea unui program de ingrijiri la domiciliu in parteneriat cu alte autoritati centrale si locale;
- Informatizarea sistemului de servicii de sanatate si de urmarire a parcursului pacientului, inclusiv realizarea registrelor de boli cronice la nivel judetean, regional si national;
- Cresterea ponderii componentei de informare, educare si comunicare pentru prevenirea afectiunilor cronice netransmisibile si schimbarea de comportament a populatiei catre un stil de viata sanatos;
- Incurajarea continuitatii serviciilor prin programe de planificare a internarilor si externarilor;

- Dezvoltarea capacitatii institutionale pentru evaluarea calitatii serviciilor in cadrul sistemului si acreditarea furnizorilor de servicii.

(ii) Realizarea compatibilitatii cu sistemele de sanatate din celelalte tari membre ale UE prin:

- Adoptarea de standarde pentru produse si tehnologii medicale, formarea profesionala si crearea unor retele de informare;
- Introducerea si utilizarea conceptelor de medicina bazata pe dovezi si evaluare a tehnologiilor medicale;
- Promovarea cooperarii intre statele membre UE pentru asigurarea calitatii in sistemele sanitare, inclusiv folosirea de medicamente, echipamente, sange, tesuturi si organe, proceduri de laborator etc.;
- Standardizarea masurilor de siguranta a pacientilor.

(iii) Cresterea competentelor profesionale ale personalului medical, in special a medicilor care reprezinta aproximativ 15-20% din personal dar influenteaza in cea mai mare masura calitatea si costurile serviciilor de sanatate prin:

- Imbunatatirea pregatirii profesionale de baza a personalului medical prin modernizarea continutului educational, criterii mai severe pentru obtinerea licentei de medic, standarde educationale mai stricte pentru formarea profesionala a asistentilor medicali si a infirmierelor;
- Ridicarea nivelului pregatirii de specialitate (teoretica si practica) a medicilor prin revizuirea curriculumelor de pregatire, re-evaluarea specialitatilor si atestatelor conform standardelor de baza practicate in UE, stabilirea unor criterii mai severe pentru evaluarea cunostintelor profesionale dobandite prin programele de rezidentiat;
- Ameliorarea pregatirii profesionale continue a personalului medical;
- Cresterea abilitatilor de comunicare ale personalului medical.

(iv) Introducerea unor practici medicale unitare bazate pe ghiduri de practica si protocoale clinice prin:

- Definirea unor centre de excelenta pentru sprijinirea elaborarii sistematice de ghiduri si protocoale de buna practica;
- Pregatirea specifica a profesionistilor pentru elaborarea ghidurilor de practica in zone-pilot;
- Realizare de zone-pilot (intr-unul sau mai multe judete) pentru elaborarea si aplicarea protocoalelor in practica, inclusive contractarea serviciilor cu casele de asigurari de sanatate;
- Programe de pregatire a profesionistilor pentru utilizarea ghidurilor de practica in unitatile sanitare;
- Dezvoltarea de protocoale de practica la nivel national si utilizarea lor, inclusiv la contractarea serviciilor cu casele de asigurari de sanatate.

(v) Evaluarea spitalelor in perspectiva obtinerii acreditarii prin:

- Constituirea unei Comisii Nationale de Acreditare a Spitalelor (CNAS);

- Precizarea competentelor pe tipuri de spitale in conformitate cu criteriile stabilite de CNAS;

- Elaborarea procedurilor, standardelor si metodologiei de acreditare;
- Acreditarea tuturor spitalelor in termen de 5 ani (pana in 2012);
- Punerea la punct a procedurilor de reacreditare a spitalelor, dupa caz.

(vi) **Cresterea capacitatii de planificare**

(c) **Imbunatatirea finantarii sistemului de sanatate, avand ca obiective:**

(i) **Cresterea transparentei** in utilizarea fondurilor prin:

- Eliminarea arieratelor prin plata datoriilor inregistrate de unitatile sanitare cu paturi in perioada 2003-2005;

- Informatizarea sistemului de sanatate in scopul evidentierii costurilor reale ale serviciilor medicale;

- Organizarea de licitatii nationale pentru achizitia de vaccinuri, medicamente, materiale sanitare, servicii si alte materiale specifice necesare realizarii obiectivelor si activitatilor cuprinse in programele nationale de sanatate;

- Intarirea capacitatii de evaluare, audit si control financiar;

- Afisarea permanenta a datelor financiare de interes public de catre furnizorii de servicii medicale din sistemul public.

(ii) **Adoptarea unor masuri pentru intarirea disciplinei financiare** prin:

- Asigurarea finantarii sectorului sanitar public cu respectarea prevederilor legale si incadrarea in bugetul aprobat;

- Fundamentarea propunerilor de buget initial si de rectificare pe baza strategiilor si programelor prioritare ;

- Incheierea exercitiilor financiare, analiza, controlul si centralizarea datelor potrivit dispozitiilor legale;

- Analiza, verificarea si avizarea bugetelor de venituri si cheltuieli ale unitatilor sanitare finantate integral din venituri proprii;

- Monitorizarea modului de utilizare a resurselor financiare publice; emiterea de norme metodologice, instructiuni si reglementari contabile specifice domeniului sanitar.

(iii) **Alocarea judicioasa a fondurilor** in unitatile sanitare si **atragerea de noi resurse financiare** prin:

- Plata contravalorii serviciilor medicale pe baza de criterii obiective si reducerea influentei criteriului istoric;

- Evidentierea cheltuielilor efectuate pentru fiecare pacient pentru toate serviciile medicale de care beneficiaza sau a beneficiat;

- Aplicarea stricta a prevederilor legale privind contributia persoanelor juridice care produc sau importa produse din tutun, bauturi alcoolice sau realizeaza incasari din activitati publicitare legate de asemenea produse la finantarea programelor nationale de sanatate;

- Preluarea si finantarea unor programe si activitati care grevau bugetul Fondului de asigurari sociale.

(iv) Dezvoltarea de **parteneriate** pentru furnizarea de servicii medicale si nemedicale prin:

- Externalizarea unor servicii nemedicale;
- Reprofilarea unor unitati neperformante;
- Incurajarea cooperarii si parteneriatelor cu sectorul privat, organizatiile neguvernamentale si societatea civila;
- Infiintarea de sectii private in spitale publice;
- Cultivarea unui mediu concurential real intre furnizorii de servicii de sanatate.

(v) Cresterea capacitatii de **control al costurilor** prin:

- Imbunatatirea mecanismelor de finantare a furnizorilor de servicii de sanatate utilizand metode care sa reflecte munca depusa si sa stimuleze calitatea actului medical;
- Elaborarea unor metodologii si mecanisme clare de utilizare si monitorizare a folosirii resurselor financiare;
- Pregatirea specifica a personalului implicat in activitatea de control precum si a celor care autorizeaza utilizarea resurselor.

(d) **Descentralizarea sistemului sanitar**, avand ca **obiective**:

(i) **Delimitarea competentelor** administratiei publice centrale si locale prin:

- Transferul de competente, atributii si responsabilitati catre administratia publica locala si crearea unor autoritati judetene capabile sa asigure administrarea si finantarea activitatilor transferate, inclusiv incadrarea cu specialisti;
- Preluarea de catre autoritatile locale a activitatilor de promovare si educatie pentru sanatate.

(ii) Cresterea rolului administratiei publice judetene si locale in dezvoltarea si **implementarea de programe de sanatate care sa raspunda nevoilor specifice ale comunitatii** prin:

- Transferul competentelor legate de recrutarea si formarea mediatorilor sanitari si asistentilor comunitari precum si de evaluarea activitatii acestora;
- Preluarea competentelor legate de asistenta medicala, inclusiv de medicina dentara, in unitatile de invatamant;

(iii) **Descentralizarea managementului asistentei medicale spitalicesti** si intarirea responsabilitatii administratiei publice locale fata de cetatean prin:

- Consultarea prealabila a structurilor asociative ale autoritatilor administratiei publice locale in vederea realizarii, intr-o prima etapa, a transferului spitalelor orasenesti, comunale si a centrelor de sanatate, iar in a doua etapa a spitalelor municipale in administrarea efectiva a autoritatilor si comunitatilor locale;
- Evaluarea intermediara la 6 luni si finala dupa 1 an a rezultatelor obtinute in fiecare etapa si operarea corecturilor necesare.

(e) Reorganizarea institutionala a Ministerului Sanatatii Publice, a structurilor din subordinea sau coordonarea sa, precum si a furnizorilor de servicii de sanatate, avand ca obiective:

(i) Redefinirea rolului structurilor existente in elaborarea si implementarea politicilor de sanatate publica si crestere calitatii serviciilor, concomitent cu **cresterea rolului structurilor regionale** in gestionarea problemelor de sanatate publica prin:

- Transferul unor institute si unitati spitalicesti in subordinea sau coordonarea altor institutii centrale sau autoritati locale;
- Infiintarea unor noi unitati de cercetare si servicii medicale specializate cu o distributie rationala in teritoriu.

(ii) Intarirea capacitatii de control a Ministerului Sanatatii publice asupra obiectivelor, activitatilor si structurilor din domeniul sanatatii publice prin:

- Infiintarea Inspectiei Sanitare de Stat care va coordona metodologic si financiar activitatea structurilor de inspectie regionale si judetene;
- Crearea unor inspectii de stat in fiecare dintre cele 8 regiuni de dezvoltare.

Dupa cum se poate vede din simpla enumerare a actiunilor preconizate pe termen scurt, Planul aprobat, desi contine obiective ambitioase in raport cu situatia existenta la punctul de pornire, se axeaza in principal pe recuperarea unora dintre cele mai flagrante decalaje fata de indicii de performanta considerati drept minimali in majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene.

Omisiuni importante fata de prioritatile stabilite in sectorul sanatatii publice prin Strategia UE pentru Dezvoltare Durabila se constata in privinta responsabilitatii de initiativa legislativa si design institutional din partea autoritatilor centrale de specialitate in domenii precum securitatea alimentelor si etichetarea produselor alimentare destinate consumului uman; starea de sanatate si bunastare a animalelor si calitatea furajelor si aditivelor folosite in zootehnie; reglementarea producerii si utilizarii substantelor chimice, inclusiv pesticidele, care pot crea riscuri semnificative pentru sanatatea populatiei si a mediului natural; influenta factorilor poluanti, inclusiv a radiatiilor ionizante si substantelor radioactive, asupra sanatatii umane; dimensiunea reala a problemelor de sanatate mentala si impactul socio-economic al starilor emotionale si de stres; evaluarea stiintifica a efectelor utilizarii unor organisme modificate genetic in alimentatia umana si animala; problemele specifice ale riscurilor de sanatate pe domenii ocupationale, in speta in sfera transporturilor, precum si in conditii de saracie extrema etc. Lista acestor omisiuni, nici pe departe exhaustiva, este prea lunga pentru a justifica absentia unor preocupari prospective pe orizonturi mai largi, care sa tina seama in mai mare masura de evolutiile demografice mai mult decat ingrijoratoare.

Orizont 2020. Obiectiv national: Atingerea unor parametri apropiati de nivelul mediu actual al starii de sanatate a populatiei si al calitatii serviciilor medicale din celelalte state membre ale UE; integrarea aspectelor de sanatate si demografice in toate politicile publice ale Romaniei.

Orizont 2030. Obiectiv national: Alinierea deplina la nivelul mediu de performanta, inclusiv sub aspectul finantarii serviciilor de sanatate, al celorlalte state membre ale UE.

1.6. Incluziunea sociala, demografia si migratia

Obiectiv general SDD/UE: Crearea unei societati bazate pe incluziunea sociala prin luarea in considerare a solidaritatii intre generatii si in interiorul lor si asigurarea cresterii calitatii vietii cetatenilor ca o conditie a bunastarii individuale durabile.

Se vor detalia masurile pentru reducerea numarului de persoane amenintate de saracie si excluziune sociala, promovarea coeziunii sociale si diversitatii culturale, participarea femeilor, tinerilor si persoanelor in varsta sau cu dizabilitati pe piata muncii, gestionarea efectelor generate de unele tendinte demografice nefavorabile.

Intrucat evolutiile demografice prezinta un inalt grad de incertitudine dar sunt profund relevante pentru proiectiile de viitor realiste in aproape toate celelalte sectiuni, se are in vedere o abordare flexibila, din perspectiva a doua scenarii posibile: (i) Extrapolarea tendintelor curente; (ii) Un inceput de redresare demografica sprijinit pe masuri pro-active, compatibile cu drepturile omului.

1.7. Saracia globala si sfidările dezvoltării

Obiectiv general SDD/UE: Promovarea activa a dezvoltării durabile la nivel global si asigurarea punerii de acord a politicilor interne si externe ale Uniunii Europene cu principiile dezvoltării durabile si angajamentele sale in aceasta privinta.

Se vor prezenta masurile care urmeaza a fi intreprinse de Romania care, in urma aderarii la Uniunea Europeana, a devenit tara donatoare, participante la ajutoarele de dezvoltare destinate atingerii Obiectivelor Mileniului convenite in cadrul ONU in anul 2000. Obligatiile tarilor care au accedat la UE dupa 2002 prevad alocarea ca ajutor pentru dezvoltare a minimum 0,17% din PIB in 2010 si 0,33% in 2015, fata de tinta asumata de grupul initial al statelor membre de 0,56% din PIB in 2010 si 0,7% in 2015.

2. Teme inter- si trans-sectoriale

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabila nu prevede obiective cantitative sau calitative precise in afara celor prevazute in Agenda Lisabona, directivele sectoriale, programele si instrumentele convenite. Detalierea obiectivelor tinta pe orizonturi de timp se face pe baza prioritatilor nationale, in congruenta cu documentele si practicile curente ale UE.

2.1. Educatie si formare profesionala

Imbunatatirea radicala a ofertei educationale a intregului sistem de invatamant si formare profesionala din Romania este recunoscuta ca un obiectiv prioritar de importanta strategica si o conditie obligatorie pentru transpunerea in fapt a principiilor dezvoltarii durabile pe termen mediu si lung. Se are in vedere si faptul ca reformele de sistem si investitiile de efort si resurse in acest domeniu prezinta un inalt grad de inertialitate, capacitatea de absorbtie fiind un factor determinant, iar rata de rentabilitate este mica pe termen scurt, rezultatele tangibile devenind evidente abia numai dupa un numar de ani.

In societatea romaneasca exista o larga recunoastere a faptului ca educatia reprezinta factorul strategic al dezvoltarii viitoare a tarii prin contributia sa esentiala la modelarea multidimensionala si anticipativa a capitalului uman. Educatia este perceputa ca o cale spre dezvoltarea durabila care, in fapt, este un proces de invatare sociala in cautare de solutii inovative.

O viziune de ansamblu asupra pachetului de masuri legislative, institutionale si de orientare generala precum si asupra necesarului realist de finantare este inca in curs de elaborare. In acest proces complex se tine seama in special de Strategia de la Lisabona, Orientarile Strategice Comunitare privind Coeziunea, Comunicarea Comisiei Europene privind societatea informationala, programul de lucru « Educatia si formarea profesionala orizont 2010 » si programul de actiune integrat in domeniul invatarii pe intregul parcurs al vietii 2007-2013, precum si de prevederile Declaratiei de la Bologna (1999), de Obiectivele Mileniului stabilite in anul 2000, ale Deceniului ONU pentru Educatie si Dezvoltare Durabila 2005-2014 si ale Strategiei pe aceasta tema convenite in 2005, la Vilnius, sub egida Comisiei Economice ONU pentru Europa (UNECE).

Programul Operational Sectorial privind Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, aprobat in noiembrie 2007, stabileste 7 axe prioritare de actiune dintre care cel putin 3 au relevanta directa asupra evolutiei viitoare a sistemului national de educatie si formare profesionala. Obiectivele Programului si modalitatile de actiune sunt derivate din Cadrul Strategic National de Referinta 2007-2013 si corelate cu celelalte programe operationale sectoriale. Programul National de Reforme pentru Agenda Lisabona 2007-2010 constituie, de asemenea, un document strategic de referinta care include dezvoltarea educatiei si formarii profesionale printre masurile prioritare. In anul 2007, Romania a elaborat Strategia Educatiei pentru Dezvoltare Durabila, pe baza recomandarilor Strategiei UNECE, care detaliaza obiectivele si directiile de actiune specifice in acest domeniu.

Orizont 2013. Obiectiv national: Dezvoltarea capitalului uman si cresterea competitivitatii prin corelarea educatiei si invatarii pe tot parcursul vietii cu piata muncii si asigurarea oportunitatii sporite pentru participarea viitoare pe o piata a muncii moderna, flexibila si inclusiva a 1,65 milioane persoane.

Se urmareste in acest fel calificarea si recalificarea, potrivit noilor exigente ale pietei nationale a muncii si cerintelor de competitivitate in Piata Unica a UE a unui echivalent de 18% din totalul populatiei ocupate in 2006. Tinand seama de rezultatele

nesatisfacatoare obtinute in perioada 2000-2006, se porneste de la constatarea ca unele tinte stabilite prin Strategia de la Lisabona (o rata medie de 70% de ocupare a populatiei in varsta de 15-64 ani; reducerea ratei de parasire timpurie a scolii sub 10%; sporirea la 85% a populatiei in varsta de 15-64 ani care a absolvit cel putin invatamantul secundar superior) nu vor putea fi atinse, in cazul Romaniei, pana in anul 2010, necesitand o reesalonare realista, adaptata la conditiile specifice existente. Va fi nevoie de eforturi serioase chiar si pentru atingerea tintei asumate in cadrul Obiectivelor Mileniului astfel ca, pana in 2012, copiii din mediul rural sa finalizeze ciclul complet de invatamant primar si gimnazial in proportie de cel putin 95%. In aceste conditii, accentul principal al ansamblului de politici si actiuni avute in vedere pana in anul 2013 se va pune pe mentinerea si accelerarea tendintelor deja conturate pentru recuperarea decalajelor fata de nivelul actual de performanta al celorlalte state membre ale UE.

Pentru perioada 2008-2013, prin Programul Operational Sectorial privind Dezvoltarea Resurselor Umane, au fost stabilite urmatoarele **obiective specifice**:

- Imbunatatirea sistemului de asigurare a calitatii in invatamantul prescolar, primar si secundar si formarea profesionala initiala prin **sustinerea unitatilor de invatamant preuniversitar** in vederea perfectionarii managementului si a capacitatii de furnizare a calificarilor relevante pe piata muncii;
  - Ameliorarea sistemului de asigurare a calitatii in invatamantul superior prin **sustinerea universitatilor** in vederea imbunatatirii managementului si a capacitatii de furnizare a calificarilor relevante;
  - Imbunatatirea calificarii profesorilor, formatorilor si altor categorii de personal din educatie si formare prin **sprijinirea formarii initiale si continue** a acestora;
  - Largirea cadrului de stimulare a invatarii pe toata durata vietii prin **sprijinirea furnizorilor de formare profesionala continua** in vederea dezvoltarii sistemului de asigurare si management al calitatii;
  - Sprijinirea obtinerii de cunostinte si competente superioare de catre tinerii cercetatori prin extinderea oportunitatilor pentru **studii doctorale si post-doctorale**.

Pentru a asigura **accesul la educatie si formare profesionala initiala de calitate** masurile preconizate se vor concentra, intr-o prima etapa, asupra descentralizarii, asigurarii calitatii si accesului egal la educatie. In acest scop se are in vedere reformarea in profunzime si extinderea retelei de unitati a invatamantului timpuriu (prescolar), asigurarea unui management performant in unitatile de invatamant preuniversitar, largirea ariei de acoperire a transportului scolar si intarirea colaborarii cu autoritatile locale pe baza unor responsabilitati bine definite.

Pentru imbunatatirea calitatii actului educational se vor dezvolta metodologii specifice de evaluare, monitorizarea participarii, absenteismului si absolvirii, pregatirea evaluatorilor de calitate si agentilor de acreditare, sprijinirea furnizorilor de servicii educationale si formare profesionala initiala pentru implementarea noilor instrumente si alinierea la noile standarde si formarea adecvata a personalului din grupurile tinta (directorii de scoli, inspectorii, decidentii, personalul implicat in formularea de politici si, nu in ultimul rand, cadrele didactice). Ameliorarea ofertei educationale va include actualizarea curriculumului, introducerea noilor tehnici de predare centrate pe nevoile individuale ale elevului, promovarea inovatiei in predare si invatare, furnizarea

competentelor si abilitatilor necesare pentru ocupatiile noi, precum si dotarea cu calculatoare si asigurarea accesului la Internet. Ponderea unitatilor scolare sprijinite care vor primi acreditarea prin prisma noilor standarde de asigurare a calitatii se prevede sa ajunga la 80% din total in anul 2015.

Intrucat extinderea invatamantului obligatoriu de la 8 la 10 ani a creat o presiune asupra infrastructurii invatamantului preuniversitar, se are in vedere reabilitarea si modernizarea unora dintre unitatile existente, paralel cu crearea si dezvoltarea unor campusuri educationale cu dotari complexe (scoala, facilitati de cazare, cantina, biblioteca, ateliere, sali si terenuri de sport). Necesarul estimat este de circa 480 campusuri (POS Regional) concentrate cu precadere asupra invatamantului profesional si tehnic in jurul nucleelor reprezentate de scolilor de arta si meserii, cu specializari adaptate la cerintele actuale si de perspectiva ale pietei muncii si la specificul regional.

Actiunile care vizeaza dezvoltarea serviciilor de orientare si consiliere, atat pentru elevi cat si pentru parintii sau familiile acestora, se vor concentra cu precadere asupra zonelor rurale, comunitatii roma si altor grupuri dezavantajate. Pentru promovarea culturii antreprenoriale prin educatie se vor introduce cursuri cu caracter aplicativ, inclusiv activitati extracurriculare, pentru dobandirea unor deprinderi utile in vederea insertiei pe piata muncii.

Proiectele in curs de finalizare urmaresc sporirea atractivitatii carierei didactice prin imbunatatirea sistemelor de recrutare si mentinere in domeniul invatamantului a celor mai buni absolventi de universitate, accesul cadrelor didactice la programele de licenta si masterat, inclusiv cele de masterat pedagogic si interdisciplinar, dezvoltarea de noi profesii in educatie (« learning developer », asistent educational pentru copiii cu cerinte educationale speciale etc.). Pentru imbunatatirea calitatii invatamantului preuniversitar la toate nivelurile se va introduce un sistem unitar de certificare si acordare de credite profesionale transferabile. Tinand seama de faptul ca utilizarea tehnologiilor informationale in procesul de predare/instruire se situeaza in Romania la un nivel mult inferior fata de celelalte tari UE, toate programele de pregatire si perfectionare a invatatorilor, profesorilor si formatorilor vor include module obligatorii de studiu in acest domeniu.

In vederea gestionarii impactului tendintelor demografice negative asupra personalului didactic vor fi avute in vedere programe speciale de reconversie catre activitati de orientare si consiliere, activitati extracurriculare, precum si de mobilitate geografica si ocupationala a cadrelor didactice.

O imbunatatire substantiala a calitatii in **invatamantul universitar si post-universitar** se asteapta in urma elaborarii si aplicarii Cadrului National al Calificarilor din Invatamantul Superior. Aceasta presupune introducerea unor criterii si practici transparente pentru definirea calificarilor si procedurilor de validare, dezvoltarea unor solutii informatice pentru managementul acestui proces, formarea unui contingent de evaluatori de calitate a actului didactic si a finalitatii acestuia in invatamantul superior. Se prevede ca ponderea universitatilor care vor primi acreditarea prin prisma noilor standarde de asigurare a calitatii sa ajunga, in 2015, la 90%. Potrivit recomandarilor formulate in cadrul dezbaterilor publice asupra prezentei Strategii, in vederea depasirii rezistentei la schimbare a unor structuri osificate, se impune atragerea in operatiunile de audit, evaluare si certificare, conform standardelor de calitate recunoscute international

pentru invatamantul superior, a expertizei oferite de specialisti independenti din strainatate in sistemul « *peer review* ».

Cresterea relevantei invatamantului superior pentru piata muncii reclama ajustarea programelor existente sau elaborarea, dupa caz, a unor noi programe de licenta si masterat. In acest scop se are in vedere intarirea interactiunii dintre universitati, comunitatea de afaceri si sectorul cercetare-dezvoltare-inovare sub forma unor parteneriate consolidate, inclusiv prin constituirea unor formatiuni interdisciplinare complexe de tip « cluster ».

Pentru a raspunde cerintelor societatii bazate pe cunoastere se impune largirea si diversificarea ofertei de educatie post-universitara in tara si in strainatate, inclusiv prin realizarea unor parteneriate cu universitati cu traditie si performante recunoscute din alte tari ale UE. Aceasta presupune si o reajustare a alocarii fondurilor disponibile intrucat, in anul 2006, din totalul bugetului pentru invatamant superior, numai 0,16% a revenit studiilor doctorale, iar programele post-doctorale nu au beneficiat de finantare publica. La nivelul anului 2015 se prevede ca ponderea doctoranzilor sprijiniti care au obtinut titlul de doctor sa ajunga la 90%.

Promovarea principiului educatiei permanente prin **invatarea pe tot parcursul vietii** reprezinta pentru Romania o directie de actiune prioritara, data fiind serioasa ramanere in urma in privinta participarii la diferite forme de calificare, reciclare sau perfectionare profesionala (de peste 5 ori sub media UE). Preocuparile in acest domeniu sunt esentiale pentru dezvoltarea personala, civica si sociala, precum si din perspectiva sanselor de obtinere a unui loc de munca mai bine remunerat prin valorificarea rezultatelor invatarii dobandite, de la educatia timpurie pana la studiile post-universitare si alte forme de educatie a adultilor in contexte formale cat si non-formale sau informale. Ratiunea dezvoltarii si diversificarii acestor modalitati de educatie si formare profesionala rezida in cresterea relevantei competentelor si cunostintelor astfel obtinute de catre participanti pe piata muncii.

Dezvoltarea campusurilor educationale preuniversitare precum si a parcurilor tehnologice de nivel superior va oferi baza logistica, alaturi de alte facilitati create anume in acest scop, pentru sistemele de reimprospatare a cunostintelor, recalificare si dobandirea de noi deprinderi ocupationale adecvate cerintelor de pe piata muncii pentru adulti.

Programele si formele de educatie permanenta se adreseaza tuturor grupelor de varsta si nivelurilor de calificare, dar au o importanta speciala in cazul tinerilor, in special al celor care au abandonat scoala inainte de finalizarea cursurilor (rata somajului la aceasta categorie este de 3,5 ori mai mare decat somajul general), al persoanelor varstnice apte de munca si al paturilor defavorizate sau altor grupuri vulnerabile. Amploarea fenomenelor constatate in Romania, ca si experienta pozitiva dobandita in alte tari ale UE, reclama o abordare coerenta la nivel national, corelata inter-sectorial si realizata in conlucrare cu partenerii sociali.

Fata de numarul de participanti la programe de calificare si reciclare profesionala de 187 mii persoane in anul 2004, se prevede ca, la nivelul anului 2015, efectivele sa ajunga la minimun 360 mii, din care 160 mii femei; ponderea elevilor sau studentilor sprijiniti in tranzitia de la scoala la viata activa care au obtinut un loc de munca sau au participat la

cursuri ulterioare sa ajunga la 65%, iar numarul celor ce beneficiaza de serviciile de consiliere in cariera sa creasca de la circa 86 mii in 2005 la 400 mii in 2015.

Intregul sistem de educatie si formare profesionala va trebui sa internalizeze **principiile si obiectivele dezvoltarii durabile** ca element integrator al ansamblului de cunostinte, aptitudini si deprinderi necesare existentei si performantei personale in lumea moderna. Educatia pentru dezvoltare durabila poate fi o disciplina de studiu distincta dar, potrivit celor mai bune practici din tarile UE, ar trebui sa fi infuzata in toate programele de pregatire, organizate prin discipline sau module, de la stiintele naturii la responsabilitatea civica si de la sustenabilitatea productiei si consumului in raport cu resursele la insusirea principiilor diversitatii culturale, buneii guvernari si statului de drept.

Educatia pentru dezvoltare durabila nu trebuie sa se rezume la un punct de vedere ecologist. Ea se dezvolta ca un concept larg si cuprinzator, reunind aspecte interconectate referitoare la mediu, ca si la problemele economice si sociale. Raportarea la gama extinsa si diversificata de teme care se asociaza principiilor dezvoltarii durabile necesita o abordare inter- si trans-disciplinara in formule educationale integrate si complementare care sa tina seama totodata de specificitatea conditiilor locale, nationale si regionale ca si de contextul global.

In acest cadru general trebuie considerata punerea la punct a unor programe diferite pentru mediul urban si cel rural in privinta cultivarii sustenabilitatii si implicarii active a tinerilor si cadrelor didactice in elaborarea si punerea in aplicare a unor proiecte si programe compatibile cu obiectivele dezvoltarii durabile (de pilda, in cadrul Agendei Locale 21).

Pentru ca obiectivele si masurile incluse in Programul Operational Sectorial privind Dezvoltarea Resurselor Umane sa aiba impactul dorit este necesar ca politicile educationale si de formare profesionala aflate in curs de elaborare sa gaseasca raspunsuri precise la o seama de preocupari care au o relevanta directa pentru perspectiva dezvoltarii durabile a Romaniei. Prin corelare cu strategiile nationale si programele sectoriale si tinand seama de evolutiile demografice previzibile, va trebui sa se indentifice profilul de resurse umane de care Romania va avea nevoie, explicat pe niveluri educationale, astfel incat sa legitimizeze restructurarile de sistem si elaborarea programelor de studiu si curriculum pe baza rezultatelor asteptate ale invatarii. Va putea fi asigurata astfel o abordare sistematica, generatoare de efecte optime pe termen mediu si lung.

Elucidarea acestor aspecte si convenirea unei **viziuni strategice** pe termen mediu si lung, in baza principiilor si prioritatilor generale formulate in Pactul pentru Educatie din februarie 2008, vor trebui sa fie finalizate in 2009, anul in care se va fundamenta Strategia UE post- Lisabona orizont 2010 si se va negocia alocarea contributiilor financiare pentru exercitiul bugetar UE 2014-2020.

Alocarile pentru **finantarea programului de dezvoltare a resurselor umane** din fondurile structurale ale UE (Fondul Social European) pentru perioada 2007-2013 se ridica la circa 3,5 miliarde euro, reprezentand 85% din valoarea totala, cu o contributie nationala de 613 milioane euro. Nivelul indicativ al cheltuielilor pentru atingerea

obiectivelor Strategiei de la Lisabona este estimat la 93,27% din totalul alocațiilor din fondurile UE.

Orizont 2020. Obiectiv național: Atingerea nivelului mediu de performanță al UE-27 în domeniul educației și formării profesionale, cu excepția serviciilor în mediul rural și pentru grupurile dezavantajate unde țintele sunt cele ale UE pentru 2010.

Pentru acest orizont de timp se pot avea în vedere, sub rezerva elaborărilor și fundamentării ulterioare, următoarele **directii strategice de acțiune**:

- Restructurarea ciclurilor de învățământ pe baza profilului de formare specific și redefinirea programelor de pregătire în funcție de nivelurile de referință agreeate pentru Cadrul Național al Calificărilor, astfel încât să fie asigurată transparența sistemului care sprijină învățarea pe tot parcursul vieții precum și mobilitatea ocupațională. Operațiunile de restructurare trebuie să ducă la asigurarea accesului și la îmbunătățirea substanțială a calității ofertei de pregătire prin dobândirea de competențe care să susțină dezvoltarea personală, competitivitatea și dezvoltarea durabilă;
- Dezvoltarea capacității și inovației instituționale, având la bază managementul cunoașterii, și crearea rețelelor de cooperare care să includă parteneriatele public-privat în condițiile descentralizării sistemului de învățământ și al autonomiei universitare;
- Profesionalizarea managementului educațional și școlar și a guvernantei prin formarea resurselor umane pentru leadership eficient, pentru promovarea atitudinilor participative, proactive și anticipative și prin dezvoltarea competențelor specifice, acordând aceeași prioritate celor sociale și personale.

Opțiunea pentru promovarea învățării pe tot parcursul vieții va include centrarea educației și formării profesionale pe cel care învață, ceea ce înseamnă și deschiderea sistemului formal de educație prin recunoașterea achizițiilor de învățare dobândite în contexte non-formale sau informale. Este de așteptat ca, până în 2020, să existe acces real la centre de validare a competențelor dobândite în asemenea contexte, promovând astfel importanța acordată experienței de viață și munca și relevanța ofertei educaționale atât pentru aspirațiile celor care învață cât și pentru nevoile de dezvoltare economică și socială.

Se va desăvârși procesul de dezvoltare a bazei instituționale și logistice a sistemului educațional național, paralel cu diversificarea ofertei educaționale non-formale și informale. Cuprinderea în sisteme de învățare permanentă, recalificare sau reciclare profesională se va ridica la minimum 15% din grupa de vârstă 25-64 ani.

În domeniul pregătirii cadrelor didactice nevoile de formare inițială și continuă se vor proiecta pe baza studiilor prospective privind dezvoltarea României. Se vor introduce sisteme flexibile pentru înnoirea stocului de cunoștințe al personalului din învățământ, punând accentul pe promovarea comportamentelor de tip « practician reflexiv », capabil să transmită abordări interdisciplinare în susținerea dobândirii rezultatelor învățării, în particular a celor derivate din comandamentele sociale ale dezvoltării durabile.

Tinerii absolvenți vor capăta deprinderea de a se instrui pe tot parcursul vieții și versatilitatea necesară pentru a fi competitivi pe piața muncii din Uniunea Europeană.

Aplicarea Strategiei Educatiei pentru Dezvoltare Durabila va avea ca rezultat dezvoltarea unor programe de studiu diferite conform specificului regiunilor si nevoilor elevilor/studentilor, avand drept caracteristici comune acoperirea unui spectru larg si echilibrat de domenii ale cunoasterii pentru intelegerea in profunzime a legaturilor corelative intre aspectele economice, sociale si de mediu, insusirea limbilor straine, oportunitati pentru invatare trans-disciplinara, dobandirea de deprinderi de planificare/cercetare atat la nivel individual cat si in echipe, implicarea participativa in serviciile pentru comunitate. Va fi promovat spiritul de responsabilitate fata de problemele globale comune, de respect fata de valorile universale, multiculturalitate si specific identitar, precum si de curiozitate creatoare si interogare continua.

Vor continua eforturile pentru extinderea invatamantului si formarii profesionale de calitate in mediul rural, cultivarea egalitatii de sanse si atragerea in sistemul educational a tinerilor din grupurile defavorizate.

Orizont 2030. Obiectiv national: Situarea sistemului de invatamant si formare profesionala din Romania la nivelul performantelor superioare din UE-27; apropierea semnificativa de nivelul mediu al UE in privinta serviciilor educationale oferite in mediul rural si pentru persoanele provenite din medii dezavantajate sau cu dizabilitati.

Principiile si practicile dezvoltarii durabile vor fi incorporate organic in ansamblul politicilor educationale. In baza directiilor strategice care urmeaza sa fie convenite, in linii generale, in anul 2009, se vor realiza exercitii de viziune bazate pe evaluarea rezultatelor obtinute la fiecare 5 ani, cel relevant pentru orizontul 2030 fiind 2019.

Eficienta interna si externa a sistemului de educatie, de la educatia timpurie la studiile post-doctorale, de la educatia formala la cea non-formala, de la formarea profesionala initiala si continua pana la accesul echitabil la invatare, in conditii de calitate, va fi in continuare obiectivul principal. Invatarea eficienta va ramane o prioritate, iar formele si metodele de predare vor fi caracterizate prin diversitatea si flexibilitatea abordarilor pedagogice si se vor concentra pe formarea deprinderii de a invata si de acumula cunostinte utile si a capacitatii de a aplica aceste deprinderi intr-un spectru larg de domenii.

Metodologia de evaluare, certificare si atestare a calitatii actului educational precum a relevantei acestuia pe piata muncii se va alinia la procedurile de benchmarking adoptate in Uniunea Europeana si la cele mai bune practici existente pe plan mondial.

2.2. Cercetare stiintifica si dezvoltare tehnologica, inovatie

Sectorul cercetare-dezvoltare-inovatie a suferit, probabil, cel mai mult de pe urma « pierderilor colaterale » cauzate de tranzitia dureroasa, adesea haotica, a Romaniei la economia de piata. Tarele care fusesera evidente inca din anii '80 ai secolului trecut au fost exacerbate timp de aproape 15 ani de o subfinantare cronica (intr-o proportie, raportata la PIB, de peste trei ori mai mica decat media UE) si o restructurare intarziata a sectorului, ducand la reducerea drastica a numarului de cercetatori activi (cu circa 30%, adica 2,6 cercetatori la 1000 de persoane angajate, fata de media de 7,8 in UE-25) simultan cu modificarea negativa a mediei lor de varsta (64% peste 40 de ani). Aplicarea

unor strategii de supraviețuire dictate de penuria de resurse a afectat grav atractivitatea carierei de cercetare, ceea ce s-a tradus prin migrarea masivă a cercetătorilor performanți către alte sectoare ale economiei sau în străinătate, dublată de scăderea influxului de tineri talentați care au fost descurajați de remunerarea slabă și de lipsa de claritate și transparență a criteriilor de promovare profesională.

Prelungirea acestei situații a avut un impact nefavorabil și asupra mentinerii și dezvoltării infrastructurii de cercetare precum și asupra relațiilor de colaborare internațională în domeniu, chiar și în acele subramuri unde performanțele și dotările existente situau cercetarea românească la un nivel competitiv pe plan european. Ca urmare a acestei combinații de factori, numărul de cercetători raportat la populația României reprezintă doar o treime din media țărilor UE, iar din punct de vedere calitativ numărul de lucrări științifice produse de autori români sau de citate referitoare la rezultatele cercetărilor lor în publicațiile internaționale de prestigiu, precum și numărul de brevete românești înregistrate sau supuse spre aprobare în țară sau în străinătate se plasează la cote scăzute (locul 69 în lume), cu mult sub potențialul existent.

Orizont 2013. Obiectiv național general : Atingerea mediei UE la indicatorii de bază ce descriu structura și performanța sistemului de cercetare, dezvoltare și inovare.

Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2007-2013 elaborată, în urma unei largi consultări cu factorii interesați, sub egida Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică în decembrie 2006 și însoțită de Guvernul României în 2007 cuprinde o evaluare critică a situației actuale, viziunea generală pentru viitor, detalierea obiectivelor strategice, aplicații privind cercetarea exploratorie și de frontieră, prioritățile investiției publice și promovarea inovării, precum și măsurile concrete de implementare și monitorizare a Strategiei. În elaborarea Strategiei s-au avut în vedere coerența cu principalele documente specifice ale UE (în special Strategia Lisabona revizuită-2005, participarea la Programul Cadru 7 pentru știință și tehnologie și la alte instrumente de colaborare specifice) precum și complementaritatea și sinergia cu politicile generale, strategiile sectoriale și programele operaționale adoptate pe plan național.

În acest scop au fost definite trei **obiective strategice**:

(a) Crearea de cunoștințe prin obținerea unor rezultate științifice și tehnologice de varf, creșterea vizibilității internaționale a cercetării românești și transferul rezultatelor în economie și societate, ameliorarea substanțială, calitativă și cantitativă, a performanței capitalului uman din cercetare, inclusiv prin dezvoltarea unor poli de excelență;

(b) Creșterea competitivității economiei românești prin promovarea inovării cu impact efectiv la nivelul agenților economici, accelerarea transferului tehnologic, deplasarea accentului spre exerciții de rezolvare a problemelor complexe (problem solving) cu aplicabilitate directă, stimularea parteneriatelor cu firmele din sectoarele producției și serviciilor pe baze competitive, crearea de centre de competență și platforme tehnologice;

(c) Creșterea calității sociale a cercetării prin generarea de soluții conceptuale și tehnologice cu impact direct în elaborarea și implementarea politicilor publice și corelarea acestora în special în domenii precum sănătatea publică, protecția mediului,

infrastructura, amenajarea teritoriului si gestionarea durabila a resurselor nationale pe baze eco-responsabile.

Pentru implementarea acestei viziuni strategice sunt prevazute **obiective specifice**, unele dintre acestea continand si tinte numerice cu referinta la media UE:

- **Cresterea performantei** prin plasarea cercetarii din Romania in grupul primelor 35 de tari in privinta aparitiilor in publicatiile indexate ISI (locul 48 in 1995-2005), cresterea de 10 ori a numarului de brevete EPO la un milion de locuitori (1,72 in 2003 fata de media UE de 137), triplarea numarului de brevete OSIM fata de 2006 si crestere ponderii brevetelor high-tech, dublarea ponderii firmelor inovative (19% in 2002-2004);

- **Dezvoltarea resurselor sistemului** prin triplarea numarului de cercetatori concomitent cu descresterea mediei de varsta sub 40 de ani, asigurarea unui numar mediu anual de 2000 burse doctorale, o pondere de 50% de doctori si doctoranzi in totalul cercetatorilor, cresterea atractivitatii carierei de cercetator si aplicarea unor criterii de performanta in promovarea profesionala, atragerea in institutiile de cercetare sau in proiecte realizate in Romania a unor cercetatori de valoare sau de perspectiva din strainatate sau din randul diasporei stiintifice romanesti, facilitarea accesului la infrastructuri de cercetare performante in tara si in strainatate, in special in UE;

- **Antrenarea sectorului privat** prin cresterea cheltuielilor private pentru cercetare-dezvoltare la 1,5 din PIB, stimularea mediului privat pentru asimilarea rezultatelor cercetarii in productia de bunuri si servicii, dezvoltarea parteneriatelor public-privat in stiinta si tehnologie si a interfetelor specializate intre cerere si oferta, simplificarea accesului firmelor inovative la schemele de cofinantare in colaborare cu cercetarea din universitati si institutiile publice;

- **Cresterea capacitatii institutionale** prin reducerea fragmentarii actuale a sistemului si incurajarea participarii la retele de cercetare pe plan national si international, afirmarea institutiilor de invatamant si cercetare romanesti ca actori pe piata internationala a cunoasterii si parteneri valabili ai firmelor, profesionalizarea managementului cercetarii, evaluarea independenta, preferabil internationala, a performantei cercetarii cu finantare publica, consolidarea rolului stiintei in societate prin promovarea eticii si egalitatii de sanse precum si a comunicarii si dialogului stiinta-societate;

- **Extinderea cooperarii internationale** prin participarea la programe si proiecte transfrontaliere si intierea altora noi, o mai buna prezenta a Romaniei in organismele reprezentative la nivel european si international, incurajarea participarii diasporei stiintifice romanesti la proiecte realizate in Romania si la evaluarea proiectelor, programelor si politicilor publice relevante.

Strategia ofera o viziune integrata a cercetarii in sistemul economiei bazate pe cunoastere, cu interfetele sale multiple cu societatea, mediul financiar, de informare si politic, statueaza necesitatea evaluarii cercetarii in functie de capacitatea sa inovativa si subliniaza importanta gestionarii si administrarii profesioniste a cercetarii cu accent pe managementul contractelor, resurselor financiare si drepturilor de proprietate intelectuala. Pe baza unui cuprizator exercitiu de foresight, primul de acest gen in domeniul stiintei si cercetarii in Romania, Strategia stabileste **domeniile prioritare** ale activitatilor de cercetare-dezvoltare cu finantare publica: tehnologiile societatii informationale; energia;

mediul; sanatatea; agricultura, securitatea si siguranta alimentara; biotehnologia; materiale, procese si produse inovative; spatiu si securitate; cercetari socio-economice si umaniste.

In domeniul **inovarii** obiectivul propus este ca, in ciuda decalajelor existente in prezent, ponderea firmelor din Romania care introduc produse sau servicii inovative sa se apropie de media UE spre sfarsitul perioadei de referinta. In scopul promovarii unor politici coerente de inovare se are in vedere introducerea unui sistem de coordonare transversala la nivel national, crearea unui portal dedicat intreprinderilor, in special IMM-urilor, lansarea unor programe partial subventionate de pregatire in domeniul managementului inovarii si dezvoltarea unor entitati de transfer tehnologic (de la brevet la produs, serviciu sau proces) in cadrul unitatilor de invatamant si cercetare ca premisa pentru formarea unor clustere stiintifice si de inovare. Strategia prevede modalitati flexibile de racordare la tendintele in curs de articulare in cadrul UE privind inovarea in servicii, reglementarile privind ajutoarele de stat pentru cercetare-dezvoltare, brevetarea la nivel european si protejarea proprietatii intelectuale pentru continutul digital.

Prioritatile strategice si domeniile enumerate indica in mod clar disponibilitatea si capacitatea sectorului de cercetare-dezvoltare-inovare de a contribui la traducerea in practica a preceptelor dezvoltarii durabile, favorizand crearea de noi compatibilitati si sinergii prin abordari pluridisciplinare complexe. In mod progresiv, adoptarea si insusirea organica a principiilor si obiectivelor dezvoltarii durabile va determina aparitia unor noi elaborari stiintifice teoretice si aplicative pe liniile de jonctiune dintre domeniile de studiu traditionale constituindu-se intr-un efort superior de sinteza.

Masurile pentru asigurarea unui **cadru institutional** adecvat de implementare a Strategiei includ activitatea Consiliului National pentru Politica Stiintei si Tehnologiei cu misiunea de a veghea asupra corelarii politicilor relevante la nivel inter-departamental si a Autoritatii Nationale pentru Cercetare Stiintifica, organism executiv insarcinat cu planificarea strategica, elaborarea, aplicarea si monitorizarea politicilor si programelor, in special a Planului National de Cercetare, Dezvoltare si Inovare. In acest scop vor fi create trei noi institutii publice: Consiliul Cercetarii, Consiliul pentru Dezvoltare Tehnologica si Consiliul pentru Inovare. Academia Romana, ministerele si academiile de ramura isi elaboreaza propriile planuri de implementare a Strategiei.

Efortul combinat de **finantare** din surse publice si private pentru activitatile de cercetare, dezvoltare si inovare se prevede ajunga la 2,3% din PIB la orizont 2013 (2,5% in 2015), apropiindu-se astfel de realizarea obiectivului UE (3% in 2010). Finantarea publica a acestui sector a cunoscut o dinamica ascendenta in ultimii ani (0,18% din PIB in 2004, 0,54% in 2007, 0,75% in 2008), avand ca tinta 1% in 2010. Se au in vedere masuri aditionale de natura fiscala si folosirea flexibila a fondurilor structurale si a ajutoarelor de stat, intr-un mod compatibil cu reglementarile UE, pentru incurajarea investitiilor in transferul de tehnologie si promovarea inovarii, in special pentru IMM-uri.

Operatiunile de **monitorizare si evaluare** se bazeaza pe indicatorii de performanta inclusi in planurile de implementare. In fiecare an se va da publicitatii un raport asupra indeplinirii obiectivelor stabilite. In anul 2010 se va publica raportul independent de

evaluare la mijlocul perioadei de implementare (mid-term report) iar in anul 2013 se va realiza un studiu post-implementare si de impact si se va proceda la corectia Strategiei pentru o noua perioada, avand la baza evaluarea rezultatelor obtinute, analiza functionarii sistemului in ansamblu precum si considerarea elementelor prospective legate de evolutia stiintei si tehnologiei.

Orizont 2020. Obiectiv general: Incadrarea cercetarii romanesti in fluxul principal al evolutiilor stiintifice si tehnologice din UE; generalizarea activitatilor inovative; aparitia unor centre de excelenta cu impact international.

Se are in vedere perfectionarea in continuare a cadrului legislativ, regulatoriu si institutional, dezvoltarea interfetei cu firmele inovative si promovarea cofinantarii cu capitalul privat. Cheltuielile publice pentru cercetare-dezvoltare-inovare in universitati si unitati specializate se vor ridica la cel putin 3% din PIB.

Orizont 2030. Obiectiv general: Statornicirea principalelor elemente ale societatii si economiei bazate pe cunoastere; contributi esentiale ale cercetarii romanesti la realizarea obiectivelor complexe ale dezvoltarii durabile

Documentele consultate nu ofera proiectii de viitor dincolo de orizontul 2020.

3. Instrumente financiare si economice

I etapa actuala nu se are in vedere constituirea unui buget separat pentru implementarea obiectivelor Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila. Revizuirile ulterioare, incepand cu iunie 2011, vor determina necesitatea si fezabilitatea acestei masuri. Obiectivele-tinta ale prezentei Strategii si reviziilor sale ulterioare vor constitui puncte de reper pentru alcatuirea bugetelor nationale si locale (anuale si multi-anuale) si pentru formularea si sustinerea propunerilor Romaniei in vederea elaborarii si aprobarii alocarilor financiare in cadrul viitoarelor exercitii bugetare ale UE (2014-2020 si 2021-2027).

In programarea cheltuielilor si definirea perspectivelor realiste de accesare a diferitelor surse de finantare se va tine seama si de actualele tendinte din cadrul UE privind transparenta preturilor de piata pentru a reflecta costurile economice, sociale si de mediu, transferul poverii fiscale de la forta de munca la consumul de resurse si energie si/sau poluare, precum si reforma subventiilor care urmeaza a fi decisa pana la sfarsitul anului 2008.

Sursele de finantare posibile pentru realizarea obiectivelor Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila, conform Planului National de Dezvoltare, Programelor Operationale Sectoriale si planurilor de actiune specifice aprobate sunt:

- Contributia UE prin instrumentele structurale (Fondul European pentru Dezvoltare Regionala, Fondul Social European, Fondul de Coeziune) pentru obiectivul « Convergenta » si obiectivul « Cooperare teritoriala europeana » si cofinantarea

nationala publica (buget de stat, bugete locale, credite externe, alte surse publice) si privata aferenta.

- Fondurile de tip structural ale UE (Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurala, Fondul European de Pescuit) si cofinantarea nationala aferenta din surse publice si private.

- Alocarile exclusiv din surse publice nationale si locale destinate programelor de investitii pentru dezvoltare avand obiective similare celor cofinantate din fondurile comunitare sus-mentionate.

- Credite externe pentru investitii din partea institutiilor financiare internationale (Banca Europeana de Investitii – BEI, Banca Europeana pentru Reconstructie si Dezvoltare – BERD, Banca Mondiala etc.) precum si din alte surse (fonduri suverane, fonduri private cu profil investitional etc.) pentru sustinerea unor proiecte nationale congruente cu obiectivele Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila si a Strategiei UE in materie.

- Alte instrumente financiare (incurajarea in continuare a investitiilor straine directe, utilizarea mai activa a pietei de capital, in special prin lansarea de oferte publice initiale (IPO), largirea bazei de creditare bancara prin stimularea economisirii interne, dezvoltarea instrumentelor de plasament pe termen lung, concesionarea unor proiecte de infrastructura si utilitati publice, promovarea parteneriatelor public-privat etc.).

Programarea financiara a Planului National de Dezvoltare 2007-2013 prevede un necesar de investitii in suma totala de 58.673,10 milioane euro care se pliaza perfect pe obiectivele stabilite de UE pentru alocarea fondurilor structurale si de coeziune. Din acest total circa 25 miliarde pot fi finantate prin intermediul fondurilor structurale ale UE care au o destinatie precisa si sigura, cu conditia asigurarii unei capacitati nationale de absorbtie cat mai mari. Diferenta se acopera din bugetul de stat, credite externe si alte surse.

Pentru finantarea suplimentara a obiectivelor Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila pot fi accesate, pe baze competitive, prin proiecte prezentate de catre statele membre ale UE, individual sau prin consortii, direct la Comisia Europeana, si alte fonduri ale UE care nu fac parte din fondurile structurale si de coeziune, cum ar fi de exemplu:

- Fondul de Solidaritate al UE care are ca obiectiv asigurarea asistentei financiare in cazul producerii unor calamitati, inclusiv ca efect al schimbarilor climatice, in valoare totala, pentru intreaga comunitate, de 1 miliard euro pe an.

- Programul « Marco Polo II » care sprijina interconectarea diferitelor modalitati de transport, imbunatatirea performantelor de mediu in transporturi si decongestionarea traficului in orase precum si pe retelele rutiere trans-europene, cu o alocare financiara totala de 450 milioane euro.

- Programul pentru competitivitate si inovare care sprijina obiectivele de sustenabilitate a productiei si consumului, cu o alocare financiara totala de 3,62 miliarde euro.

- Programul « Progres: ocuparea fortei de munca si solidaritatea sociala » pentru sustinerea introducerii sporurilor si facilitatilor pentru reducerea somajului, combaterea discriminarii, incurajarea egalitatii de sanse si promovarea incluziunii sociale, cu o alocare financiara totala de 743 milioane euro.

- Programul European pentru Ajustare Globala pentru sustinerea reconversiei profesionale si repositionarii pe piata fortei de munca a angajatilor afectati de schimbarile survenite in comerțul global, cu o finantare totala de 3,5 miliarde euro pe an.
- Programul « *Lifelong learning* » (invatare pe tot parcursul vietii) pentru facilitarea mobilitatii cadrelor didactice si intarirea legaturilor dintre institutiile de invatamant si cele de formare profesionala continua prin intermediul programelor « Comenius », « Erasmus », « Leonardo da Vinci » si « Grundtvig », cu o alocare financiara de 6,97 miliarde euro.
- Programul-cadru 7 (*Framework Programme 7 – FP7*) pentru extinderea capacitatii de cercetare stiintifica, dezvoltare tehnologica si inovare in spatiul Uniunii Europene precum si cu alti parteneri, cu o alocare financiara de 53,272 miliarde euro.
- Programul retele trans-europene (*Trans-European Networks*) pentru facilitarea mobilitatii si circulatiei libere sustenabile a cetatenilor, bunurilor, capitalurilor si energiei intre statele membre ale Uniunii Europene, cu o alocare financiara de 8, 168 miliarde euro.

Pe langa aceste programe ale UE, Romania mai poate sa acceseze fondurile alocate prin Mecanismul Financiar al Spatiului Economic European constituit de statele Europei Occidentale care nu sunt membre ale UE (Elvetia, Islanda, Lichtenstein, Norvegia) destinate in principal intaririi capacitatii institutionale si administrative si proiectelor in domeniul protectiei mediului sau formarii profesionale, cu o alocare financiara in valoare de 40,5 milioane euro, atribuirea fondurilor facandu-se sub forma de grant in proportie de 65-85% in functie de rata de cofinantare din partea bugetului de stat sau bugetele locale.

4. Comunicare, mobilizarea actorilor si multiplicarea factorilor de success

Se vor infatisa masurile avute in vedere pentru a aduce la cunostinta decidentilor la nivel national si local, societatii civile, partenerilor sociali si publicului larg continutul prezentei Strategii si, in continuare, pentru mobilizarea sprijinului comunitatilor si persoanelor interesate in monitorizarea implementarii obiectivelor acesteia.

Partea IV. Probleme si preocupari specifice situatiei din Romania

O serie de aspecte care tin de aplicarea preceptelor dezvoltarii durabile nu figureaza in Strategia pentru Dezvoltare Durabila a Uniunii Europene intrucat problemele respective au fost depasite de tarile care formeaza nucleul central al UE cu multe decenii in urma si deci nu mai constituie obiectul unei preocupari prioritare. In cazul Romaniei insa exista indicatori (ex. structura proprietatilor agricole, accesul la apa potabila si

canalizare, eficiența energetică și consumul de resurse pe unitate valorică de produs, calitatea formării profesionale etc.) care o plasează încă doar cu puțin peste nivelul mediu al țărilor în curs de dezvoltare. Această secțiune este consacrată tocmai elucidării unor asemenea probleme ce se cer rezolvate paralel și simultan cu efortul de a realiza o conformitate deplină cu normele și standardele Uniunii Europene.

1. Riscuri și vulnerabilități generate de factori endogeni și exogeni

Realizarea obiectivelor Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă a României poate fi influențată negativ de apariția unor perturbări generate de factori interni sau externi. Unele dintre aceste eventualități pot fi prevăzute, dar impactul lor este dificil de evaluat și prognozat, cantitativ sau ca esalonare în timp. Totuși, cercetarea prospectivă a cauzelor ce pot genera asemenea fenomene și a soluțiilor pentru atenuarea efectelor este absolut necesară

Principalii **factori endogeni de risc** ar putea fi următorii:

- Incoerența și inconsistența politicilor economice ca urmare a instabilității politice și/sau a nerespectării principiilor dezvoltării durabile, independent de configurația majorității parlamentare sau de doctrinele diferitelor partide politice;
- Întârzierea implementării unui sistem îmbunătățit de luare a deciziilor și de creștere a responsabilității instituțiilor publice în raport cu rezultatele politicilor promovate, de eficientizare a analizelor de impact și de utilizare a tehnicilor de monitorizare și evaluare;
- Cooperarea formală și ineficientă a instituțiilor publice cu sectorul privat (patronatele), asociațiile profesionale și partenerii sociali în elaborarea și implementarea politicilor publice și a măsurilor pentru creșterea competitivității bazate pe sporirea productivității muncii și a resurselor materiale consumate, precum și pe promovarea prioritara a exportului și asigurarea echilibrului macroeconomic;
- Selectarea după principii clientelare a priorităților în alocarea financiară a fondurilor cu caracter public în detrimentul proiectelor cu impact economico-social major și efecte pozitive, neutre sau negative minimale asupra mediului, bazate pe evaluarea competenței a raportului efect/efort financiar, pe termen mediu și lung;
- Întârzierea măsurilor pentru creșterea substanțială a capacității administrative, a potențialității de a genera proiecte eligibile pentru finanțare din punctul de vedere al eficienței economice, sociale și ecologice și de a executa asemenea proiecte în cadrul termenelor stabilite prin studiile de fezabilitate; amânarea acestor măsuri poate reduce gradul de accesare a fondurilor UE și a posibilităților de acoperire a deficitului de cont curent;
- Inconsistența și eficiența limitată a politicilor orientate spre continuarea procesului de dezinflație, ceea ce poate avea o influență nefavorabilă serioasă asupra echilibrului macroeconomic și creșterii economice sustenabile;
- Incapacitatea de a anticipa apariția unor fenomene meteorologice extreme ca urmare a schimbărilor climatice (perioade prelungite de secetă, inundații) și de a lua

masuri pentru limitarea efectelor posibile ale acestora asupra agriculturii si preturilor la produsele agroalimentare;

- Continuarea tendintelor de crestere a creditelor de consum si a importurilor pentru consumul curent;
- Cresterea veniturilor in neconcordanță cu evolutia productivitatii muncii ca urmare a adoptarii unor decizii populiste in perioadele pre-electorale;
- Amanarea implementarii politicilor adecvate pentru reducerea semnificativa a intensitatii energetice si a masurilor pentru asigurarea de surse alternative de aprovizionare cu petrol si gaze naturale, ceea ce poate afecta continuitatea asigurarii necesarului de energie pentru functionarea economiei si consumul populatiei;
- Utilizarea ineficienta a fondurilor publice destinate cresterii formarii initiale si continue a resurselor umane si stimulării activitatilor de cercetare-dezvoltare-inovare care reprezinta domenii de importanta majora pentru dezvoltarea durabila.

Printre **factorii de risc exogeni** care trebuie avuti in vedere s-ar putea numara:

- Amplificarea tendintelor de crestere a preturilor la petrol, gaze naturale, minereu de uraniu, ceea ce poate genera efecte serioase asupra inflatiei si a sigurantei energetice;
- Incertitudinile cu privire la atitudinile investitorilor straini fata de pietele emergente care ar putea fi cauzate, in principal, de cresterea deficitului extern si de lipsa de predictibilitate a politicii fiscale, cu efecte negative asupra volumului si calitatii investitiilor in sectorul productiv al economiei si asupra gradului de acoperire din aceasta sursa a deficitului de cont curent;
- Cresterea costurilor finantarii externe ca urmare a scaderii posibile a rating-ului de tara, ceea ce poate induce influente nedorite asupra cursului monedei nationale si asupra ratei inflatiei.

In vederea identificarii precise a factorilor de risc si pentru **gestionarea situatiilor de criza** posibile se recomanda:

- Formarea unui contingent de evaluatori de risc si specialisti in managementul crizelor care sa fie inserati in structurile de suport decizional;
- Dezvoltarea, prin exercitii de foresight, de instrumente pentru prevenirea, gestionarea si atenuarea efectelor crizelor;
- Integrarea, pe baza competentelor profesionale, a specialistilor romani in retelele UE de experti in managementul crizelor;
- Pregatirea unor planuri de contingenta pentru anticiparea vulnerabilitatilor de sistem si a efectelor posibile ale unor situatii de criza care sa cuprinda si portofolii de solutii.

2. Cresterea sustenabila: transformarile structurale si echilibrele macro-economice

Prezenta Strategie porneste de la premisa ca realizarea unei dezvoltari accelerate pe termen lung in toate cele trei componente esentiale (economica, sociala si de mediu) nu este doar una dintre optiunile posibile ci reprezinta conditia esentiala pentru reducerea

treptata, într-un orizont de timp cât mai scurt posibil, a decalajelor care separa încă România de nivelul mediu al UE în privința calității vieții și pentru asigurarea unei coeziuni reale, atât la nivel național cât și în cadrul mai larg al Uniunii Europene.

Evoluția economică din ultimii 6 ani (2001-2006), cu o rată medie anuală de creștere a produsului intern brut în România de peste 6%, față de un ritm de sub 2% în UE-25, demonstrează că realizarea acestui obiectiv este posibilă. Intrarea pe Piața Unică a Uniunii Europene, îmbunătățirea mediului de afaceri și a cadrului concurențial, consolidarea sectorului privat și a contribuției acestuia la formarea PIB, creșterea ratei și calității investițiilor sunt factori încurajatori, care favorizează continuarea acestui proces.

Creșterile medii anuale ale PIB de 5,6-5,8% în perioada 2007-2013, de 4,8-5% în perioada 2014-2020 și de 3,8-4,2% în intervalul 2021-2030 pot constitui ținte operationale fezabile, fiind apropiate de evaluările cu privire la PIB-ul potențial pentru perioadele respective. Ele sunt compatibile cu realizarea criteriilor de convergență necesare pentru adoptarea monedei unice europene (orizont 2014), introducerea elementelor de disciplină economico-financiară pe care aceasta le presupune și menținerea echilibrului macroeconomic în perioadele următoare.

În condițiile extinderii liberei circulații de bunuri și servicii și a efectelor globalizării, competitivitatea și eco-eficiența vor reprezenta factori determinanți ai sustenabilității creșterii economice. Asigurarea performanței pe termen lung a economiei românești impune, prin urmare, adoptarea și implementarea unor politici active și coerente și a unor instrumente eficiente care să permită gestionarea și valorificarea substanțial îmbunătățită a potențialului existent în anumite domenii-cheie, care determină dezvoltarea durabilă într-un cadru concurențial.

Fără a se substitui programelor existente de dezvoltare a României, prezenta Strategie propune o viziune focalizată pe atingerea unor obiective pe termen lung, care transcend orizonturile curente de referință, prin prisma criteriilor de sustenabilitate stipulate în Directivele Uniunii Europene și a tendințelor principale care se conturează pe plan mondial.

(i) Asigurarea sustenabilității pe termen lung a consumurilor energetice și materiale bazată pe evaluarea realistă a capacității de suport a capitalului natural.

Din datele prezentate în Partea III, Capitolul 1.1 a rezultat că intensitatea energetică primară și cea finală sunt în România de peste trei ori mai ridicate decât nivelurile medii actuale din UE. De aici decurge constatarea că există un potențial important pentru **reducerea consumului de energie**, principala sursă fiind creșterea eficienței energetice în sectoarele productive de bunuri și servicii și diminuarea pierderilor considerabile de energie în sectorul rezidențial.

Potrivit programelor naționale în domeniul eficienței energetice, se prognozează că intensitatea energiei primare se va putea reduce până în anul 2013, față de 2006, cu circa o treime, de la 0,511 la 0,34 tone echivalent petrol (tep) pentru producerea unei valori de 1.000 euro în PIB, iar în 2020 poate ajunge la 0,26 tep/1.000 euro PIB, adică aproximativ la nivelul mediu al UE din 2006.

In aceste conditii, cresterile medii anuale ale PIB de 5,6-5,8% in perioada 2007-2013 (fata de un PIB potential de 6,3-6,4%) si de 4,8-5% in perioada 2014-2020 pot fi considerate ca fiind tinte prudente si se pot realiza cu un consum suplimentar mediu anual de energie primara de circa 1%. O asemenea crestere a consumului poate fi apreciata drept sustenabila, daca se ia in calcul si dezvoltarea previzibila a productiei de energie din surse regenerabile.

Pentru asigurarea sustenabilitatii consumului total de resurse materiale in raport cu gestionarea responsabila a capitalului natural se impune ca o preocupare prioritara **ameliorarea semnificativa a productivitatii resurselor** exprimata in raportul dintre valoarea adaugata bruta nou creata in PIB si resursele consumate. Este de prevazut ca si legislatia primara si secundara a UE in materie sa evolueze in directia stabilirii unor obiective mai ambitioase si a unor reglementari mai stricte, in conformitate cu Agenda Lisabona.

Din analiza evolutiei din ultimii ani a industriei prelucratoare din Romania a rezultat ca in sectoarele energo- si material intensive (metalurgie, prelucrarea titeiului, substante si produse chimice, materiale de constructie), care, in plus, sunt poluante si reprezinta 25% din totalul productiei, se constata tendinta de reducere a productivitatii resurselor ca urmare a cresterii consumului intermediar. Comparativ cu anul 2000, in 2005 consumul total de resurse in industria metalurgica a crescut cu peste 48% in timp ce valoarea adaugata s-a redus cu 2,6%. In industria de prelucrare a titeiului, la o crestere cu 12,4% a valorii adaugate, consumul de resurse s-a majorat cu peste 50%. In anul 2005, productivitatea resurselor totale consumate in metalurgie a fost de numai 0,18, iar in prelucrarea titeiului 0,34, fata de 0,55 pe ansamblul industriei prelucratoare.

Exemple similare pot fi furnizate si in privinta productivitatii resurselor din agricultura si silvicultura in raport cu valoarea adaugata. Si in acest caz se observa ca exista un potential insemnat pentru imbunatatirea substantiala a situatiei, intr-un termen rezonabil de timp, prin promovarea unor politici care sa stimuleze modernizarea tehnologica si cresterea ponderii produselor cu prelucrare avansata atat pentru export cat si pentru consumul intern.

Perfectarea, intr-o prima etapa, a unor acorduri voluntare cu patronatele (asa cum se procedeaza deja in unele tari ale UE) si adoptarea ulterioara a unor reglementari pentru transferul unei parti din impozitul pe munca spre impozitarea consumului de resurse materiale si energetice ar stimula operatorii economici sa actioneze pentru cresterea productivitatii resurselor, ceea ce ar avea, in final, un impact favorabil asupra costurilor si competitivitatii si asupra sustenabilitatii consumului de resurse.

Avand in vedere cresterea considerabila in viitor a ponderii importurilor de resurse primare de energie si materii prime, este necesara elaborarea unei strategii speciale atat pentru diversificarea surselor de aprovizionare cat si pentru securizarea acestora prin acorduri de lunga durata.

(ii) Modernizarea treptata a macrostructurii economiei pentru a corespunde cerintelor sociale si de mediu.

Cresterea ponderii serviciilor in formarea PIB de la 48,8% in 2006 la 58-60% in 2013 si 70% in 2020 (nivelul mediu actual din UE-25) si a calitatii acestora va determina si

sporirea eficienței economice și a competitivității în celelalte sectoare economice, cu efecte sociale benefice asupra mobilității verticale a forței de muncă și a nivelului de calificare și remunerare în domenii precum cercetare-dezvoltare, servicii financiare, informatică, perfecționare managerială, consultanță și expertiză etc. Aceasta va contribui direct la creșterea productivității resurselor totale consumate pe ansamblul economiei, având în vedere că în sectorul serviciilor raportul dintre valoarea adăugată brută și consumul intermediar este net superior celui din agricultură, industrie și construcții.

Ajustarea structurilor intersectoriale va avea loc în special prin stimularea dezvoltării prioritare a substructurilor care realizează valoare adăugată mare cu un consum mai redus de resurse, cu accent pe folosirea resurselor regenerabile sau reciclabile.

În industrie se va pune accentul pe dotarea cu tehnologii de complexitate medie și înaltă și pe dezvoltarea și introducerea în producția proprie a unor asemenea tehnologii cu efect important de antrenare și care pot avea o contribuție substanțială la creșterea volumului și randamentului valoric al exporturilor. Eco-eficiența și folosirea celor mai bune tehnologii disponibile (*best available technologies – BAT*) vor deveni, într-o măsură crescândă, criterii esențiale în deciziile investitoriale, mai ales când este vorba de achiziții publice.

Schimbarile cele mai profunde se vor produce, probabil, în mediul rural prin înlocuirea în mare măsură, pe parcursul vieții unei singure generații, a structurilor arhaice, practicilor de producție în agricultură și înfatisării satului românesc, în condițiile păstrării identității locale și culturale specifice. Dezvoltarea producției agro-alimentare organice, antrenarea comunităților locale în activități de ecologizare și conservare a mediului natural, cointeresarea lor directă în protejarea monumentelor și siturilor cu valoare istorică sau de patrimoniu cultural, asigurarea accesului la serviciile comunale și sociale de bază, reducerea și eliminarea săraciei, îmbunătățirea comunicațiilor și a relațiilor de piață vor contribui la estomparea treptată a discrepantelor în privința calității vieții între sat și oras.

Ținând seama de cerințele de dezvoltare în profil regional, de necesitatea unei absorbții optime a fondurilor cu cofinanțare comunitară și de nevoia de a atrage investiții suplimentare, mai ales pentru modernizarea infrastructurii edilitare, de transport și de susținere a agriculturii, se impune un efort sporit pentru constituirea și actualizarea permanentă a unui portofoliu de proiecte viabile, însoțite de analize de fezabilitate profesional alcătuite, care să întrunească sprijinul activ al tuturor factorilor de decizie și al comunităților locale.

(iii) Creșterea productivității muncii și îmbunătățirea ratei de ocupare

Nivelul productivității muncii pe ansamblul economiei (PIB pe persoană ocupată) cât și la nivel sectorial sau de întreprindere (valoare adăugată brută pe salariat) este încă mult inferior în România comparativ cu nivelul mediu al UE. Nivelul relativ scăzut al salariilor din România, în special al celor mici, se explică exact prin acest decalaj de productivitate care se reflectă, aproximativ în același raport, în calitatea locurilor de muncă și volumul veniturilor disponibile.

Reînnoirea lentă a bazei tehnologice, calitatea inferioară a infrastructurilor, subfinanțarea cronică, contribuția slabă a activităților proprii de cercetare-dezvoltare-inovare, performanțele scăzute ale produselor și serviciilor oferite pe piață, capacitatea

insuficienta de adaptare la cerintele pietei globalizate au fost principalele cauze care au influentat negativ atat productivitatea muncii cat si rentabilitatea folosirii resurselor. Desi in ultimii ani ritmul de crestere al productivitatii muncii in Romania, mai ales in industriile procesatoare si in constructii, a fost mai mare decat media UE, diferenta ramane foarte ridicata.

Intrucat productivitatea resurselor materiale (randamentul utilizarii) si productivitatea muncii sunt determinantii principali ai eficientei si competitivitatii si, implicit, ai sustenabilitatii dezvoltarii economice si sociale, se impun eforturi considerabile, investitionale si de management, pentru remedierea situatiei si alinierea la standardele curente ale Uniunii Europene. Caracterul de urgenta al acestor masuri este pus in evidenta si de evolutiile demografice nefavorabile, cu tendinte de agravare in cazul Romaniei.

In acelasi timp, este necesara imbunatatirea ratei de ocupare a fortei de munca potential active care, in perioada 2002-2006, a fost in Romania de 57,9% comparativ cu media UE-27 de 63,1% in aceeasi perioada.

Prin politicile de crestere a investitiilor in capitalul uman, se estimeaza o rata de ocupare de peste 62% in 2013, cu tendinta de imbunatatire constanta in perioadele urmatoare (64-65% in 2020).

(iv) Imbunatatirea managementului micro- si macro-economic

In perioadele urmatoare se impune o crestere considerabila a calitatii managementului economic la toate nivelurile, de la cel national sau regional pana la nivel de intreprindere sau exploatare agricola, pentru utilizarea eficienta si completa a resurselor de capital disponibile si atragerea unor surse de finantare suplimentare pentru investitii atat in dotarea cu tehnologie moderna cat si in formarea si perfectionarea fortei de munca, in cercetarea stiintifica, dezvoltarea tehnologica si inovare. Intrucat cresterea sustenabila a produsului intern brut este determinata de evolutia valorii adaugate realizate de operatorii economici, extinderea managementului performant este cruciala in toate verigile principale ale activitatii fiecarei unitati producatoare de bunuri sau servicii: administrativ si tehnic, tehnologic, financiar, logistic, comercial, precum si in gestionarea resurselor umane.

In acest scop sunt necesare stabilirea de criterii specifice de performanta pentru manageri in sectorul public si incurajarea aplicarii unor standarde exigente in sectorul privat, prin angajarea responsabilitatii actionarilor si consiliilor de administratie in monitorizarea performantei manageriale conform standardelor minimale stabilite pentru cresterea valorii adaugate, a competitivitatii si profitului.

Se are in vedere, de asemenea, re-evaluarea politicilor de amortizare a imobiliarilor corporale in corelatie cu evolutia progresului tehnologic din fiecare domeniu pentru a preveni uzura morala a utilajelor care genereaza consumuri majorate de resurse energetice, materiale si de munca si are efecte negative directe asupra competitivitatii.

Implementarea in activitatea curenta a firmelor a elaborarii de bugete multianuale, cel putin pe termen mediu, este necesara atat pentru asigurarea unei viziuni pe termen lung privind perspectiva de dezvoltare cat si pentru fundamentarea unor politici eficiente in domeniul investitiilor si pentru adaptarea volumului si structurii productiei de bunuri si servicii la tendintele anticipate ale pietei.

(v) Politica de investitii si diversificarea surselor de finantare

Nevoile specifice de dezvoltare ale Romaniei si asigurarea compatibilitatii politicilor economice, sociale si de mediu cu filonul principal de evolutie in cadrul UE necesita implicarea activa si responsabila a institutiilor publice centrale si locale, a sectorului privat, a asociatiilor profesionale, partenerilor sociali si societatii civile in mentinerea unui mediu de afaceri favorabil investitiilor de capital autohton si strain destinate modernizarii si dezvoltarii durabile a tarii.

Se are in vedere o crestere a ratei de investitii ca proportie din PIB de la o medie anuala de 21% in perioada 1998-2006 (25,6% in 2006) la o medie anuala de 34-36% in perioada care urmeaza pana in anul 2020 (30,5% in 2007). Mentinerea unei rate de investitii cu mult mai mari decat in tarile cu economie matura din Europa este absolut necesara pentru realizarea unei convergente in termeni reali. Modernizarea infrastructurii energetice, de transport si edilitare (apa curenta si canalizare), invatamantului si sanatatii publice, dezvoltarea rurala si reducerea decalajului tehnologic si informational reclama un mare efort investitional. In vreme ce in majoritatea tarilor UE asemenea probleme au fost rezolvate cu decenii in urma, pentru Romania ele reprezinta prioritati esentiale.

Pentru cresterea ratei de investitii pe termen mediu si lung va trebui continuata politica de atragere a investitiilor straine directe, in special a celor care pot contribui substantial la cresterea exportului, astfel ca exportul sa devina determinantul principal al cresterii economice. Evolutia investitiilor straine directe din ultimii patru ani (2004-2007), cu o medie anuala de 6,2 miliarde euro, creaza premise pentru stabilizarea acestei tendinte si in perioadele urmatoare la nivele comparabile, chiar si in absenta unor mari privatizari, prin atragerea prioritara a investitiilor de tip *greenfield*.

Asigurarea surselor de finantare pentru investitiile publice si private necesita cresterea treptata a ratei economisirii interne de la 12% in anul 2006 la peste 20% in perioadele urmatoare, ceea ce poate contribui si la temperarea tendintelor de consum curent.

Dezvoltarea instrumentelor de economisire, pe baza practicilor aplicate cu succes in alte tari ale UE, pot include: dezvoltarea unei piete pe care sa se poata tranzactiona liber titluri de stat, obligatiuni publice si corporative, instrumente de plasament pe termen lung la care sa aiba acces si persoane fizice; reglementarea unei piete a ipotecilor in care sa se poata tranzactiona liber atat drepturile cat si, mai ales, garantiile ipotecare; stimularea instrumentelor si institutiilor de plasament colectiv, respectiv a fondurilor suplimentare de pensii si asigurarilor de viata care pot atrage sume importante prin angajamente pe termen lung (15-20 ani); incurajarea bancilor de economisire sa-si extinda activitatile in mediul rural.

De asemenea, este util sa se examineze costurile si beneficiile utilizarii unor instrumente fiscale pentru stimularea economisirii precum: reducerea sau anulara impozitarii dobanzii la depozitele populatiei in banci, mentinerea careia descurajeaza economisirea intrucat puterea de cumparare a depozitelor ajunse la maturitate ajunge sa fie in cele mai multe cazuri mai mica decat la data constituirii acestora; reducerea impozitului pe profitul reinvestit in scopul stimulării cheltuielilor de capital pentru cresterea competitivitatii si eco-eficientei produselor si serviciilor si diminuarea consumului curent generat de cheltuiera dividendelor.

Extinderea utilizarii pietei de capital prin listarea companiilor la care statul mai detine pachete semnificative de actiuni si imbunatatirea reglementarilor in acest domeniu poate

atrage un volum considerabil de capital pentru asigurarea finantarii suplimentare directionate a marilor proiecte de infrastructura in scopul urgentarii finalizarii acestora, cu efecte economice si sociale benefice in profil spatial.

Dezvoltarea parteneriatelor public-privat nu trebuie sa se limiteze la concesionari, desi acestea trebuie incurajate in continuare, in conditii economico-financiare favorabile dezvoltarii durabile. Infiintarea unor companii noi, capitalizate partial prin oferte publice initiale (IPO), in care statul sau autoritatea locala detine un pachet minoritar in compania care face investitia si o exploateaza, dar care se capitalizeaza ulterior prin listarea pe bursa, poate constitui o alta solutie pentru reducerea efortului bugetar initial si a cheltuielilor de intretinere dupa darea in exploatare in cazul investitiilor in infrastructura. Reducerea participarii banilor publici diminueaza in acelasi timp potentialul de coruptie si efectele negative asupra eficientei investitiilor.

Utilizarea completa si eficienta a fondurilor cofinantate prin programele UE poate contribui substantial atat la cresterea ratei de investitii cat si la reducerea deficitului de cont curent, avand in vedere ca ponderea acestora in PIB este de circa 2,5% in 2008 si peste 3% in perioada 2010-2013, in timp ce contributia Romaniei la bugetul comunitar se reduce de la 0,98% din PIB in 2008 la 0,7-0,8% in 2013. Se estimeaza ca absorbtia completa a fondurilor europene va contribui la un supliment de crestere a PIB de 15% pana in anul 2015.

Accesarea in proportie scazuta a acestor fonduri in 2007 (circa 21%) impune luarea unor masuri eficace pentru eliminarea disfunctionalitatilor administrative in gestionarea acestora. Comparatia cu alte tari membre UE (Republica Ceha, Slovacia, Polonia, Ungaria) care au utilizat, in primul an dupa aderare, fondurile europene in proportie de 41-42% releva ca accesarea acestor fonduri cu caracter public prezinta un anumit grad de dificultate, dar totusi aceste tari au atras fonduri mai mari decat contributia lor la bugetul comunitar.

Pentru a intra in normalitate este necesara cresterea substantiala a capacitatii de a asigura proiecte eligibile si de a acorda consultanta si expertiza necesara in toate cele 8 regiuni de dezvoltare si in judete prin masuri precum: cresterea rolului agentilor de dezvoltare regionala, atragerea in aceste agentii si motivarea unor specialisti cu inalta calificare in domeniile specifice oportunitatilor reale din fiecare regiune; actualizarea permanenta a strategiilor si planurilor de dezvoltare regionala, inventarierea si evaluarea fezabilitatii tuturor proiectelor existente si completarea portofoliului de proiecte atat pentru investitii destinate modernizarii infrastructurii si serviciilor publice de baza cat si a proiectelor initiate de intreprinzatori privati; atragerea in elaborarea de proiecte a potentialului existent in institutiile de proiectare-dezvoltare si in universitatile cu profil tehnic si economic, inclusiv atragerea studentilor din anii terminali si masteranzilor care vor putea sa-si sustina lucrarile de diploma cu asemenea proiecte pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial si initierea de afaceri proprii dupa absolvire; analizarea masurilor necesare pentru cresterea capacitatii de executie a investitiilor, evaluarea necesarului de forta de munca pe calificari si specialitati si asigurarea acestuia prin formare initiala si recalificare.

(vii) Mentinerea echilibrelor macroeconomice

Realizarea unei cresteri economice sustenabile, definite prin ratele medii anuale de evolutie a PIB, si a tintelor operationale ale prezentei Strategii la orizontul anului 2030 este conditionata de implementarea unui complex adecvat si coerent de politici economice care sa fie in concordanta cu obiectivele convenite in cadrul UE, in special cu Strategia Lisabona reinnoita.

Pentru perioada 2008-2010, obiectivele cu privire la evolutia indicatorilor si echilibrelor macroeconomice au fost prevazute in Programul de Convergenta care vizeaza cu prioritate indeplinirea criteriilor de performanta cerute pentru adoptarea de catre Romania a monedei unice euro incepand cu anul 2014. Programul a evaluat impactul generat de evolutia unor factori externi (turbulentele manifestate pe pietele financiare internationale, cresterea preturilor la produsele alimentare, majorarea cea mai substantiala a pretului petrolului din ultimii 25 de ani, modificarile relativ mici intervenite in prognozele privind cresterea economica mondiala si in UE) precum si a unor factori interni (reducerea productiei agricole ca urmare a secetei, cresterea veniturilor populatiei insuficient sustinuta de sporul de productivitate, amplificarea creditelor de consum si ritmul de crestere a importurilor, rata scazuta a economisirii). Acesti factori au avut efecte negative asupra sustinerii procesului de dezinflatie, deficitului balantei comerciale si de cont curent, stabilitatii cursului monedei nationale costului finantarii externe. In acest context, politicile economice au fost re-evaluate in scopul de a asigura sustenabilitatea cresterii economice, mentinerea echilibrelor macroeconomice in limite admisibile si realizarea criteriilor de convergenta reala si nominala pana in anul 2012.

Politica monetara si a cursului de schimb va urmari continuarea traiectoriei descendente a inflatiei, incepand cu a doua parte a anului 2008. Tintele prevazute pentru anii 2008 si 2009 sunt de 3,8-4,8% si, respectiv, 3,5-4,5%, urmand sa se incadreze in limita de convergenta in 2012-2013 si sa se mentina in apropierea acestui nivel in perioada urmatoare. Se are in vedere asigurarea unui grad mai ridicat de stabilitate a cursului de schimb pe termen mediu si a anticipatiilor privind evolutia acestuia ca urmare a incadrarii in limitele criteriilor de convergenta.

Avand in vedere cresterile semnificative ale PIB, productivitatii muncii si fluxurilor de capital productiv din ultimii 6 ani precum si previziunile pentru perioadele urmatoare, se anticipeaza ca aprecierea leului fata de moneda europeana va continua, dar in limite moderate si fara socuri.

Prin gestionarea lichiditatilor pe piata monetara, Banca Nationala a Romaniei va urmari consolidarea rolului politicii ratei dobanzii de politica monetara si capacitatea acesteia de a influenta anticipatiile inflationiste pana la intrarea in zona euro (2014), cand principalele atributii de politica monetara vor fi transferate in competenta Bancii Centrale Europene.

Politica bugetara si fiscala va fi mentinuta in limite prudente pentru a reduce dezechilibrele externe si a sustine procesul de dezinflatie. Se anticipeaza ca promovarea in continuare a unui mediu de afaceri favorabil si cresterea flexibilitatii pietei muncii vor stimula dinamica investitiilor, productivitatii muncii si competitivitatii.

Politica bugetara va urmari cu prioritate realizarea programelor pentru eliminarea disfunctionalitatilor structurale din infrastructura, invatamant, sanatate, cercetare-

dezvoltare-inovare, mentinand in acelasi timp niveluri prudente ale deficitului bugetar prin imbunatatirea veniturilor si prin sporirea eficientei cheltuielilor bugetare,

Deficitul structural al bugetului va ajunge in anul 2011 la 0,9-1% din PIB, respectand prevederile Pactului de Stabilitate si Crestere revizuit, cu o marja de siguranta suficienta pentru a evita depasirea nivelului de 3% in conditiile aparitiei unor factori perturbatori.

Politica fiscala va viza, pe de o parte, simplificarea sistemului prin reducerea numarului de taxe si impozite iar, pe de alta parte, incurajarea muncii prin masuri fiscale si prin transferul partial al impozitarii de pe munca pe consumul de resurse energetice si materiale.

Deficitul de cont curent si politica de asigurare a surselor de finantare vor constitui in continuare un obiect de preocupare, cel putin pe termen scurt si mediu.

Evolutia nefavorabila a balantei de incasari si plati externe din ultimii ani a fost generata in principal de soldul negativ al balantei comerciale ca urmare a cresterii importurilor cu mult peste ritmul de crestere a exporturilor, desi acestea din urma au avut o evolutie satisfacatoare, cu rate anuale cuprinse intre 14,7% si 25,9% in perioada 2002-2007, depasind substantial dinamica productiei de bunuri si servicii. Ca urmare, deficitul de cont curent a crescut de la 3,3% din PIB in anul 2002 la 10,5% in 2006 si la 14% in 2007.

Tinand seama de stabilitatea deficitului redus al bugetului precum si de ponderea mult mai mica in PIB a datoriei publice externe in comparatie cu alte tari, se poate aprecia ca, prin politici economice adecvate, deficitul de cont curent, raportat la PIB, se va putea reduce in perioadele urmatoare. Principalele modalitati de acoperire a deficitului, prin care sa se evite formule de finantare mai volatile (investitii de portofoliu sau credite directe) de natura sa expuna economia la riscurile ce pot fi generate de perturbarile posibile la nivel global sunt: cresterea substantiala a accesarii fondurilor comunitare de la 0,5 miliarde euro in 2007 la peste 4 miliarde euro in perioada 2009-2013; mentinerea contributiei investitiilor straine directe la nivele apropiate de cele din ultimii doi ani; reducerea deficitului balantei comerciale prin masuri active de stimulare a exporturilor.

Se estimeaza ca prin reducerea influentei negative a exportului net la cresterea PIB, de -6,4% in 2006 si -6,8% in 2007, acesta va ajunge la cel mult 3,5% in 2013 si se va mentine sub aceasta limita in toata perioada 2011-2020.

3. Dezvoltarea regionala si actiunea locala; problematica specifica a dezvoltarii rurale

Conform reglementarilor Comisiei Europene din 2003 privind stabilirea unui sistem comun de clasificare statistica a unitatilor teritoriale, transpuse in legislatia romana inca din 1998 si adaptate in 2004, Romania cuprinde 8 regiuni de dezvoltare, incluzand fiecare intre 5 si 7 judete. Ele corespund nivelului NUTS II potrivit clasificatii EUROSTAT si reprezinta cadrul de colectare a datelor statistice specifice in profil teritorial. Consiliile de Dezvoltare Regionala grupeaza reprezentanti ai autoritatilor judetene si locale si au drept organisme executive Agentiile de Dezvoltare Regionala (ADR), desemnate ca organisme intermediare de implementare a politicilor regionale si de coordonare a instrumentelor structurale ale UE.

Toate regiunile de dezvoltare ale României, inclusiv București-Ilfov, au un produs intern brut (PIB) mai mic de 75% din media comunitară și sunt eligibile pentru finanțare din Fondurile Structurale ale UE în cadrul obiectivului Convergență.

Din perspectiva principiilor și obiectivelor dezvoltării durabile, evoluțiile la nivel regional prezintă o importanță crucială, accentuată în condițiile specifice ale României de tendința de creștere a disparităților teritoriale în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială, utilizarea rațională a resurselor și calitatea infrastructurii de mediu.

Astfel, raportat la media națională (100%), PIB/locuitor în Regiunea Nord-Est a reprezentat 79,8% în 1998 și 69,2% în 2004 în comparație cu Regiunea București-Ilfov de 162,2% în 1998 și 191,5% în 2004, rata șomajului a fost în Regiunea Sud-Vest de 104,8% în 1998 și de 125,4% în 2005 față de 47,1% în 1998 și 40,7% în 2005 în Regiunea București-Ilfov, iar proporția populației rurale a crescut în Regiunea Sud de la 129% în 1998 la 129,3% în 2005 dar s-a redus în Regiunea Nord-Vest de la 83,8% în 1998 la 80,7% în 2005. Din totalul investițiilor străine atrase până în anul 2005, 60,6% (13,26 miliarde euro din totalul de 15,04 miliarde) s-au concentrat în Regiunea București-Ilfov față de numai 3,4% în regiunea Sud-Vest și 1,3% în Regiunea Nord-Est.

În comparație cu celelalte state membre ale Uniunii Europene, inclusiv cele care au aderat în sau după 2004, România prezintă particularitatea singulară de a avea cea mai înaltă proporție a populației rurale (45,1% din total în 2005) din care peste o treime lucrează în agricultură. Segmentul de populație ocupată în agricultură se caracterizează printr-un avansat proces de îmbătrânire: 33,8% peste 55 ani, 35,6% între 35 și 54 ani și numai 30,6% între 15 și 34 ani în 2005.

Proiectul Strategiei post-aderare a României (2007) enumeră aspectele definitorii ale stării actuale a agriculturii și ruralului românesc: evoluția produsului agricol pe o traiectorie sinuoasă și la cote scăzute de performanță condiționată într-o măsură exagerată de mare de factorii climaterici; perpetuarea unei structuri agrare dominate de o excesivă fărâmițare a capitalului funciar și de o penurie generalizată de capital de exploatare; posibilitățile extrem de modeste de capitalizare; slabă legătura cu piețele a marii majorități a exploataților; excedentul semnificativ de forță de muncă în exploatațile individuale; nivelul și proporțiile sărăciei în zonele rurale; starea infrastructurii, a sistemului de sănătate și a celui de educație și formare profesională inițială și continuă în mediul rural. Drept consecință, în ultimii ani s-a perpetuat poziția periferică a producătorilor agricoli români în context european sub raportul performanței economice și s-a accentuat evoluția descendentă a competitivității în schimburile economice internaționale, după cum o atestă dinamica soldului balanței comerciale cu produse agro-alimentare.

(a) Dezvoltarea regională

Programul Operațional Regional 2007-2013, adoptat în aprilie 2007, identifică o seamă de probleme-cheie rezultate din analiza punctelor slabe constatate în fiecare din cele 8 regiuni printre care:

- Concentrarea creșterii economice în jurul Bucureștiului și creșterea disparităților față de celelalte regiuni, însoțite de tendința de congestionare a capitalei;

- Declinul socio-economic al unui numar insemnat de centre urbane mari si diminuarea rolului lor in dezvoltarea arealelor adiacente si a regiunilor;
- Pierderea functiilor urbane a multor orase mici si mijlocii, in special a celor monoindustriale afectate de restructurare, insotita de accentuarea problemelor sociale;
- Reaparitia dezechilibrului istoric intre jumatatea de est si cea de vest a tarii, decuplarea economica a unor zone traditional subdezvoltate din nordul si estul tarii si de-a lungul Dunarii;
- Accesibilitatea redusa a unor zone cu efecte negative asupra dezvoltarii locale;
- Existenta unor zone extinse cu deficit de forta de munca datorita scaderii populatiei, migratiei si imbatranirii, ceea ce duce la o presiune sporita asupra serviciilor sociale si de sanatate;
- Posibila aparitie a unui fenomen de stagnare economica in zonele montane;
- Slaba competitivitate a multor afaceri, in special in turism, nivelul scazut al productivitatii muncii, investitiilor de capital, lipsa capacitatii manageriale, gradul scazut de utilizare a tehnologiilor moderne;
- Calitatea scazuta a infrastructurii publice, degradarea utilitatilor urbane, incapacitatea de a conserva bunurile istorice si culturale;
- Experienta si calificarea limitate ale autoritatilor locale in gestionarea unor programe complexe de dezvoltare durabila incluzand componentele economice, sociale si de mediu.

Pe aceasta baza se fundamenteaza masurile care intra in competenta autoritatilor regionale, judetene si locale pentru remedierea si imbunatatirea substantiala a situatiei pe termen scurt si mediu.

Orizont 2013. Obiectiv strategic: Sprijinirea dezvoltarii economice si sociale echilibrate teritorial si durabile a regiunilor Romaniei corespunzator nevoilor si resurselor lor specifice prin concentrarea asupra polilor urbani de crestere, imbunatatirea conditiilor infrastructurale si a mediului de afaceri pentru a face din regiunile Romaniei, in special cele ramase in urma, locuri mai atractive pentru a locui, a le vizita, a investi si a munci.

In acest scop, Programul Operational Regional stabileste urmatoarele **obiective specifice**:

(i) Cresterea rolului economic si social al **centrelor urbane** prin adoptarea unei abordari policentrice in vederea unei dezvoltari mai echilibrate a regiunilor (Axa Prioritara 1).

Se prevede ca fondurile alocate dezvoltarii urbane sa fie utilizate in proportie de 60% pentru infrastructura publica urbana, 25% pentru infrastructura sociala si 15% pentru imbunatatirea mediului de afaceri.

Tinand seama de experienta dobandita anterior in tarile UE in implementarea programelor Urban I si II, se are in vedere ca principalul instrument de interventie sa-l constituie **planurile integrate de dezvoltare urbana** care sa imbine organic elementele economice, sociale si de mediu in baza principiilor dezvoltarii durabile. Asemenea planuri, elaborate intr-un cadru larg participativ, cu implicarea tuturor actorilor relevanti, vor cuprinde proiecte referitoare la urmatoarele tipuri de activitati:

- Reabilitarea infrastructurii urbane si imbunatatirea serviciilor municipale, inclusiv a celor de transport prin: regenerarea fizica si functionala a cladirilor cu valoare istorica, culturala sau artistica; demolarea esalonata a cladirilor sau structurilor abandonate sau aflate intr-un stadiu avansat de degradare care nu apartin patrimoniului national; modernizarea spatiilor publice si infrastructurii aferente (reseaua stradala, zone pietonale, trotuare, iluminat public etc.); reabilitarea siturilor poluate (perimetre industriale abandonate, terenuri nefolosite); reglementarea traficului auto pentru reducerea congestionarii oraselor (semaforizare si semnalizare, locuri de parcare) si modernizarea transportului urban in conditii de sustenabilitate.

- Dezvoltarea mediului de afaceri prin cultivarea spiritului antreprenorial, imbunatatirea infrastructurii pentru afaceri si incurajarea activitatilor economice care asigura folosirea optima a resurselor umane si materiale existente pe plan local.

- Modernizarea infrastructurii sociale prin reabilitarea fizica si termica a locuintelor multi-familiale detinute de administratiile municipale si sprijinirea asociatiilor de proprietari pentru efectuarea unor asemenea lucrari; asigurarea spatiilor si dotarea asezamintelor sociale (centre de ingrijire a copiilor sau persoanelor varstnice, de asistenta pentru persoanele cu dizabilitati, centre pentru tineret etc.); sprijinirea masurilor de asigurare a ordinii publice si a sigurantei cetatenilor.

Se prevede ca, pana in anul 2015, sa se implementeze in 30 de localitati planuri integrate de dezvoltare urbana de care sa beneficieze circa 400 mii de locuitori, iar in zonele de actiune urbana sa se instaleze 400 de companii, ducand la crearea sau salvarea a 1.500 locuri de munca.

(ii) Imbunatatirea accesibilitatii regiunilor si in particular a centrelor urbane si a legaturilor cu zonele invecinate (Axa Prioritara 2).

Pe langa tintele mentionate in Partea III, Capitolul 1.2 (Transport durabil) se are in vedere, pana in anul 2015, reabilitarea si modernizarea retelei de drumuri judetene pe o lungime de 877 kilometri, a retelei de strazi urbane de 411 km si construirea sau modernizarea unor sosele de centura pe o lungime de 219 km, avand ca rezultat cresterea traficului rutier de marfa si pasageri in conditii de siguranta sporita cu 10%.

(iii) Imbunatatirea infrastructurii sociale a regiunilor (Axa Prioritara 3).

Masurile avute in vedere si tintele propuse pe termen scurt si mediu pentru descentralizarea si eficientizarea serviciilor de sanatate si educationale si pentru intarirea responsabilitatilor autoritatilor regionale, judetene si locale sunt detaliate in Partea III, Capitolul 1.5 (Sanatatea publica) si Capitolul 2.1 (Educatia si formarea profesionala)

(iv) Consolidarea mediului de afaceri regional si local (Axa Prioritara 4), avand urmatoarele domenii principale de interventie:

- Dezvoltarea sustenabila a structurilor de sprijinire a afacerilor cu impact pe plan regional si local, pe baza experientei pozitive acumulate in cadrul parcurilor industriale finantate din programul PHARE CES 2004-2006, prin: construirea, reabilitarea sau extinderea de cladiri destinate exclusiv activitatilor de productie si servicii, cu exceptia celor pentru incubatoare de afaceri; reabilitarea si extinderea sistemului de strazi din interiorul structurii de afaceri si a drumurilor de acces; asigurarea utilitatilor de baza (statii de tratare a apei, furnizare de energie si gaz, sistem de canalizare) si a retelelor de

cablare si conectare broadband; demolarea de cladiri redundante in perimetrele de afaceri, indepartarea molozului si deseurilor, servicii de salubritate; activitati promotionale.

- Reabilitarea siturilor industriale poluate neutilizate si pregatirea lor pentru noi activitati (*brownfield*) prin: curatirea si ecologizarea suprafetelor acestor situri; demolarea cladirilor inutilizabile si planarea terenului; reabilitarea si extinderea cladirilor apte pentru activitati de productie sau prestari de servicii; operationalizarea infrastructurii de utilitati publice; cablarea si conectarea la retelele internet broadband etc.

- Sprijinirea dezvoltarii microintreprinderilor pentru revitalizarea zonelor nedezvoltate, cu precadere a oraselor mici si mijlocii, in vederea utilizarii potentialului endogen al regiunilor (resurse naturale, materii prime, resurse umane) si promovarii tehnologiilor moderne si inovarii prin: facilitarea achizitionarii de echipamente si tehnologii moderne pentru productie, servicii si constructii, precum si de echipamente si software informationale; relocalizarea microintreprinderilor in structurile de afaceri; asigurarea serviciilor logistice (spatii de productie, acces la utilitati, cablare etc.).

Pana in anul 2015, Programul prevede sprijinirea dezvoltarii unui numar de 15 structuri de afaceri, reabilitarea unor situri industriale poluate pe o suprafata de 500 hectare, crearea de 1.500 microintreprinderi, avand ca rezultat cresterea cu 50% a ratei de ocupare in structuri de afaceri la doi ani dupa finalizarea fiecarui proiect, crearea a 4.000 de noi locuri de munca in structuri de afaceri si 3.000 prin sprijinirea microintreprinderilor.

(v) Dezvoltarea durabila si promovarea turismului (Axa Prioritara V) vizeaza in principal valorificarea sustenabila a patrimoniului cultural si a resurselor naturale cu potential turistic precum si imbunatatirea calitatii infrastructurii de cazare si agrement in vederea cresterii atractivitatii regiunilor, dezvoltarii economiilor locale (comert, constructii, transporturi, alimentatie publica, industria mica si artizanat) si crearii de noi locuri de munca, avand ca demenii principale de interventie:

- Restaurarea si valorificarea patrimoniului cultural si modernizarea infrastructurii conexe, avand in vedere si faptul ca, potrivit studiilor de marketing, cei care practica turismul cultural cheltuiesc cu 38% mai mult pe zi si au o durata a sejurului cu 34% mai lunga decat vizitatorii care practica forme traditionale de turism.

- Crearea, dezvoltarea si modernizarea infrastructurilor specifice pentru valorificarea sustenabila a resurselor naturale si pentru cresterea calitatii serviciilor turistice prin: amenajarea obiectivelor turistice naturale cu potential turistic (canioane, defileuri, pesteri, lacuri glaciare, Delta Dunarii si alte zone umede etc.) in conditiile monitorizarii permanente a presiunii asupra mediului in conformitate cu planurile de management pentru reseaua NATURA 2000; valorificarea potentialului turismului montan, inclusiv amenajarea cailor de acces, a platformelor de campare si a refugiilor alpine, marcarea traseelor turistice, instalarea de posturi Salvamont; dezvoltarea turismului balnear; crearea, modernizarea si extinderea structurilor de cazare si de agrement precum si ale utilitatilor aferente.

- Promovarea potentialului turistic al Romaniei si a atractivitatii sale ca destinatie turistica, inclusiv prin instituirea unor centre de informare turistica si realizarea unui sistem unitar de informare si statistica turistica on-line.

La nivelul anului 2015 se prevede implementarea a 400 de proiecte in domeniul infrastructurii de turism, sprijinirea directa sau indirecta a 350 firme in domeniul

turismului, desfasurarea a cel puțin 10 campanii de promovare a brandului turistic la nivel national si international, avand ca rezultat, printre altele, crearea unui numar de 1.000 de noi locuri de munca.

(vi) Masurile de **asistenta tehnica** prevazute pentru implementarea Programului Operational Regional includ sprijinirea calitatii managementului si evaluarii performantelor, precum si a activitatilor de publicitate si informare.

Pentru realizarea obiectivelor Programului Operational Regional 2007-2013 cheltuielile eligibile pot fi finantate in proportie de 85% (circa 3, 7 miliarde euro) din Fondul European de Dezvoltare Regionala, cu o cofinantare publica nationala de 15% (657,53 milioane euro) si fonduri private estimate (153,32 milioane euro).

Orizonturi 2020 si 2030.

Strategiile si programele existente privind dezvoltarea regiunilor nu contin proiectii dincolo de actualul exercitiu bugetar UE 2007-2013, cu exceptia unor tinte specifice programate la nivelul anului 2015.

(d) Dezvoltarea rurala, agricultura, silvicultura si pescuitul

Dispozitiile legale, documentele programatice si deciziile executive in aceste domenii sunt corelate cu directivele UE si reglementarile comunitare, precum si cu strategiile nationale si programele sectoriale ale Romaniei.

Orizont 2013. Obiectiv national: Cresterea dinamismului economic al zonelor rurale din Romania in conditiile mentinerii echilibrului social prin dezvoltarea durabila a agriculturii, silviculturii si pescuitului, inclusiv a industriilor procesatoare aferente, si prin asigurarea conservarii si imbunatatirii resurselor naturale.

Planul National Strategic pentru Dezvoltare Rurala 2007-2013 stabileste 4 **obiective generale**, corespunzatoarelor Axelor Prioritare 1-4, dupa cum urmeaza:

(i) **Cresterea competitivitatii** sectoarelor agro-alimentar, forestier si piscicol, avand ca obiective strategice:

- Imbunatatirea competentelor fermierilor si altor persoane implicate in sectoarele agro-alimentar, forestier si de pescuit pentru incurajarea unui management mai performant.

- Imbunatatirea competitivitatii fermelor comerciale si de semi-subzistenta, precum si a asociatiilor acestora, cu respectarea principiilor dezvoltarii durabile prin: accelerarea adaptarii structurale si incurajarea fermelor de semi-subzistenta sa patrunda pe piata; modernizarea exploatatilor agricole; sprijinirea instalarii tinerilor fermieri si inlocuirea generatiei de sefi de exploatare agricole si forestiere, inclusiv prin pensionarea timpurie; cresterea adaptabilitatii fermelor la conditiile de piata si cerintele de mediu.

- Restructurarea si modernizarea sectoarelor de procesare si marketing ale produselor agricole, forestiere si piscicole in vederea cresterii valorii adaugate in conditii

de sustenabilitate prin: sprijinirea industriei agro-alimentare; imbunatatirea modului de gospodarie a padurilor si de valorificare a produselor silvice; exploatarea rationala si responsabila a fondului piscicol.

(ii) Imbunatatirea mediului si spatiului rural, avand ca obiective strategice:

- Continuarea utilizarii terenurilor agricole din zonele defavorizate si promovarea agriculturii durabile prin mentinerea viabilitatii spatiului rural in zonele montane si alte zone defavorizate.

- Conservarea si imbunatatirea starii resurselor naturale si a habitatelor prin incurajarea utilizarii de metode de productie agricola compatibile cu protejarea mediului, conservarea biodiversitatii si imbunatatirea calitatii apei, solului si a peisajului natural; compensarea fermierilor pentru dezavantajele rezultate din implementarea retelei NATURA 2000 pe baza obligatiilor asumate conform Directivelor UE privind protectia pasarilor, conservarea habitatelor naturale si a speciilor salbatice.

- Promovarea managementului durabil al terenurilor forestiere prin cresterea suprafetei de padure cu rol de protectie a apei, solului si biodiversitatii impotriva factorilor naturali si antropici precum si a functiilor recreative; compensarea proprietarilor de terenuri forestiere pentru dezavantajele create de masurile de conservare a arealelor protejate.

(iii) Incurajarea diversificarii economiei rurale si imbunatatirea calitatii vietii in spatiul rural, avand ca obiective strategice:

- Mentinerea si dezvoltarea activitatilor economice si cresterea numarului de locuri de munca prin diversificarea activitatilor economice non-agricole si incurajarea micilor intreprinzatori in spatiul rural; crearea imbunatatirea si diversificarea facilitatilor si atractiilor turistice.

- Cresterea atractivitatii zonelor rurale prin crearea si modernizarea infrastructurii fizice de baza; imbunatatirea conditiilor sociale, economice si de mediu; protejarea si conservarea patrimoniului cultural si natural rural; diversificarea ofertei turistice.

- Dezvoltarea abilitatilor si competentelor actorilor locali privind buna guvernanta si organizarea teritoriului pe plan local.

(iii) Demararea si functionarea initiativelor de dezvoltare locala, avand ca obiective:

- Promovarea potentialului endogen al teritoriilor prin participarea membrilor comunitatilor rurale la procesul de elaborare si implementare a strategiilor de dezvoltare locala si stimularea actiunilor inovative; incurajarea actorilor la nivel local de a conlucra cu alte comunitati locale din tara si din strainatate pentru realizarea unor proiecte concrete.

- Imbunatatirea guvernantei locale prin dezvoltarea competentelor de formulare si administrare a proiectelor, inclusiv a celor realizate in parteneriat, si atragerea participarii cetatenilor in procesul decizional; valorificarea potentialului programului LEADER pentru mediul rural si sprijinirea grupurilor de actiune locala.

In vederea implementarii Planului National Strategic pentru Dezvoltare Rurala 2007-2013 au fost constituite Autoritatea de Management, Agentia de Plati pentru Dezvoltare

Rurala si Pescuit, Agentia de Plati si Interventie pentru Agricultura si Organismul de Certificare, reprezentat de Autoritatea de Audit constituita pe langa Curtea de Conturi a Romaniei, pentru asigurarea veridicitatii, integralitatii si acuratetei folosirii fondurilor nationale si comunitare consacrate realizarii obiectivelor stabilite. Va fi continuat Programul Fermierul, adoptat in 2005, pentru sustinerea investitiilor efectuate in agricultura in sectoarele de procesare, depozitare, conservare si valorificare a produselor. Pana in anul 2013 va fi finalizata armonizarea legislatiei nationale cu acquis-ul comunitar in materie si se va asigura operationalizarea structurilor institutionale corespunzatoare.

Pentru finantarea obiectivelor Planului National sunt prevazute fonduri totale de circa 9,97 miliarde euro, din care 80,46% provin din cofinantarea comunitara prin Fondul European pentru Agricultura si Dezvoltare Rurala.

Orizont 2020. Obiectiv national: Consolidarea structurilor din domeniul agro-alimentar si silvic pentru reducerea in continuare a decalajelor si atingerea nivelului mediu de performanta al tarilor UE raportat la cifrele pentru anul 2006.

In acest scop va fi elaborat inca din perioada anterioara un nou program de actiune pentru 2014-2020 axat pe principiile dezvoltarii durabile, cu tinte specifice privind imbunatatirea conditiilor de mediu (masuri de combatere a degradarii solului si de protectie a zonelor expuse la risc de inundatii, mentinerea plantatiilor la un nivel suficient si sustenabil, sprijinirea zonelor defavorizate, ameliorarea calitatii peisajului), cresterea competitivitatii anumitor sectoare cu impact asupra mediului (utilizarea surselor de energie regenerabila, imbunatatirea gestionarii apei, deseurilor si dejectiilor, fertilizantilor, pesticidelor si ierbicidelor), imbunatatirea calitatii vietii in mediul rural (cresterea veniturilor din activitati agricole, silvice si piscicole performante, extinderea serviciilor si utilitatilor publice, diversificare activitatilor non-agricole si a spiritului antreprenorial). Se au in vedere masuri pentru imbunatatirea pregatirii profesionale si capacitatii manageriale a fermierilor pentru valorificarea superioara a resurselor naturale locale, imbunatatirea standardelor de securitate a muncii, incurajarea initiativelor de mediu si asigurarea conditiilor de igiena si bunastare a animalelor.

Actiunile preconizate vor avea in vedere schimbarile posibile in orientarea si modalitatile de operare ale Politicii Agricole Comune a UE.

Orizont 2030. Obiectiv national: Adoptarea in totalitate a politicilor si practicilor comunitare in domeniul agriculturii, silviculturii si pescuitului; finalizarea restructurarii si modernizarii acestor sectoare si a spatiului rural.

Masurile ce urmeaza a fi intreprinse precum si necesarul de finantare urmeaza a fi stabilite in functie de evaluarea rezultatelor obtinute in perioada anterioara, pe baza unor studii de specialitate care sa ia in considerare diferite scenarii posibile.

(c) Implementarea Agendei Locale pentru secolul XXI (AL-21)

Promovarea sistematica a principiilor si practicilor dezvoltarii durabile a inceput in Romania inca din anul 2000 prin implementarea unor proiecte concrete la nivel local

initiate si cofinantate de Programul Natiunilor Unite pentru Dezvoltare – Romania in cadrul Agendei Locale 21.

Acest proces a contribuit la intarirea capacitatii administratiilor locale din zonele si localitatile participante la program de a elabora si aplica politici si planuri concrete pentru promovarea dezvoltarii socio-economice durabile prin:

- Crearea unui cadru participativ, implicand toate categoriile de actori locali, in conturarea deciziilor privind dezvoltarea durabila a comunitatilor din care fac parte. Alaturi de autoritatile locale, au fost antrenati reprezentanti ai sectorului public, inclusiv ai unitatilor descentralizate, ai antreprenoriatului privat, asociatiilor profesionale, institutiilor de invatamant sau cercetare, sindicatelor, organizatiilor neguvernamentale sau altor formatiuni ale societatii civile si ai mijloacelor de comunicare in masa in structuri care si-au pastrat functionalitatea si dupa incheierea fiecarui proiect.

- Dezvoltarea retelelor si parteneriatelor locale, ceea ce a permis concentrarea resurselor si valorificarea optima a potentialului local. Acest rezultat a devenit posibil prin utilizarea mecanismului participativ, dar a implicat si un sistem eficient de comunicare si informare.

- Elaborarea a trei tipuri de instrumente principale menite sa orienteze si sa promoveze o viziune realista si responsabila asupra perspectivelor de dezvoltare in plan local: (i) o **strategie locala** de dezvoltare durabila care stabileste obiectivele pe termen mediu si lung; (ii) un **plan de actiune** cu prioritati si pasi de urmat pe termen scurt si mediu pentru indeplinirea obiectivelor strategiei, continand o evaluare a costurilor, identificarea surselor de finantare si a modalitatilor de accesare a acestora si (iii) un **portofoliu de proiecte** considerate de intreaga comunitate drept prioritati pentru asigurarea dezvoltarii durabile a localitatii sau zonei.

- Construirea capacitatii institutionale si administrative la nivelul autoritatilor locale si societatii civile pentru promovarea dezvoltarii durabile.

Programul Agenda Locala 21 a pornit initial de la nivelul municipiilor medii-mari si a fost diversificat atat in sensul extinderii ariei de implementare la nivel judetean cat si prin restrangerea anvergurii proiectului pana la nivel de oras sau comunitate rurala.

In perioada 2000-2003 a fost definitivata metodologia si s-au elaborat primele seturi de documente AL-21 pentru 9 municipii-pilot. Rezultatele acestei etape au fost apreciate atat la nivelul autoritatilor si comunitatilor locale cat si la nivel central guvernamental, mai ales prin prisma calitatii contributiilor rezultate din dezbaterile publice, de care s-a tinut seama in definitivarea Planului National de Dezvoltare a Romaniei.

Ca urmare, Guvernul Romaniei a decis extinderea programului Agenda Locala 21 la nivel national, cuprinzand peste 40 de noi localitati sau unitati teritoriale pana la sfarsitul anului 2007. In acest sens s-a semnat o Conventie de colaborare intre reprezentantii Guvernului, Federatiei Autoritatilor Locale din Romania si Programului Natiunilor Unite pentru Dezvoltare prin Centrul National pentru Dezvoltare Durabila. Proiectele realizate in perioada 2003-2007 au inclus de aceasta data si 6 judete si 2 comune.

Programul a beneficiat de asistenta tehnica din partea unor experti ONU, UE si ai Institutului International pentru Dezvoltare Durabila (Canada), precum si din partea unor agentii de dezvoltare internationala din Europa si America.

Elaborarea strategiilor si planurilor de dezvoltare durabila a mobilizat in principal expertiza locala, circa 2.000 de persoane fiind implicate in Comitetele Locale de

Coordonare, Grupurile de lucru si Oficiile locale AL-21. Pentru definitivarea seturilor de documente in toate aceste locatii au fost organizate 90 de dezbateri publice care au reunit peste 10.000 de participanti.

In cadrul a 6 sesiuni de training pentru participantii la elborarea, implementarea si monitorizarea in continuare a setului de documente AL-21, avand o tematica diversa, bazata pe evaluarea atenta a nevoilor de instruire si pe cerintele specifice din teritoriu, au fost abordate, printre altele, teme precum principiile dezvoltarii durabile, evaluarea integrata de mediu, metodologia de identificare a proiectelor prioritare de interes local si de accesare a fondurilor UE si altor surse de finantare. Au fost organizate doua Forumuri Nationale si 10 ateliere de lucru sau seminarii pentru diseminarea cunostintelor despre continutul programului AL-21 si rezultatele obtinute in fiecare etapa. Aceste actiuni, alaturi de practica efectiva a lucrului in echipa pentru realizarea AL-21, au contribuit la imbunatatirea capacitatii institutionale a autoritatilor locale si la constientizarea societatii civile pentru aplicarea preceptelor dezvoltarii durabile pe plan local.

Portofoliile de proiecte agreate de toti factorii activi la nivel local si considerate drept prioritare cuprind peste 1.200 de propuneri care acopera o mare varietate de domenii, mergand de la elemente de infrastructura urbana sau rurala, accesul la utilitatile de baza sau regenerarea unor situri industriale abandonate pana la initierea unor actiuni pentru protectia mediului si conservarea biodiversitatii sau pentru ocrotirea patrimoniului istoric si cultural. Documentele finale adoptate in urma dezbaterilor publice au fost publicate in peste 40.000 de exemplare, in limbile romana si engleza.

In acest fel se realizeaza o larga informare si comunicare asupra rezultatelor programului AL-21 si o emulatie constructiva din partea altor localitati de a participa la acest program. Totodata, investitotii romani si straini dispun de un instrument util pentru deciziile lor de afaceri intrucat au certitudinea ca proiectele incluse in portofoliile convenite au sprijinul comunitatilor locale.

Experienta acumulata in procesul implementarii programului Agenda Locala 21, retelele de conlucrare constituite in plan vertical si orizontal si progresele inregistrate in generalizarea bunelor practici prezinta, in cazul Romaniei, un inalt grad de relevanta pentru punerea in aplicare cu succes a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila.

4. Amenajarea teritoriului si planificarea spatiala

(a) Planificarea spatiala

(b) Cadastrul general al Romaniei

Spre deosebire de marea majoritate a statelor membre ale UE, Romania nu dispune inca de un cadastru general al fondului funciar continand date esentiale complete pentru intregul teritoriu al tarii privind delimitarea unitatilor teritorial-administrative, a proprietatilor, a suprafetelor cu destinatie economica (inclusiv imobiliar-edilitare), imobilelor, ecosistemelor terestre si acvatice (inclusiv arealele protejate), siturilor cu valoare istorica (inclusiv cele arheologice) sau cele facand parte din patrimoniul cultural.

Pe teritoriul actual al Romaniei o forma de cadastru (« Cartea Funduara ») pentru evidenta tehnica si fiscala a terenurilor a functionat inca din secolul XIX in provinciile aflate atunci in componenta Imperiului Austro-Ungar (Transilvania, Banat si Bucovina). Dupa Marea Unire din 1918, legislatia corespunzatoare privind organizarea cadastrului funciar si introducerea Cartii Funduare pe intreg teritoriul national a fost promulgata abia in anul 1933. Instalarea regimului comunist (1948-1989) a intrerupt procesul de aplicare a acestei legi, precuparile in materie limitandu-se doar la evidenta terenurilor in functie de utilizarile economice.

Pentru a raspunde noilor cerinte ale unei economii functionale de piata si a realiza treptat alinierea la reglementarile juridice si practicile demult statornicite in celelalte tari ale Uniunii Europene s-a instituit prin lege, in 1996, Agentia Nationala de Cadastru si Publicitate Imobiliara, cu sucursale in teritoriu, birouri speciale pe langa tribunalele teritoriale si Centrul National de Geodezie, Cartografie, Fotogrametrie si Teledetectie. Desi s-au facut unele progrese meritorii, ritmul de implementare a prevederilor legale este in continuare mult prea lent iar unele actiuni importante au fost abandonate pe parcurs. De exemplu, dintr-un total de circa 3.500 perimetre administrative s-au inceput, dar au ramas pana in prezent nefinalizate, delimitari pentru doar 270 de perimetre cadastrale comunale.

Dezbaterile pe marginea proiectului prezentei Strategii la nivel national si mai ales cele desfasurate in cele 8 regiuni de dezvoltare ale Romaniei precum si numeroasele semnalari primite din partea specialistilor si a formatiunilor interesate ale societatii civile au scos in evidenta necesitatea intensificarii actiunilor concrete pentru a urgenta realizarea Cadastrului General prin esalonarea realista a lucrarilor complexe ce se cer executate.

Caracterul prioritar al acestei actiuni este subliniat de numarul mare de litigii de proprietate (multe dintre acestea legate de ambiguitati de delimitare) aflate pe rolul instantelor judecatoresti si de necesitatile imediate privind efectuarea corecta a platilor directe catre producatorii agricoli.

In mod deosebit se impune folosirea sistemului cadastral pentru delimitarea perimetrelor de interes special din punct de vedere ecologic (rezervatii si parcuri naturale, areale si habitate protejate, integritatea peisajului natural), istoric si cultural (monumente, situri arheologice, zone urbane sau rurale cu valoare de patrimoniu, cladiri listate, case memoriale, lacasuri de cult etc.) in vederea protejarii efective a acestora fata de agresiunea speculatorilor si dezvoltatorilor imobiliari precum si fata de deturnarea lor in alte scopuri (elemente de infrastructura, parcuri industriale, acumulari de apa etc.).

In acest scop se recomanda adoptarea si implementarea stricta a unui plan de actiune pentru realizarea pe etape urmatoarelor **obiective specifice**:

Orizont 2013.

- Determinarea a minimum 3 puncte geodezice din sistemul geodezic national in fiecare perimetru administrativ-cadastral-comunal, obtinute in sistem stereografic '70, ca puncte de sprijin pentru ridicarile din intreg perimetrul respectiv;
- Bornarea limitelor administrativ-cadastrale-comunale pentru stabilirea suprafetei teritoriului comunal folosind coordonatele bornelor de delimitare a hotarelor. O data cu bornarea se intocmesc procese-verbale de vecinatati si de stabilire a pozitiei bornelor de

hotar la data delimitarii, urmand ca eventualele litigii sa faca obiectul unor verdicte legale in justitie, iar hotararile definitive si irevocabile sa constituie baza definitivarii limitelor intercomunale si a determinarii suprafetei comune;

- Bornarea si delimitarea hotarelor administrativ-judetene, cu intocmirea proceselor-verbale de vecinatati interjudetene, urmand ca eventualele litigii de delimitare sa se solutioneze prin aceeasi procedura;
- Demararea Cadastrului Economic – bonitarea imobilelor in vederea evaluarii imobilelor la valoarea de piata pentru o impozitare corecta si echilibrata;
- Organizarea unei Carti Funciare pe baza planurilor sporadice, cu numar cadastral provizoriu, la nivel de birou de carte funciara si publicitate imobiliara.

Orizont 2020.

- Bornarea si determinarea limitelor administrative ale Romaniei cu statele vecine si determinarea suprafetei tarii din coordonatele bornelor stabilite in sistem stereografic '70;
- Delimitarea si determinarea din coordonate, in cadrul perimetrului administrativ-cadastral-comunal, a suprafetelor cu destinatie economica sau de interes special: agricole (lanuri, tarlale, parcele); silvice (parcele, subparcele); imobiliar-edilitare (sector cadastral, imobile, parcele cu sau fara constructii); ape (rauri, lacuri, ape subterane, ape maritime, luci de apa); cai de comunicatie (rutiere, feroviare, navale si aeriene); industriale (energetice, miniere etc.);
- Demararea delimitarii si determinarii din coordonate, pana la nivel de parcela si proprietate, a tuturor suprafetelor cu destinatie economica;
- Introducerea Cadastrului Imobiliar-Edilitar in toate localitatile: sat, comuna, oras, municipiu;
- Continuarea si actualizarea permanenta a Cadastrului Economic – bonitarea imobilelor.

Orizont 2030.

- Continuarea delimitarii si determinarii din coordonate, pana la nivel de parcele si proprietar, a tuturor suprafetelor cu destinatie economica;
- Definitivarea Cadastrului Imobiliar-Edilitar pentru toate localitatile din Romania;
- Continuarea Cadastrului Economic, paralel cu Cadastrul General si cel Imobiliar-Edilitar;
- Organizarea unei Carti Funciare pe baza planurilor digitale la nivelul fiecarui birou de carte funciara si publicitate imobiliara, in functie de datele furnizate de cadastrul tehnic si economic;
- Informatizarea intregului sistem unic de Cadastru General si asigurarea accesului la acest sistem pentru toti utilizatorii.

5. Dimensiunea culturala a dezvoltarii durabile

6. Cadrul legal si capacitatea administrativa ; dezvoltarea durabila ca masura a eficientei guvernarii si a calitatii politicilor publice

7. Politica externa si de securitate; orientari generale si contributii specifice ale Romaniei la Politica Externa si de Securitate Comuna si Politica Europeana de Securitate si Aparare ale UE

Partea V. Implementare, monitorizare si raportarea rezultatelor

Pentru punerea in aplicare a prezentei Strategii Nationale pentru Dezvoltare Durabila a Romaniei **se recomanda urmatoarele masuri**, dupa incheierea consultarilor in cadrul Consiliului National de Dezbatare Publica, Grupurilor Regionale (pentru fiecare dintre cele 8 Regiuni de Dezvoltare), Consiliului Stiintific sub egida Academiei Romane si dupa incorporarea in textul final al Strategiei a observatiilor, propunerilor si recomandarilor pertinente formulate pe parcursul acestui proces consultativ, a celor primite din partea institutiilor centrale, autoritatilor locale, partidelor politice, forurilor academice si universitare, asociatiilor patronale si partenerilor sociali, organizatiilor neguvernamentale si altor formatiuni ale societatii civile, persoanelor interesate din tara si rezidentilor romani in strainatate, precum si a celor semnalate in mijloacele de comunicare in masa:

1. Obtinerea avizului consultativ asupra textului proiectului de Strategie din partea specialistilor Organizatiei pentru Cooperare si Dezvoltare Economica (OCDE) si altor experti internationali si sondarea prealabila a opiniei profesionale a Directiei Generale de specialitate a Comisiei Europene.

2. Aprobarea proiectului Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila de catre Guvernul Romaniei.

3. Prezentarea proiectului de Strategie pentru aprobarea, ca articol unic, de catre Parlamentul Romaniei.

4. Inaintarea Strategiei astfel adoptate catre Comisia Europeana.

5. Demararea demersurilor pentru evaluarea externa independenta a Strategiei, cu titlu colegial, de catre institutii si organizatii din alte state membre ale UE in sistemul *peer review*.

6. Instituirea prin legea de adoptare a Strategiei a unui Comitet Interdepartamental pentru Dezvoltare Durabila, la nivel executiv, prezidat de un Vice-Prim-Ministru al Guvernului si incluzand ministerele si alte institutii centrale implicate in implementarea Strategiei. Comitetul Interdepartamental, in persoana presedintelui acestuia, va fi desemnat ca punct de legatura (*focal point*) in relatiile cu Comisia Europeana si celelalte institutii ale UE in privinta implementarii pe plan national a Strategiei UE pentru Dezvoltare Durabila.

7. Stabilirea, prin lege, a obligatiei Comitetului Interdepartamental de a prezenta un raport anual Parlamentului Romaniei asupra modului de implementare a Strategiei, pe baza monitorizarii indicatorilor dezvoltarii durabile conveniti la nivelul UE precum si a indicatorilor specifici, adaptati la conditiile Romaniei, asupra eventualelor ramaneri in urma si asupra masurilor de remediere a acestora, incluzand si posibile propuneri de ajustare a obiectivelor-tinta si a termenelor de executie in functie de situatia reala si de prevederile Directivelor UE in materie adoptate pe parcurs.

8. Statuarea obligatiei Comitetului Interdepartamental, in conformitate cu prevederile Strategiei pentru Dezvoltare Durabila a UE, de a prezenta Comisiei Europene un raport complet asupra implementarii Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila la fiecare doi ani, incepand cu luna iunie 2011, insotit de propuneri si recomandari privind eventuala modificare a orientarilor generale, politicilor si prioritatilor Strategiei UE in materie.

9. Asigurarea reprezentarii Comitetului Interdepartamental in Reteaua Europeana pentru Dezvoltare Durabila (*European Sustainable Development Network - ESDN*) la nivelul UE (Romania se afla printre putinele state membre care nu participa oficial in acest for).

10. Instituirea unui Consiliu Consultativ pentru Dezvoltare Durabila la nivel national, total autonom fata de puterea executiva dar finantat de la bugetul de stat (in concordanta cu practica statornicita in majoritatea statelor membre ale UE), conform deciziei Parlamentului Romaniei, incluzand 11-15 personalitati din Romania cu prestigiu recunoscut si competente precise in materie, sub egida Academiei Romane, pentru monitorizarea implementarii Strategiei.

11. Acordarea, prin lege, a dreptului Consiliului Consultativ de a prezenta Parlamentului Romaniei un raport anual, complementar celui prezentat de Comitetul Interdepartamental, privind implementarea Strategiei, continand propriile evaluari si recomandari de actiune.

12. Aderarea Consiliului Consultativ la reseaua UE a Consiliilor Consultative Europene pentru Mediu si Dezvoltare Durabila (*European Environmental and Sustainable Development Councils – EEAC*) (unde, de asemenea, Romania nu este in prezent reprezentata).

13. Declansarea procedurilor pentru evaluarea colegiala (*peer review*) a Strategiei Nationale pentru Dezvoltare Durabila de catre institutii si experti din alte state membre ale UE, conform recomandarii exprese continute in Strategia UE in materie.

De asemenea, in urma semnalelor primite pana in prezent din partea institutiilor centrale si locale consultate si asociatiilor sau persoanelor interesate, **se recomanda spre considerare Guvernului Romaniei** urmatoarele masuri:

1. Elaborarea unor bugete nationale multianuale pe 7 ani, congruente cu exercitiile bugetare ale UE, concepute intr-o formula glisanta, revizuita in fiecare an, pentru asigurarea pe termen mediu a finantarii continue si fara sincope a obiectivelor dezvoltarii durabile in conformitate cu obligatiile asumate in calitate de membru al Uniunii Europene si cu interesele nationale ale Romaniei.

2. Crearea, in componenta Guvernului Romaniei, a unei institutii specializate pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare si planificarea politicilor guvernamentale pe termen mediu si lung (paralel cu existenta autonoma a Comisiei Nationale de Prognoza) si asigurarea coerentei programelor operationale sectoriale.
3. Pregatirea in regim prioritar a unei strategii pro-active pe termen lung privind evolutiile demografice si migratia ca element de referinta pentru revizuirea realista a programelor sectoriale; ajustarea corespunzatoare a strategiilor privind resursele umane, educatia si formarea profesionala, sanatatea publica.

- 0 -